آثر ناصری
۸۶،۲،۱۵

کتابخانه مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران

وبه نستعين

كتاب الحج والعمرة بسم الله الرحمن الرحيم لمولانا الشيخ محمد حسن نجفي

الحمد لله الذي برء النسم وعلم الانسان ما لم يعلم بعد كشف غياهب الظلم وهدانا
لدين سيد الانام وخصصنا بحج الاسلام ومتعنا بالتمتع والافراد والقران بعد
التلبس الى الاحرام ومن علينا بتقبيل الحجر وطواف بيت الله الحرام واحسن الينا ابعد
بابلاغ المنا في عرفات ومنى بالدعاء الوارد عن الائمة الكرام وكرهنا الرغم انف الشيطان
برمي الجمار والوقوف في مشعر الحرام والصلوة والسلم على اشرف الخلايق وعلى الحقايق
محمد الفاتح للاحق والخاتم للسابق وعلى عترته العظام واصحابه الكرام اما بعد فيقول العبد الراجي
الى لطف الله الخفي والجلي علي بن محمد علي لقد امرنا شيخنا الاكرم واستادنا الاعظم وملجأنا
الافخم الذي اشتهر اسمه في الاقطار بحسن جواهر كلامه وعلت كلمته في الامصار بجود بيانه
بحيث كان ذكر اسمه الشريف من سوء الادب ان اترجم رسالته في مناسك الحج حاوية
لمسائله مع الايجاز وجامعا لفروعها مع الاقتصار وما وجدت لنفسي بدا من الاجابة مع كثرة
الاشتغال ومنعا عن الاطاعة مع غشاش البال وامتثلت امره واطعت حكمه واقتصرت
فيها على ترجمة الالفاظ من غير مراعاة لحسن التعبير وجودة التقرير احترازا عن التطويل الباعث
على عدم وصولها الى الحجاج في وقت الرحيل والله الموفق الى الصواب واليه المرجع والمآب
وبعد پس ميگويد بنده مقصر عاصي محمد حسن بن المرحوم الشيخ باقر قدس الله سره كه چون
التماس نمودند جماعتي از صلحا واخيار واتقيا وابرار كه تاليف نمايم از براي ايشان
بر سبيل تعجيل يك رساله كه مختصر كرده باشم انرا از كتاب كبير خود يعني جواهر الكلام كه مشتمل

باشد

باشد او رساله بر بيان افعال مناسك حج وآن چيزهايي كه مرتبط است باخلال مناسك
از كفارات وغيرها والحاح بسيار نمودند در اتمام رساله از جهت كثرة احتياج ايشان
باين رساله در حال تشرف شود مقصود ما تا ممكن معرفت فتاوي وتهذيب احكام آنچه مي
پس قبول كرديم التماس ايشانرا واقدام نموديم بر تاليف رساله كه مسمى است بهداية الناسكين
من الحجاج والمعتمرين وطلب اعانت مينماييم از جناب اقدس سبحانه وسؤال ميكنيم كه
هدايت كند مارا بر حق مبين كتاب الحج والعمرة سزاوارست از براي حاج وساير مسافرين
اول تمهيد آداب سفر ومجلس اينست كه مستحبست از براي مسافر قبل از سفر غسل نمودن وطلب
خير كردن از خداوند عالم بطريق معروف وآن اينست كه اول دو ركعت نماز كند بعد
صد مرتبه در سجده بگويد اللهم اني استخيرك في هذا السفر برحمتك خيرة في عافية
ووصيت نمايد وقطع علاقه كند از چيزهايي كه با ما علاقه دارد وصدقه بدهد ودر حين
دادن صدقه بگويد اللهم اني اشتريت بهذه الصدقة سلامتي وسلامة ما معي اللهم احفظني
واحفظ ما معي وسلمني وسلم ما معي وبلغني وبلغ ما معي ببلاغك الحسن الجميل ودو ركعت
نماز كند بگويد اللهم اني استودعك نفسي واهلي ومالي وذريتي ودنياي واخرتي و
امانتي وخاتمة عملي يا چهار ركعت نماز كند در خانه اش باين نحو كه بخواند در هر ركعت يكمرتبه
حمد ويكمرتبه قل هو الله احد پس بگويد اللهم اني اتقرب اليك بهن فاجعلهن خليفتي
في اهلي ومالي ولكن سزاوارست كه جمع كند همه عيال خودرا در يك خانه پس بگويد اللهم احفظنا
واحفظ علينا اللهم اجعلنا في جوارك اللهم لا تسلبنا نعمتك ولا تغير ما بنا من عافيتك

و فضیلت و مستحب است که باید در خانه اش دو رکعت که اراده سفر دارد ادا
و بخواند فاتحة الکتاب را در پیش رو و از طرف راست و چپ خود و بخواند آیة الکرسی
و معوذتین و توحید را مثل حمد پس بگوید اللهم احفظنی و احفظ ما معی و سلمنی و سلم
ما معی و بلغنی و بلغ ما معی ببلاغک الحسن الجمیل و سنت است که بگوید در حین خروج
سه دفعه الله اکبر و سه دفعه بالله اخرج و بالله ادخل و علی الله اتوکل و بگوید اللهم
افتح لی فی وجهی هذا بخیر و اختم لی بخیر و اعوذ بکلمات الله التامات التی لا یجاوزهن
بر و لا فاجر من شر ما ذرء و من شر ما برء و من شر کل دابة هو آخذ بناصیتها ان
ربی علی صراط مستقیم اللهم خل سبیلنا و احسن سیرنا و اعظم عافیتنا و باز بگوید
در وقت بیرون آمدن از منزل خود بسم الله آمنت بالله و توکلت علی الله لا حول
و لا قوة الا بالله اللهم انی اسالک خیر ما خرجت له و اعوذ بک من شر ما خرجت له
اللهم اوسع علی من فضلک و اتمم علی نعمتک و استعملنی فی طاعتک و اجعل رغبتی
فیما عندک و توفنی علی ملتک و ملة رسولک بسم الله آمنت بالله توکلت علی الله
ما شاء الله لا حول و لا قوة الا بالله اعوذ بالله مما عاذت منه ملائکة الله من شر
هذا الیوم الجدید الذی اذا غاب شمسه لم یعد من شر نفسی و من شر غیری و من شر
الشیاطین و من شر من نصب لاولیاء الله و من شر الجن و الانس و من شر السباع و
الهوام و من رکوب المحارم کلها اجیر نفسی بالله من کل شر و بگوید وقتیکه پا بر
رکاب بگذارد بگوید بسم الله الرحمن الرحیم بسم الله و الله اکبر و بگوید هفت

دفعه هر یک از سبحان الله و لا اله الا الله و الحمد لله پس وقتیکه در راحله مستقر شد
بگوید الحمد لله الذی کرمنا و حملنا فی البر و البحر و رزقنا من الطیبات و فضلنا علی
کثیر من خلقه تفضیلا سبحان الذی سخر لنا هذا و ما کنا له مقرنین و انا الی ربنا
لمنقلبون و الحمد لله رب العالمین الحمد لله الذی هدانا للاسلام و من علینا بمحمد و آله
پس سه مرتبه سبحان الله و سه مرتبه الحمد لله بگوید پس بگوید استغفر الله الذی لا اله الا هو الحی
القیوم و اتوب الیه اللهم اغفر لی ذنوبی انه لا یغفر الذنوب الا انت و بخواند سوره
انا انزلناه را بلکه سزاوار است برای مسافر آنکه بخواند تمام آیه سخره را در وقت
سوار شدن و مستحب است که تسبیح کند در هر وقت پایین آمدن از بلندی و تکبیر و تهلیل
نماید در حین بالا رفتن و بخواند مسافر کلمات فرج را سیما در سفر حج و آن این است
لا اله الا الله الحلیم الکریم لا اله الا الله العلی العظیم سبحان الله رب السموات السبع
و رب الارضین السبع و بهتر این است که زیاده نماید و ما فوقهن و ما فیهن را
و رب العرش العظیم و الحمد لله رب العالمین پس بگوید اللهم کن لی جارا من کل جبار
عنید و من کل شیطان مرید بسم الله دخلت و بسم الله خرجت و فی سبیل الله اللهم
انی اقدم بین یدی نسیانی و عجلتی بسم الله ما شاء الله فی سفری هذا ذکرته او نسیته
اللهم انت المستعان علی الامور کلها و انت الصاحب فی السفر و الخلیفة فی الاهل اللهم هون
علینا سفرنا و اطو لنا الارض و سیرنا فیها بطاعتک و طاعة رسولک اللهم اصلح لنا ظهرنا
و بارک لنا فیما رزقتنا و قنا عذاب النار اللهم انی اعوذ بک من وعثاء السفر و کآبة

المنقلب وسوء المنظر في المال والاهل والولد اللهم انت عضدي وناصري بك احل
وبك اسير اللهم اني اسالك في سفري هذا البر والتقوى والعمل بما يرضيك عني اللهم اقطع بعده
ومشقته واخلفني في اهلي بخير ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم اللهم اني عبدك و
هذا حملانك والوجه وجهك والسفر اليك وقد اطلعت على ما لم يطلع عليه احد غيرك
فاجعل سفري هذا كفارة لما قبله من الذنوب وكن عونا لي عليه واكفني وعثه ومشقته
ولقني من القول والعمل رضاك فانما انا عبدك وبك ولك وفي يديك اللهم انت
الحامل على الظهر والمستعان على الامر اللهم بلغنا ما نبلغ به الى مغفرتك ورضوانك
اللهم لا طير الا طيرك ولا خير الا خيرك ولا حافظ غيرك وبانك ويديك اللهم اني خرجت
في وجهي هذا بلا ثقة مني بغيرك ولا رجاء اوى لي به الا اليك ولا قوة اتكل عليها ولا
حيلة الجاء اليها الا طلب فضلك وابتغاء رزقك وتعرضا لرحمتك وسكونا الى حسن
عادتك وانت اعلم بما سبق لي في علمك في سفري هذا مما احب واكره فان ما اوقعت على
يا رب من قدرك المحمود فيه بلائك وتنضح عندي فيه قضائك وانت تمحو ما تشاء
وتثبت وعندك ام الكتاب اللهم فاصرف عني مقادير كل بلاء ومقضي كل لاواء وابسط
على كنفا من رحمتك ولطفا من عفوك وسعة من رزقك وتماما من نعمتك وجماعا من
معافاتك واوقع على فيه جميع قضائك على موافقة جميع هواي في حقيقة احسن على
وادفع ما احذر فيه وما لا احذر على نفسي وديني ومالي مما انت اعلم به مني واجعل ذلك
خيرا لاخرتي ودنياي مع ما اسالك يا رب ان تحفظني فيما خلفت من ورائي من اهلي

وولدي ومالي ومعيشتي وحزانتي وقرابتي واخواني باحسن ما خلفت به غائبا من المؤمنين
في تحصين كل عورة وحفظ كل مضيعة وتمام كل نعمة وكفاية كل مكروه وستر كل سيئة
وصرف كل محذور وكمال كل ما يجمع لي الرضا والسرور في جميع اموري وافعل ذلك بي بحق
محمد وال محمد وصلى الله على محمد وال محمد والسلام عليه وعليهم و در تهذیب گفته سزاوار است
كه اختيار كند بجهة سفر از روزهاى هفته روز شنبه و سه شنبه و پنجشنبه را و اختيار نكند يكشنبه
و چهارشنبه و جمعه را على الخصوص پيش از نماز جمعه و اختيار نكند روز دوشنبه را و سزاوار است
كه ترك كند روز پنجشنبه را هرگاه در خدمت يكى از ائمه معصومين باشند همچنانكه سزاوار است
اجتناب كردن از سفر در هفت روز از ماه عربى و احوط اجتناب كردن است از هفت روز
ماه فارسى نيز و آن روزها عبارت است از روز سيم و پنجم و سيزدهم و شانزدهم و بيست و يكم و بيست
و چهارم و بيست و پنجم و سزاوار است اجتناب كردن از روز چهارم ماه بلكه از ايام سنه و آن
در يك روايت دوازده روز است و آن روز بيست و سيم محرم الحرام و دهم صفر و چهارم ربيع الاول
و بيست و دوم ربيع الثانى و بيست و دوم جمادى الاولى و دوازدهم جمادى الثانيه و بيست رجب
و ششم شعبان و بيست و چهارم ماه رمضان و دويم شوال و بيست و هشتم ذيقعده و هشتم
ذى الحجه است و در روايت ديگر بيست و چهار روز است در محرم روز يازدهم و چهاردهم
و در صفر روز اول و بيستم و در ربيع الاول دهم و بيستم و در ربيع الثانى روز اول و يازدهم
و در جمادى الاولى دهم و يازدهم و در جمادى الثانيه روز اول و يازدهم و در رجب يازدهم و سيزدهم
و در شعبان چهارم و بيستم و در ماه رمضان سيم و بيستم و در شوال ششم و هشتم و در ذى القعده

ششم و دهم و در ذی الحجه سیم و بیستم و سزاوار است که در وقت سفر بیاد در شهر و قت السماع بیجهت
نباشد و بهتر است که بر دارد با خود قدری از خاک مبارک قبر امام حسین علیه السلام همچنان خاکیکه شفای
هر بیماری است و امان است از هر ترس و خوف و بر دارد همراه خود انگشتری از عقیق زرد که
در یکطرف نقش نوشته شده باشد محمد و علی و در طرف دیگر ما شاء الله لا قوة الا بالله استغفر الله
و انگشتری از فیروزه که در یکطرف نقش نوشته شده باشد الله الملک و در طرف دیگر الملک لله الواحد
القهار و بر دارد با خود عصائی از چوب بادام تلخ و از اخبار است که این کلمات را سلیمان
و هر که او را با خود دارد ... در پوست آهو نوشته در میان عصا نهاده ... بگذارند و مستحب است در سفر نیکو کردن سفره و طعامهای خوب داشتن مثل بادام
شکر و سویق که از نخود باشد یا از روغن کنجد مانند اینها از چیزهایی که مناسب باشد به زمان
سفر و مکان سفر باشد و سزاوار این است که حلقه سفره از آهن باشد بلکه هر گاه سفر
از برای زیارت امام حسین علیه السلام باشد مکروه است طعامهای پاکیزه برداشتن بلکه اکتفا می کنند
بنان و ماست هر گاه از اهل بلدها نزدیک باشد و مستحب است اختیار نمودن رفقا
سفر نمودن با الاتر او باید که رفقای موافق پیدا نماید و هر گاه مضطر باشد بتنها سفر
باید بگوید ما شاء الله لا حول و لا قوة الا بالله اللهم آنس وحشتی و اعنی علی وحدتی
و اد غیبتی و سزاوار است صدقه دادن هر گاه سفر کند در روزهایی که مکروه است سفر کردن
در آنها بقصد دفع نحوست آن روزها و این صدقه را اعلان نماید به صدقه اصل سفر و نحو آن
در وقتیکه بیرون میرود از خانه و دعاهایی که مردم فال بد میزنند از آنها بگوید اعتصمت بک یا رب

من شر ما احب فی نفسی فاعصمنی من ذلک بلکه مستحب است که بعمل بیاورد خلاف آنچه
که اهل طیره یعنی اشخاصی که فال بد میزنند بآن عمل مینمایند و بخواند از برای دفع ضرر
سفر مرتبه اعوذ برب وائل و الحجب من شر هذا الاسد و از برای بیتوته نمودن
یعنی شب بسر بردن در زمینی که خالی باشد از آبادی و گیاه این آیه را بخوانند ان ربکم الله
الذی خلق السموات و الارض تا تبارک الله رب العالمین و اگر گم کند راه
در صحرا و بیابان صدا کند یا صالح یا ابا صالح ارشدونا رحمکم الله و اگر در دریا گم
کند مجا یا صالح یا ابا صالح بگوید یا حمزه یا ابا حمزه و مستحب است اینکه بخوانند بر دو گوش
مسافر این آیه را ان الذی فرض علیک القرآن لرادک الی معاد ان شاء الله و بر حسب
مسافر از زمین بیخبر از سنگها بهیئه تعبد نامها پیغمبران اولو العزم که عبارت
باشد از نوح و ابرهیم و موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه و آله و سزاوار است مشایعت نماید مسافر را
و وداع کنند او را و دعا نمایند از برای او و باین نحو که خدا وند عالم تقوی را از برای توشه
نماید و بیشتر امداد نماید هر چیز لاید بر او و دهد حاجتهای او را و سالم نماید از برای دین
و دنیا او را و امانت او را و او برگرداند او را بر اهل خود در حالتیکه سالم باشد و او اهل او
کند رفیقهای او را و کامل نماید معونه او را و آسان کند برای او دشوار را و نزدیک کند
دور را و کفایت کند مهمات او را و سزاوار است که وصیت کند مسافر را بتقوای خدا و بگوید
سیر کن ببرکت خدا و نعم و جل برای ذات و اقامه بگوید در بیت سرا و چنانکه مشهور است هر گاه میان دو مرد
و سزاوار است از برای مسافر آنکه جانشین قرار دهد از برای اهل و عیال و اموال خود خصوصا

در سفر مکه و امثال آن هم باید محافظت نماید مسافر وصیت لقمان حکیم اکه به پسر خود
نموده بود و آن اینست که ای پسر من وقتیکه سفر کردی با جماعتی پس بسیار مشورت کن
با ایشان در کارهای خود و زیاد کن خنده را بر روی ایشان و کریم باش در زاد خود و قبول
کن دعوت ایشان را و یاری کن برایشان در وقت طلب یاری از تو و پیشه کن طول سکوت را
و کثرت نماز را و سخاوت نفس را در هر چه که داری از حیوان و آب و توشه و اگر ترا شاهد بکیرند
بر حق شاهد باش از برای ایشان و جد و جهد کن در فکر خود وقتی که طلب مشورت کنند از تو
پس رایت را مستقر مکن بچیزی مکو بعد از دقت و فکر تمام و جواب مده از هیچ مشورتی
تا اینکه برخیزی و بنشینی و بخوری و بخوابی و کارهای دیکر بکنی و حال آنکه در همه اینها
مستعمل باشی فکر و حکمت خود را در آن مشورت بدرستیکه هر کس خالص نکند نصیحتش را
بر مشورت کننده سلب میکند خداوند عالم رای او را و برمیدارد امانت را از او و هر گاه دیدی
که رفقای تو سیر میکنند برو با ایشان و هر گاه دیدی که کار میکنند کار بکن با ایشان و وقتی
که ایشان صدقه دادند یا قرض دادند تو هم بده و بشنو سخن آنشخص را که از تو
بزرگتر است در سن و وقتیکه امر کردند ترا بچیزی و سوال نمودند از تو چیزی را در جواب
ایشان بلی بکو و مکو نه سوال ایشان را که از دلیل عاجزی و لئامت است و هر گاه در راه متحیر
شدید پس منزل کنید آنجا و هر گاه شک کردید در مقصود پس بایستید و با یکدیگر
مشاوره کنید و هر گاه در راه یکنفر آدم دیدید از راه او مپرسید بسبب اینکه یکنفر
محل ریبت است شاید این شخص جاسوس دزدها است یا همان شیطانی باشد که شما را

در راه حیران نموده و از دو نفر هم احتراز نمایید مکر اینکه ببینید چیزی را که من نمی بینم و از اینستکه
عاقل وقتیکه بچشم خود چیزی را دید میشناسد حق را از باطل و حاضر می بیند چیزهایی را که غایب
می پندارد ای پسر من هر گاه وقت نماز رسید پس او را تاخیر مکن از برای کارهای دیکر و نماز را
بکذار و از او راحت باش که آن دین است باید داده شود و نماز را با جماعت کن هر چند در سر
زج باشند و قرار آهن را می کوبند که در زیر نیزه ها نصب میکنند و مقصود از این مبالغه
تمام است در حفظ جماعت و البته بخواب در بالای حیوانیکه سوار شده زیرا که زود مجروح میشود
پشت آن و صاحب عقل نمیکند امثال این کارها را مکر اینکه سواره محمل باشی و ممکن باشد از برای
تو ممتد یعنی دراز کشیدن و وقتیکه نزدیک منزل رسیدی پایین بیا از بالای حیوان و اول
ابتدا کن بعلف دادن بر آن که آن جان تست و وقتی که اراده پایین آمدن می کنید اختیار
نمایید از برای منزل نمودن آن بقعه از زمین که خوش نبات و خاکش نرم و کیاهش
بسیار باشد و وقتی که پایین آمدی دو رکعت نماز بکذار قبل از آنکه بنشینی و هر گاه اراده نمودی
قضای حاجت را پس در دور قرار بده مذهب را یعنی محل تغوط را و در وقت کوچ کردن دو رکعت
نماز بکذار پس وداع کن آن زمینی را که در او نازل شده بودی و سلام بده بر زمین و اهل آن زمین
بدرستیکه از برای هر بقعه از زمین اهلی هست از ملائکه و اگر ممکن باشد صدقه دادن از طعام
قبل از خوردن پس صدقه بده و بعد از آن شروع کن بتناول و بر تو باد بقرائت قرآن مادامیکه
سواره ای و بر تو باد تسبیح نمودن مادامیکه مشغول بکارهای دیکر هستی و بر تو باد دعا نمودن در حال
بیکاری و حذر کن از راه رفتن در اول شب و سیر نما در آخر شب و بلند مکن صدا را ای پسر من

سفر بکن با شمشیر و حکمه و عمامه و دلو و ریسمان و سوزن و خیاط و بردار و دواها هم
چیزها که مستغنی میشوی تو و رفقای تو از آن و موافق باش با رفقای خود در همه چیز مگر
در معصیت خداوند و حضرت امام محمد باقر و امام جعفر صادق علیهما السلام فرمودند که اعتنا
نمیشود بآن شخصی که قصد نماید بیت الله را اگر نباشد در او خصلت اول خلق خوش که خوش
خلقی میکند با رفیقان خود دوم حلم که مالک باشد غضبش را سیم ورع که مانع
باشد او را از گناه که رهن بخداوند عالم و حضرت صادق ع فرمودند مهیا و آماده کن نفس
خود را بجهت رفاقت با هر که رفیق میشوی بجهت خوش خلقی و نگاه دار زبان خود را
و حبس نما و بخور غیظت را و کم کن لغو گفتن را و فرش کن از برای مردم عفو و بخشش را و سخی کن
نفس خود را و غیر اینها از چیزهایی که وارد شده است از ائمه هدی در آداب سفر پس بدان
که حج سه قسم است تمتع و افراد و قران و عمره بر دو قسم است افراد است و تمتع اما حج
تمتع پس کیفیت آن بر سبیل اجمال این است که احرام می بندد از میقات بعمره که تمتع میکند
بسبب او بحج پس بعد از آن داخل میشود بمکه پس طواف میکند هفت مرتبه بیت الله و دو رکعت
نماز میکند در مقام پس سعی میکند در مابین صفا و مروه هفت مرتبه پس طواف نسا میکند
احتیاطا اگر چه اصح این است که واجب نیست پس تقصیر مینماید بعد از آن احرام می بندد برای حج
از مکه در روز ترویه بنابر اصل و اگر این نباشد احرام میکند از وقتیکه بداند یافتن وقوف عرفه را
و بعد میرود بعرفات پس وقوف مینماید در عرفات از زوال تا مغرب پس کوچ میکند تا مشعر و در
مشعر مینماید در آن و وقوف میکند در مشعر بعد از طلوع فجر پس میرود بمنا و اول جمره عقبه را میزند

پس نحر میکند یا ذبح مینماید قربانی خود را و میخورد از گوشت قربانی پس حلق میکند یا تقصیر یا آنکه تیغ را
بر سر هرگاه مو در سر نداشته باشد و بعد از آن محل میشود از هر چیزی که حرام شده بود بر او مگر زن
و بوی خوش و احوط این است که از صید نمودن نیز اجتناب نماید هر چند اقوی این است که حرام
بر او صید کردن از جهت احرام و بعد از آن هر گاه میخواهد بر میگردد بمکه در همان روز بلکه این
و احوط است از برای لعوی و اقوی این است که تاخیر بیندازد بمکه رفتن را تا فردا اضطرارا نکند تاخیر
نماید از ایام تشریق مگر آنکه معذور باشد پس طواف مینماید از برای حج و دو رکعت نماز
طواف میکند و سعی میکند از برای حج پس محل میشود از بوی خوش پس وقتیکه طواف نسا را
و دو رکعت نماز طواف را کرد حلال میشود برای او زن پس بر میگردد بمنا برای بیتوته یا جمره ها
پس میخوابد در منا شبهای تشریق را و آن شب یازدهم و دوازدهم و سیزدهم است و در ایام
میزند هر سه جمره را و اگر میخواهد بر گشتن بمکه را در روز قربانی پس میماند در منا تا اینکه
رمی نماید همه جمرات را در روز یازدهم و همچنین در روز دوازدهم پس کوچ مینماید بعد
ظهر اگر پرهیز کرده باشد از زن و صید و هر گاه بماند تا نفر ثانی و آن روز سیزدهم است اگر چه
پیش از ظهر باشد لکن بعد از آنکه جمره ها را زده باشد تعین جایز است پس بعد از آن بر میگردد
برای طواف حج و سعی و طواف نسا و اصح این است که بر هیچیک اینها گناه مرتب نیست و نیز
اصح این است که اکتفا میتوان نمود بطواف و سعی در جمیع ذیحجه واما شرط حج تمتع خواه
واجب باشد یا مستحب سه است اول این است که در ماههای حج واقع میشود و آن بنابر اصح شوال
و ذیقعده و ذیحجه است دوم این است که حج و عمره را در یک سال بعمل آورد پس اگر در همان سال که عمره نموده

شده است متمتع بحج در همان سال سیم اینست که احرام حج را از مکه ببندد و احوط هرگاه اقوی نباشد
اینست که معتبر است نیت نمودن مجمل حج تمتع را زیاده بر نیت تفصیل اجزاء حج در محل خود پس بنا بر این
شروط حج تمتع چهار تا میشود و هرگاه احرام ببندد بعمره در غیر ماههای حج نمیتواند که تمتع نماید
بان عمره و همچنین است هرگاه بعض عمره در ماههای حج واقع شود و بعض دیگر در خارج بنا بر اقوی صحیح است
اوست ولکن محسوب میشود عمره مفرده متمتع پس بنا بر این قربانی واجب نیست بر او و اولی و احوط برای
بعد از آنکه محل شده باشد از عمره اینست که خارج نشود از مکه مگر بعد از احرام حج و هرگاه اراده داشته
باشد احرام حج پس جایز است خروج بعد از احرام و هرگاه خارج شود در حال احلال و داخل شود بمکه در همان
حال بدون احرام هر چند ما بین دخول و خروج یکماه یا زیاده باشد پس اقوی اینست که تمتع او صحیح است
بعمره اول اگر چه معصیت نموده بجهت ترک نمودن احرام در وقت دخول مکه و هرگاه داخل مکه شود بعمره پس
تمتع میکند بعمره دومی بحج و واجب نیست برای او طواف نساء بسبب عمره اول که محل شده بود از آن بتقصیر نمودن
و جایز نیست که مقاربت نماید با زن بعد از تقصیر و هرگاه متمتع بسبب تنگی وقت از تکمیل
هرگاه بعمل آورد افعال عمره تمتع را فوت میشود از او وقوف اختیاری عرفه بنا بر اصح جایز است برای
او نقل نمودن نیت بحج افراد و لازم میشود بر او یک عمره مفرده و همچنین است زن حایض و نفسا هرگاه
مانع شود عذر ایشان از محل شدن و انشاء احرام نمودن بحج بجهت تنگی وقت از انتظار کشیدن برای اتمام
افعال عمره و هرگاه حاصل شود حیض یا نفاس در زنی که تمام کرده باشد از طواف چهار شوط را
یا زیاده پس صحیح است سعی او پس هرگاه وقت وسعت داشته باشد انتظار میکشد زمان طهر را و بعد از طهر تمام میکند باقی
مانده طواف نماز و سعی میکند و تقصیر مینماید و بعد احرام حج می بندد و اگر وقت تنگ باشد اول سعی میکند

پس تقصیر مینماید بعد احرام حج می بندد در مکه و افعال حج را تمام میکند پس قضا مینماید باقیمانده بود از طواف عمره
پیش از طواف حج یا بعد از آن اگر چه اول بهتر است و هرگاه حیض حاصل شود در کمتر از چهار شوط
طواف مثلا در سه یا دو یا کمتر و وقت هم تنگ باشد باطل میشود متعه او و منقلب میشود بحج افراد
پس عمره مینماید بعد از اتمام حج از میقات عمره و هر وقتیکه حج تمتع صحیح باشد ساقط میگردد عمره مفرده
واما حج افراد پس کیفیت آن بر طریق اجمال آنست بنا بر قول مختار این است که احرام می بندد از میقات
یا از هر مکانی که جایز است احرام بستن از آن مکان هر چند از جهت عذر باشد مثل فراموشی و
امثال آن بشرط آنکه ممکن نباشد از برای او برگشتن بمیقات پس میرود بعرفات و وقوف
میکند در آنجا پس میرود بمشعر و وقوف میکند در آنجا پس میرود بمنا در روز قربان و مناسک
منا را بجا میاورد پس میرود بمکه در همان روز یا بعد از آن تا آخر ذی الحجه پس طواف میکند
در خانه خدا و دو رکعت نماز طواف را میکند و سعی میکند در ما بین صفا و مروه پس طواف
نساء میکند و دو رکعت نماز طواف را میکند و جایز است از برای او تقدیم نمودن
طواف و سعی را بر وقوف عرفه و مشعر و لازم است از برای حاج مفرد عمره مفرده نمودن
هرگاه حج از برای او واجب باشد و اگر واجب نباشد پس مختار است در فعل عمره و ترک
آن پس می بندد احرام عمره را از ادنای حل یعنی از مکانیکه اقرب است بحرم و جعرانه است
یا یکی از میقاتهای معروفه بلکه اقوی جواز احرام بستن است در ما بین میقات
و ادنای حل اگر چه ترک آن احوط است و اقوی اینست که جایز است تقدیم نمودن
عمره مفرده بر حج افراد هرگاه عمره بر او واجب باشد یا حج و لکن احتیاط شدید است

که تاخیر نماید عمره را از حج و صحیح است عمره در همه سال هر چند که تعجیل نمودن بر او واجب
فوریست **و شرط** حج افراد سه است **اول** نیت است **دویم** این است که باید همه افعال حج را
در ماههای حج بجا آورد **سیم** این است که شخص مختار احرام را باید از میقات ببندد یا از منزل
خود اگر نزدیک باشد بحرم از میقات **و اما حج قران** پس اعمال آن و شرایط آن مثل
حج افراد است بنابر اصح بغیر از اینکه تمیز میباید قران از افراد بسیاق یعنی بردن قربانی
با خود از وقت احرام و مخیر است در بستن احرام در اینکه با تلبیه ببندد احرام را یا با اشعار
و تقلید و اولی بلکه احوط این است که تلبیه را بگوید بعد از آنکه اختیار کرده باشد بستن
احرام را با شعار مطلقا اگر اول تلبیه بگوید مستحب است اینکه اشعار کند آن قربانی را که
با خود میبرد از بدن و بدن جمع بدنه است و بدنه عبارت از شتر است و کیفیت اشعار
این است که می ایستد شخص از طرف چپ شتر هر گاه شتر بسیار نباشد و پاره میکند کوهان
او را از طرف راست با آلت آهنی در حالتیکه خوابانیده باشد شتر را و بقبله و خون او را
میمالد بر صفحه روی شتر تا معلوم شود که شتر قربانی است و هر گاه شتر بسیار باشد می ایستد
در میان هر دو شتر از آنها پس اول پاره میکند کوهان آن شتر را که در طرف راست او است
از طرف راست و کوهان دیگری را از طرف چپ و مستحب است که با وجود این تقلید
نماید یعنی بیاویزد از گردن او نعلی که در او نماز گذارده باشد و مخیر است که او را
گوسفند ببر تقلید و در آنها اشعار نیست و هر گاه شخصی قارن و یا مفرد داخل مکه
شوند و اراده نمایند طواف مستحب جایز است از برای ایشان طواف نمودن

و سنت است طواف واجب و سعی واجب بنابر اصح چنانکه شنیدی و خواهی شنید
و بهتر این است که تلبیه را مجدد بگویند بعد از نماز طواف و قبل از او تا اینکه محل نشوند
بجهت طواف و سعی اگر چه اقوی این است که بسبب این محل نخواهند شد چنانکه اقوی
جواز طواف مندوب است از برای حاج متمتع وقتی که احرام حج را بسته باشد از مکه اگر چه
ترک نمودن اولی است و بهتر این است که تلبیه بگوید بعد از نماز طواف و قبل از آن و
جایز است بلکه راجح از برای حاج مفرد که تمتع از برای او جایز باشد وقتیکه داخل مکه
شد اینکه بر گردد از افراد بتمتع در صورت اختیار پس طواف میکند دور خانه هفت مرتبه
و سعی میکند در مابین صفا و مروه هفت مرتبه و تقصیر میکند و این را متعه قرار میدهد
پس احرام میبندد بحج از مکه مثل سایر اشخاص که حج تمتع میکنند و اقوی این است که جایز است
از برای او عدول بتمتع اگر چه بعد از طواف تلبیه گفته باشد بنابر اقوی و همچنین جایز است
عدول از برای کسیکه داخل مکه شود با عمره مفرده و در ماههای حج باشد پس بر او جایز
است که بر گرداند عمره را بمتعه بلکه بعید نیست جواز عدول نمودن از حج مفرد بعمره مفرده
اگر چه احوط خلاف آنست بلی جایز نیست عدول نمودن قارن بتمتع در صورت اختیار
و همچنین از برای کسیکه افراد بر او واجب باشد و احوط اگر نگوئیم اقوی این است که جایز
نیست عدول کردن اینها بتمتع هر چند در حالت ضرورت باشد **و اما** عمره مفرده پس کیفیت
او این است که نیت میکند و احرام می بندد از میقاتیکه جایز است احرام بستن بعمره از آن
میقات و طواف مینماید و دو رکعت نماز طواف میگذارد و سعی مینماید پس تقصیر

میکند یا حلق پس محل میشود از هر چیز غیر از زن پس طواف نسا میکند و دو رکعت
نماز میکذارد پس حلال میشود زن براو و صحیح است عمره نمودن در همه سال و افضل آنست
که در ماه رجب باشد که این عمره در فضیلت قریب است بحج و مستحب است مکرر نمودن عمره
در هر ماه و اقل فصل مابین دو عمره ده روز است باین معنی که مکروه است بکراهت عبادات
که مابین دو عمره کمتر از ده روز باشد و لکن بنابر اصح جایز است عمره نمودن اکرچه مابین
دو عمره کمتر از این باشد هر چند در هر روز یکعمره بکند اما عمره تمتع مثل عمره مفرده است
در هر چیز مکر آنکه معین و لازم است در این عمره تقصیر نمودن و این عمره طواف نسا ندارد
بنابر اصح و صحیح نمیشود مکر در ماههای حج زیرا که این عمره جزئی است از اجزای حج تمتع و با
عمره ساقط میشود عمره مفرده بلکه ظاهر این است کسیکه فرضش تمتع باشد ساقط میشود
خطاب بعمره از او و باین جهت واجب نمیشود عمره مفرده بر کسیکه قادر باشد بان در غیر
ماههای حج و پیش از آمدن آن زایل کردد استطاعت او و واجب نیست این عمره بر اجیر بعد از آنکه
عمل او در انجه اجیر شده که واجب بود براو در حالتیکه در مکه باشد بنابر اصح و این بیان
کیفیت حج و عمره بود بر سبیل اجمال و تفصیل آن اینست که اول افعال حج تمتع عمره است
و افعال عمره بعد از نیت چهار است اول احرام است و او رکن است در عمره و در حج و باطل
میشود هر یک از اینها بترک نمودن احرام از روی عمد نه از روی نسیان بنابر اصح و احوط
قضا نمودن است در صورت نسیان و جاهل مثل ناسی است و در او چند مبحث است
مبحث اول در بیان مستحباتی است که در خود احرام است و پیش از آن و بعد از آن

مستحب است زیاد کردن موی سر بلکه موی ریش از اول ذی القعده و آن احوط است
بلکه احوط قربانی کردن است اکر سر تراشیده باشد در ذی القعده و آن سنت موکد است
در ماه ذیحجه و وقت نیت در این مابین حج تمتع و غیر آن پس مستحب است زیاد کردن موی
و غیره یکماه پیش از برای عمره مفرده و مستحب است بدن را پاک کردن از چرک و ناخن
کرفتن و شارب زدن و موی بغل و زهار را زایل نمودن اکرچه نوره کشیدن باشد
و نوره کشیدن افضل است از تراشیدن چنانکه تراشیدن بغل افضل است از کندن و نوره
کشیدن بغل افضل از تراشیدن و مستحب است مجدد نمودن نوره اکرچه پیش از آن
استعمال کرده باشد و قریب العهد باشد بآن و مستحب است غسل نمودن از برای احرام
بلکه سزاوار این است که تیمم نماید بعوض غسل اکر عذر داشته باشد و اعاده نماید غسل را
هرکاه بپوشد یا بخورد در مابین غسل و تلبیه چیزی را که جایز نیست محرم پوشیدن و خوردن
آن و مثل این است طیب استعمال نمودن و بهتر اعاده غسل است در همه نواقض احرام
اکر بعمل آورد دیکرانرا نیز و جایز است مقدم نمودن غسل بر میقات هرکاه بترسد که
آب در آن و اقوی مشروعیت غسل نمودن است از برای مهیا شدن باحرام خواه ترس
از کمی آب باشد یا نباشد و لکن مستحب است اعاده غسل در میقات در همه آنچه مذکور شد
و کفایت میکند غسل روز از برای شب و غسل شب از برای روز خصوصا هرکاه غسل را در اول انها
بعمل آورد چنانکه کفایت میکند غسل در اول روز تا آخر همان روز و در اول شب از برای همان شب
و این اولی است و اکر خوابیده باشد مستحب است اعاده غسل و این احوط است در تحصیل مستحب

وشل جوابت سایر حدثها و هرگاه احرام بسته باشد بدون غسل یا نماز نسیاناً و بعد از آن
متذکر شود یا ترک کرده عمداً باشد خواه عالم باشد خواه جاهل مستحب است برای او بجا
آوردن آنچه را که ترک نموده و اعاده میکند صورت احرام را ولکن معتبر احرام اول است
و واجب است کفاره از برای کسیکه منافیات احرام را بعمل آورده در میان این دو احرام
و مستحب است که احرام بعد از فریضه ظهر باشد و اگر او نباشد پس بعد از سایر نمازهای
واجب اگرچه نماز قضا باشد اگر نماز اداء واجبی در ذمه اش نباشد و مستحب است شش رکعت
نماز کردن از برای احرام یا چهار رکعت یا دو رکعت و میخواند در رکعت اول سوره قل یا ایها
الکافرون و در ثانی قل هو الله احد و این نافله مکروه نیست در هیچ وقتی از اوقات
و سزاوار این است که این نافله را پیش از نماز حاضر بکند هرچند در وقت نماز حاضر باشد
و بعد از آن نماز حاضر را میکند تا اینکه واقع شود احرام در عقب نماز حاضر و مستحب است
صدا بلند کردن تلبیه از برای مرد و مکرر نمودن آن خصوص در آخر شب و در وقت
بالا رفتن و پایین آمدن بر اکمه و وادی یعنی تلهای کوچک و سیلگاه و در وقت
سوار شدن مرکوب و پایین آمدن از آن بلکه در وقت حدوث هر حادثه مثل
خوابیدن و بیدار شدن و با دیگری ملاقات نمودن و نماز گذاردن و امثال اینها
بلی سزاوار است از برای حاج که قطع نماید تلبیه را در ظهر روز عرفه و این احوط است
از برای او و کسیکه عمره تمتع نموده باشد قطع میکند از جائیکه دیده میشد از آنجا خانهای
مکه در زمان قدیم و حد او عقبة المدنیین است از برای کسیکه از راه مدینه می‌آید و

از بعض متردین منقول است که آن مکانات معروفند و قطع تلبیه در آنجا از شعار شیعه
اثنا عشریه است که تمیز میبایند از مخالفین جبیب این و اما عقبه ذی طوی شاید از برای
او حدی داشته باشد در غیر این راه معروف پس سزاوار است ترک نمودن تلبیه در عقبه
اگر شناسد آنرا اگرچه با مظنه باشد و اما معتمر بعمره مفرده پس قطع میکند در وقت دیدن
کعبه اگر خارج شده باشد برای احرام عمره از کعبه و اگر از غیر کعبه باشد پس قطع مینماید در
وقت دخول حرم و مستحب است اکثار و تکبیر و تهلیل و تحمید و ثنا بر خداوند عز و جل بمقدار
استطاعت بعد از قطع تلبیه و مستحب است بلند کردن صدا به تلبیه از برای کسیکه حج کرده
باشد از راه مدینه در وقتیکه بلند میشود راحله او به بیداء و اگر حاج پیاده باشد بلند میکند
تلبیه را از جای احرام چنانکه مستحب است از برای کسیکه محرم باشد بحج از مکه که تاخیر نماید بلند
کردن تلبیه را تا اینکه مشرف شود بابطح بعد از اینکه احرام را به تلبیه بسته باشد در محل او
بیصدا و تاخیر نمیدارد تا ابوقطاء که معلوم نیست بودن او از مکه و مستحب است تلفظ
نماید بانچه نیت میکند از حج افراد یا تمتع یا قران یا عمره افراد یا تمتع پس میگوید لبیک
بعمره یا بحج یا بحج و عمره هر یک در محل خود و مستحب است شرط نمودن در اثنای نیت
اگرچه در وسط تلبیه باشد یا بنظر بین که محل کند خداوند عالم او را هر وقتی که محبوس شود
از اتمام حج در هر منسکیکه اتفاق بیفتد حبس او و فایده این شرط این است که زود
محل میشود اگر محصور شده باشد بجهة فرستادن قربانی بدون اینکه معتبر شود رسیدن
قربانی بمحل خود و باشرط کردن قربانی ساقط نمیشود بنابر اصح و مستحب است که بگوید

در حال نیت حج که اگر حج نباشد پس عمره باشد و مستحب است احرام کردن در لباس پنبه
و سفید افضل است مبحث دویم در بیان مکروهات در احرام و قبل از آن و بعد از آن
مکروه است با کراهت شدید احرام نمودن در لباس سیاه و در چیزیکه رنگ شده باشد
بعصفر و آن گیاهی است معروف خصوصا هرگاه رنگش زیاد باشد و بهتر آنست که اجتناب
نماید از هر لباسی که رنگ شده باشد و مکروه است خوابیدن محرم در فراش زرد و مرفقه زرد
و آن عبارتست از پشتی که زیر سر میگذارند بلکه بهتر برای محرم آنست که اجتناب کند در وقت
خوابیدن از هر چیزیکه رنگ شده باشد و همچنین مکروهست احرام در لباس چرک بلکه
هرگاه بعد از احرام چرک شده باشد تاخیر می اندازد شستن آن را تا بعد احلال و مکروهست
احرام در لباسیکه معلم باشد یعنی راه راه باشد مثل محرمات و مکروهست استعمال حنا
قبل از احرام هرگاه اثرش باقی ماند تا باحرام که باقی مانده که استعمالش بعد از احرام باشد
و در صورتی که استعمال بصورت زینت باشد هر چند قصد نکرده باشد زینت را اما
مانده که قصد کرده باشد و فرقی نیست در این میان مرد و زن و احوط از برای مرد
ترک نمودن حناست خصوصا با قصد زینت و مکروهست بحمام رفتن و مالیدن
بدن در حمام بلکه در غیر حمام نیز و لبیک جواب دادن بر کسیکه ندا میکند و استشمام ریاحین
نمودن بلکه مطلق استعمال آنها و این احوطاتست و بهتر اجتناب کردن از شستن سر
باسدر و خطمی و مکروهست زدن خواستگاری نمودن و مبالغه کردن در مسواک و در
مالیدن رو و سر در وضو و کلام لغو زدن و غسل نمودن از برای سردی بدن و ترک

نمودن

نمودن این احوطات و اجتناب کردن در مسجد الحرام بلکه در غیر آن نیز و اجتناب عبارتست
از نشستن باین نحو که بچسباند هر دو ساق خود را بشکم خود بدست یا بلباس و مصارعه
نمودن یعنی یکدیگر را بزمین زدن و شعر خواندن هر چند که شعر حق باشد و علی الخصوص
در حرم و در شب و سزاوار است از برای او اجتناب نمودن از هر چیزیکه ترس این داشته
باشد که باعث جراحت بدن باشد یا موجب باشد با افتادن بعضی از موی بدن بلکه
باعث باشد بغیر اینها از چیزهائی که منافی است با احرام در حال اختیار مبحث سیم
در بیان واجبات احرام است و آن سه میباشد اول نیت است و آن واجبست در احرام مثل
سایر عبادات بآن نحوی که شناخته شده است در عبادات که نیت عبارتست از
داعی نه از اخطار ببال و واجبست در نیت بعد از تعیین عمل بکر قصد قربت و
اخلاص بنا بر اصح ولکن احوط اینست که اخطار ببال نماید و جهه عبادت را ملاحظه
نماید از وجوب و یا ندب پس قصد میکند مثلا چنین یا که محرم میشوم باو از عمره که
عمره تمتع باشد برای حج اسلام وجوبا یا ندبا اداء یا قضاء از قبل خود یا از دیگری
قربة الی الله تعالی و واجب نیست تلفظ بنیت نمودن مثل سایر نیتها پس اگر تکلم بکند چیزی
از متعلقات نیت در حالیکه آن را در دل داشته باشد پس صحیحست عمل او بلکه اگر قصد
کند عمره تمتع را مثلا و تکلم کند بغیر آنعمل بر نیت میکند و تکلم اعتبار ندارد چنانچه اگر
تکلم نماید بدون نیت صحیح نمیشود احرام او و پس معتبر در نیت قصدست نه لفظ و از اینجاست
که هرگاه اخلال کند بر نیت عمدا یا سهوا باطل میشود احرام او و باطل است بنا بر احوط

دائر و هر گاه قصد کند احرام را و تعیین ننماید نوع او را که مثلا عمره است یا حج و همچنین
هر گاه قصد کند احرام را از برای دو تا معا و اگر در ماههای حج باشد بنا بر اصح پس
باید در اثنای نیت را از برای یکی چنانچه تازه نسک نیت کند اگر قصد کند نسیانا غیر
آنچه را که بر او معین بود بنا بر اقوی بلی فوت دارد و صحت عمره مفرده اگر نیت کند
احرام را برای عمره و حج در غیر ماههای حج در وقتی که ملاحظه نموده باشد امتثال نمودن را
با مر هر یک از عمره و حج مستقلا بخلاف آنکه ملاحظه اجتماع نماید و قصد استقلال
نکند همچنانکه بالک نیت باهلال حج و عمره یعنی بلند نمودن صدا با نها در حالتیکه
مقصودش از این اشاره کردن باشد بحج تمتع همچنان حج تمتعی که داخل شده است عمره او
بر حج او و با لک نیت باهلال حج یا عمره تمتع در حالتیکه قصد کرده باشد معنی مزبور را
و بهتر است که مخفی نماید متعمر را یعنی صدا را با و بلند نکند علی الخصوص در مقام تقیه پاک
نیت مجاری بودن نیت را نیز باید در حالتیکه متذکر باشد و چه بهتر نیز پس بگوید
احرام می بندم برای عمره تمتع از برای حج اسلام واجب یا مندوب دار یا قضا از خود یا از
دیگری قربة الی الله تعالی و از این بهتر این است که بگوید اللهم انی ارید ما امرت به من
التمتع بالعمرة الی الحج علی کتابک و سنة نبیک صلی الله علیه و آله فیسر ذلک لی و تقبله
منی و اعنی علیه فان عرض لی شیء یحبسنی فحلنی حیث حبستنی لقدرک الذی قدرت علی
اللهم ان لم یکن حجة فعمرة احرم لک شعری و بشری و لحمی و دمی و عظامی و مخی و عصبی
من النساء و الطیب ابتغی بذلک وجهک و الدار الآخرة و اگر قصد کند که احرام می بندم

مثل احرام زید مثلا و عالم باشد بآن چیز یکی زید را نیز احرام است صحیح است احرام او
و اگر عالم نباشد باطل است بنا بر اقوی و اگر مشخص نماید در احرام عمره یا حج را و بعد از آن
فراموش نماید آنچه را که مشخص کرده بود پس اگر یکی از عمره یا حج معین شده باشد بر او بجهة
صحیح نبودن دیگری یا عدم قابلیت وقت بآن یا بجهة عدم تکلیف یا غیر اینها حکم میشود
ببودن احرام از آنچه معین است برای او و اگر معین نباشد از برای او یکی از اینها و در ماههای
حج باشد که صحیح است وقوع هر یک از حج یا عمره در آنها پس در صورت تجدید نیت نماید
عمره تمتع را و اگر در اثناء شک نماید که آیا نیت را بر وجه صحیح نموده بود یا نه التفات
نمی کند باین شک و از در حج اعتبار ساقط است و اگر شک نماید بعد از طواف در اینکه
آیا عمره را نیت کرده یا حج را از سید هند در این صورت نیت را بعمره تمتع اگر معین نشده
باشد از برای او یکی از حج یا عمره مفرده و اگر معین شده باشد یکی از اینها پس مکرر دارد
نیت را با آنچه معین شده است دوم از واجبات تلبیات است یعنی لبیک گفتن و آن چهار
دفعه است و احوط این است پنج دفعه بگوید بلکه شش دفعه چنانچه احوط این است که
مقارن کند او با نیت احرام بلکه مقارن کند او را با بستن ازار یعنی لنگ از برای احرام
و احوط این است که نیت تلبیه را مقدم دارد بر نیت احرام اگر چه اقوی خلاف همه اینهاست
پس جایز است تاخیر کردن تلبیه از نیت احرام در حالتیکه خالی باشد تلبیه از نیت دیگری غیر
از نیت احرام اول و باین معنی که تلبیه محتاج نیت نیت علاحده اخری و امر در این سهل است
زیرا که نیت پیش ما عبارت از داعی او و مستمر و موجود است و باید تلبیه را آهسته بگوید

در میقات مدینه و بلند بگوید در بیداء و منعقد میشود احرام عمره تمتع و حج تمتع و عمره
افراد و حج افراد مگر با تلبیه باین معنی که اگر پیش از تلبیه مرتکب شود محرمات احرام کفاره
و گناه ندارد اگرچه قصد احرام کرده باشد و مهیا شده باشد از برای احرام بعمل آوردن
مستحبات او و اما کسیکه حج قران کرده باشد پس مخیر است در بستن احرام در میان تلبیه
و اشعار که مخصوص است بشتر و تقلید که مشترک است در میان شتر و سایر اقسام قربانی
و بهتر این است که جمع کند میان اشعار و تقلید در شتر چنانچه احوط این است که تلبیه را
نیز اضافه نماید بآنها و تلبیه واجب است فی نفسه از برای کسیکه حج قران میکند هرچند
که معین نیست برای بستن احرام بتلبیه و کفایت نمیکند ترجمه نمودن تلبیه از برای کسیکه
قادر باشد بر او بلکه واجب است در آن مراعات نمودن آنچه‌هایی که واجب است در علم نحو و
صرف بلی کسیکه لال باشد می‌بندد احرام را بتلبیه در دل و اشاره میکند بمعنای او با تکان
و زبان همچنانکه ابراز میکند سایر مطالب خود را و احوط این است که با وجود این کسی را
نایب بگیرد در تلبیه گفتن از قبل خود بلکه این لازم است از برای کسیکه لال نباشد و ممکن
نباشد بر او اشاره نمودن از جهت نفهمیدن معنی تلبیه مثل طفلی که تلبیه میکنانند و کسی دیگر
و با وجود این بهتر این است که جمع نماید میان نایب گرفتن و اشاره نمودن چنانچه بهتر است
جمع نمودن میان ترجمه تلبیه و نایب گرفتن از برای کسیکه عجم باشد و ممکن نباشد بر او
تلبیه را صحیح گفتن و یاد گرفتن آن و احوط برای او این است که تلفظ نماید بتلبیه بمقدار
امکان بلکه ظاهر این است که لازم است از برای او گفتن تلبیه در وقت امکان هرچند ملحون

باشد یعنی غلط باشد نسبت بزبان عرب یا عوض نماید بعضی حرفها را ببعض دیگر همچنانکه
مذکور شد [illegible] در نماز و صورت تلبیه واجب بنا بر اصح این است که بگوید لبیک اللهم
لبیک لبیک لا شریک لک لبیک و احوط این است که اضافه نماید بر او این را ان
الحمد و النعمة لک و الملک لا شریک لک و احوط از آن این است که جمع نماید میان آنچه
ذکر شد و میان گفتن لبیک اللهم لبیک لبیک ان الحمد و النعمة لک و الملک لا شریک
لک لبیک و احوط از آن این است که اعاده نماید این را باین طریق که مقدم نماید لفظ
و الملک را از لفظ لک باین نحو بگوید و النعمة و الملک لک و بهتر این است که بگوید
بنحوی که در روایات وارد گشته و از آنجمله این است لبیک اللهم لبیک لبیک لا شریک
لک لبیک ان الحمد و النعمة لک و الملک لا شریک لک ذا المعارج لبیک لبیک داعیا الی
دار السلام لبیک غفار الذنوب لبیک لبیک اهل التلبیة لبیک لبیک ذا الجلال و الاکرام
لبیک مرهوبا و مرغوبا الیک لبیک لبیک تبدء و المعاد الیک لبیک لبیک کشاف
الکرب العظام لبیک لبیک عبدک و ابن عبدیک لبیک لبیک یا کریم لبیک چنانچه
بهتر این است که بسیار بگوید لفظ لبیک ذا المعارج را و بهتر از آن برای متمتع این است که
بگوید لبیک بعمرة و حجة تماما علیک و اگر کسی نیت احرام کند و لباس احرام پوشید
و پیش از آنکه تلبیه بگوید مرتکب شود بعضی چیزها را که حرام است بر محرم مرتکب شدن
بآنها بر او کفاره لازم نیست خواه متمتع باشد یا مفرد در حج باشد یا در عمره و مثل آنست
اگر حج قران کرده باشد و لکن اشعار و تقلید نکرده باشد و تلبیه نیز نگفته باشد

بلکه واجبست براو نیت را تازه کردن اگر اراده نماید احرام بستن را به تلبیه یا بغیر
آن اگرچه احوط اینست که نیت را از سر بگیرد چه بسا که اگر قصد کند باطل نمودن نیت سابق را
با اینکه دست بردارد از اصل احرام آنوقت محتاج است بنیت جدید و بهتر اینست که در حالت
تلبیه با وضو باشد و با تأنی و آرام تلبیه بگوید و در میان تلبیه سخن دیگر نباید
مگر جواب سلام و صلوات فرستادن بر پیغمبر و اگر فراموش نماید تلبیه در جائی تلبیه
و ممکن باشد از برای او برگشتن بمیقات برگردد و تلبیه را در آنجا بگوید و اگر ممکن
نباشد پس بگوید او را در جائی که بخاطرش آمد و ظاهر این است که کفاره لازم نیست
براو و اگر بعمل آورده باشد منافیات احرام را عمداً از جهت عدم انعقاد احرام بدون
تلبیه سیم از واجبات احرام پوشیدن لباسهای احرام است در حالت اختیار قبل از بستن
احرام و بعد از آن که کنده باشد از بدن خود همه مخیطهائی که واجب است بر محرم اجتناب
نمودن از آنها و آن دو لباس است یکی را میپوشد مثل لنگ بهر نحو که میخواهد هرچند
بهتر آنست که گره نزند او را در گردن خود بلکه هیچ گره نزند او را اگرچه بگره زدن
یکطرف او باشد بطرف دیگر و فرو نبرد سر او را و سوزن و امثال او را بلکه فرو می برد
یکطرف او را بطرف دیگر و دیگری را می پوشد مثل ردا یا توشیح می کند باو یا بنحو
که بپوشد می آورد اطراف آن لباس را از زیر بغل راست و می اندازد بر دوش
چپ یا غیر از اینها از سایر کیفیات پوشیدن اگرچه بهتر اینست که یکی از آن دو قسم
باشد و بهتر از او اینست که مثل ردا بپوشد و مدار در آنها صدق کردن اسم لنگ

و رداست اگرچه بهتر در لنگ این است که بپوشاند از ناف تا بزانو و در ردا اینست
که بپوشاند دوش راست و چپ را چنانچه بهتر اینست که بر ردا نیز گره نزند بلکه
گره زدن این اشد است از لنگ و کفایت میکند اینکه یک لباس دراز را هم لنگ
نماید و هم ردا در صورتیکه لباس متعدد ممکن نباشد از برای او و بنابر احوط و اقوی
چنانچه احوط از سر گرفتن نیت و تلبیه است اگر آنها را بعمل آورده باشد پیش از پوشیدن
لباسهای احرام ولکن اقوی صحت احرام است در این صورت اگرچه عصیان نموده است
در این عمل و هرگاه کسی احرام نموده باشد با پیراهن خود در حالت فراموشی یا جهل
لازم است کندن آن از بدن و واجب نیست پاره کردن بخلاف اینکه بپوشد
پیراهن را بعد از احرام و مثل جاهل است نیز کسیکه عالم و عامد باشد اگرچه سزاوار
نیست ترک نمودن احتیاط و احوط اگر نگوئیم اقوی این است که ملاحظه نماید
نیت را در لباس پوشیدن پس بگوئیم مثلا که میپوشم لباسهای احرام را برای عمره تمتع از برای
حج اسلام واجب بجهت قربة الی الله تعالی بلکه احوط این است که ملاحظه نماید
نیت را نیز در وقت کندن لباسهای احرام اگرچه اقوی خلاف است و واجب نیست
از برای محرم اینکه لباسهای احرام را همیشه در بر خود نگاه دارد مادامیکه محرم است
بلکه جایز است از برای او عوض کردن آنها و شستن چرک و نجاست آنها بلکه
فروختن آنها و مستحب است پوشیدن آنها در طواف و جایز است از برای محرم زیاده
نمودن لباس احرام از دو عدد خواه در اول احرام باشد یا در وسط او و در حالت

اختیار کجا مانده که از جهت پرهیز نمودن از سرما یا گرما باشد و اگر محرم مضطر باشد
بپوشیدن قبا اگرچه از جهت سوزن دوز باشد خواه در اول احرام یا در اثنای او
جایز است پوشیدن او و بعید نیست فدیه یعنی محتاج بعوض دادن نیست از گوسفند یا غیر او
و کیفیت پوشیدن اینست که بالای قبا را پایین سینماید و بهتر این است که با وجود
این عکس کند قبا را یعنی اندرون او را بیرون کند و بپوشد و ظاهر اینست که واجب
بر او پوشیدن قبا بعوض ردا اگر ردا نداشته باشد بلکه ظاهر اینست که جایز است
پوشیدن غیر قبا از سایر دوختنها مثل پیراهن و امثال او و مثل پوشیدن قبا باین نحو که
میاندازد او را بدوشهای خود بعد از آنکه منقلب کرده باشد او را و اگر محرم غیر از ردا
چیز دیگر نداشته باشد ردا را لنگ می کند و قبا را بعوض ردا میپوشد بنحوی که مذکور شد
و اگر لنگ نداشته باشد جایز است از برای او بلکه واجب است که شلوار بپوشد عوض لنگ
و فدیه از برای او لازم نیست و پاره نمودن او واجب نیست و لکن احوط است و واجب
که لباس احرام در حال احرام از چیزی باشد که جایز باشد نماز کردن در او و پس جایز
نیست در لباسی که نجس باشد بنجاستی که معفو نیست در نماز یا بافته شده باشد
از پشم حیوانی که ماکول اللحم نباشد یا مغصوب باشد یا حریر باشد یا مذهب باشد
یعنی بعضی از تار و پود او طلا باشد و غیر از این از چیزهایی که نماز کردن در او
جایز نیست و اگر یکی از اینها را در حال احرام بپوشد باطل نمیشود احرام او و نیست
بر او چیزی دیگر غیر از معصیت خدا و بهتر اینست که محرم اجتناب نماید از اینها در استدامت

احرام مثل اول آن و بهتر از آن این است که ازاله نماید نجاست را از بدن نیز مثل لباس
در اول احرام و در استدامت آن و لکن هیچیک از اینها واجب نیست و بهتر اینست
که ملاحظه نماید صدق نمودن اسم لباس را بچیزی که با او احرام می بندد پس احرام نکند
در پوست حیوان ماکول اللحم یا غیر آن از چیزهایی که بر او لباس صدق نمیکند
عرفا اگرچه اقوی جواز است در صورتی که خالی باشد از چیزهایی که مانع است از احرام
بلکه اقوی جواز احرام است در لباسی که درست کرده باشند او را از گیاه و امثال او
از چیزهایی که معتاد نیست لباس ساختن از آنها و لکن بهتر اجتناب نمودن است
از او نیز و اقوی جواز احرام بستن است در حریر خالص از برای زن اگرچه مکروه
است و احوط آنست که اجتناب نماید زن از حریر مثل مرد و اقوی اینست که واجب
نیست بر او پوشیدن لباسهای احرام اگرچه اولی پوشیدن است بلکه در حدیث وارد
شده است که مجرد میشود زن محرم در دو لباس سفید و لکن محمول است حدیث
باستحباب و جایز نیست بر کسی که احرام بسته است بیکی از مناسک بستن احرام بمنسک
دیگر قبل از آنکه تمام نماید همه افعال آن چیزی را که احرام بسته بود برای او و اگر احرام
ببندد باطل میشود احرام او اگرچه از روی فراموشی باشد و گناهکار است در صورتی که
عالم و عامد باشد بلی هرگاه احرام تمتع ببندد و داخل مکه شود و طواف و سعی
نماید و فراموش کند تقصیر نمودن را و احرام ببندد بحج صحیح است عمره او و حج او
و مستحب است که یک گوسفند عوض بدهد و این احوط است و اگر از روی عمد این

کار را کرده باشد باطل میشود عمره او و منقلب میشود حج او بحج افراد بنابر اصح و احوط
این است که احرام را تجدید نماید از برای حج افراد و این کفایت میکند از حج تمتع
که واجب بود بر او و احوط آن است که تقصیر کند و بر بندد احرام را برای حج تمتع
و اعاده کند حج را در سال آینده **بحث چهارم** در بیان مواقیت است یعنی مکانهائی که
معین است احرام بستن از آنها بنحوی که جایز نیست در حالت اختیار بستن احرام پیش
از رسیدن بآنها و بعد از گذشتن از آنها و فرقی نیست در این میان حج کننده و عمره
کننده خواه تمتع باشد یا غیر آن بلی کسیکه اراده نماید عمره نمودن را در رجب
و بترسد از اینکه هرگاه تاخیر بیندازد تا برسیدن میقات فوت میشود احرام او جایز
است برای او احرام بستن پیش از میقات و همچنین کسیکه نذر کرده باشد که احرام ببندد
برای عمره مفرده یا برای حج در ماههای حج اگر چه حج تمتع باشد از غیر میقات جایز است
که احرام ببندد از مکانیکه نذر کرده است او را و احوط لیکن اعتبار میقات است
و اقوی آنست که قسم خوردن و عهد کردن ملحق است بنذر و مواقیت هفت است
اول عقیق است و آن میقات برای اهل عراق و بر هر کسیکه مرور کند از آنجا از غیر
اهل عراق و اول او افضل است از برای احرام بستن و اول او را مسلخ مینامند و بعد از آن
وسط او و آخر او را غمره مینامند و آخر او ذات عرق است و احوط لیکن آن است که احرام را
باخر نیندازد مگر از برای تقیه یا ناخوشی اگر چه اقوی خلاف آن است و جایز است
از برای او احرام را مخفی بستن از اول عقیق در حالت تقیه و عوض نمیکند لباسهای

خود را تا بذات عرق پس آشکار مینماید احرام را در آنجا و این طریق جمع است
میان اخذ نمودن فضیلت احرام و تقیه و کفایت میکند در شناختن عقیق
یا سایر میقاتها خبر دادن عربهای صحرا از آن **دویم** ذو الحلیفه است و احوط
اگر نگوئیم اقوی آنست که احرام را ببندد در مسجد شجره که در ذی الحلیفه است و آن
مسجد معروف است در میان مردم پس زن حائض و نفسا احرام را نمی‌بندد
در آن مگر در حالتی که مرور کنند از مسجد و توقف نکنند در آن و در صورتیکه
مرور کردن ایشان از مسجد ممکن نباشد احرام را در بیرون مسجد می‌بندند از جائی که
مقابل باشد بمسجد و اگر ممکن باشد از برای ایشان انتظار کشیدن زنان پاک
گردیدن از حیض و نفاس انتظار می‌کشد او را و هرگاه حیض منقطع شود و آب پیدا
نشود برای غسل قائم میشود تیمم در مقام آب یا محقق موضوع تیمم بسبب قطع شدن
حیض و نبودن آب و بهتر آنست که طریق احتیاط را ملاحظه نماید و کسانیکه
مریض هستند یا ضعف دارند مرخص اند در اینکه احرام را از جحفه ببندند و
جحفه میقات است از برای اهل شام و مصر و غیر اینها از کسانیکه مرور نمی‌کنند
بذی الحلیفه و اگر کسی از اهل مدینه از راهی باشد که بجحفه میرسد نه بذی الحلیفه
جایز است از برای او احرام بستن از جحفه و همچنین است عقیق اگر چه بهتر از برای
کسیکه داخل مدینه است آنست که ببندد احرام را مگر از میقات مدینه که ذی الحلیفه
باشد و تخلف نمودن از این مکروه است و اگر اهل مدینه از ذی الحلیفه بگذرند

واحرام در انجا نبندد تا اینکه برسند بجحفه و احرام را از انجا ببندند صحیح است
احرام اگرچه معصیت کرده اند در گذشتن از ذی الحلیفه بدون احرام و احوط
این است که برگردد بذی الحلیفه و احرام از انجا ببندد سیم جحفه است و ان میقات است
از برای اشخاص مذکوره چهارم یلملم است و ان میقات اهل یمن است پنجم
قرن المنازل است و ان میقات اهل طایف است ششم خانه هر کسیکه خارج باشد
از مکه و نزدیک باشد باو از میقات میقات برای اهل انخانه و فرقی نیست
در میان عمره مفرده و حج افراد و اما اهل مکه احرام را از مکه می بندند و متعین نیست
بر اهل مکه و بر انهایی که خارجند از ان احرام بستن از خانه یا از مکه بلکه این رخصت است
برای ایشان از طرف شارع و افضل از برای ایشان است که احرام را از میقات
ببندند و احوط از برای کسیکه مجاور مکه شده است بنحوی که مشتغل شده است فرض
او بفرض اهل مکه اینست که احرام را از جعرانه ببندند دویم مکه است و ان میقات است
از برای کسیکه حج تمتع میکند و افضل اینست که احرام را در مسجد ببندد و افضل از
مسجد مقام است و اما تنعیم و جعرانه و حدیبیه پس ظاهر اینست که اینها جاهایی که
مخصوص شده برای ادنای حل که وقت است برای عمره اگرچه مختلف اند در دوری
و نزدیکی و معنی ادنای حل در پیش مذکور شد و احوط و اقوی اینست که احرام اطفال را
از میقات ببندند و رخصت داده اند به پوشیدن مخیط تنها یعنی لباس دوخته
بعد از احرام تا بفخ و بعد از ان می کنند مخیط را از بدن ایشان و برهنه میدهند ایشان را

ولی ایشان از هر چه واجب است بمحرم پرهیز نمودن از ان دیجا میاورد و ولی
بعوض اینها هر چیز که عاجز بند از او از تلبیه و طواف و سعی و غیر اینها و واجب است
کفاره و فدا دادن از قبل اطفال از مالهای ایشان اگرچه صادر شود از ایشان
چیزی که موجب کفاره و فدا است خواه عمداً صادر شده باشد یا سهواً و اصح
این است که وجوب مختص بصورت عمد است و واجب است از قبل طفل قربانی نمودن
در حج تمتع و اگر عاجز باشد از قربانی روزه میگیرد ولی بعوض قربانی یا امر میکند طفل
که روزه بگیرد و هر حاجی که گذر نماید بیکی از میقاتها واجب است برای او احرام
بستن از ان میقات اگرچه از اهل ان میقات نباشد مثل اهل شام یا عراق
که گذر کنند از ذی الحلیفه واجب است که احرام را از انجا ببندد و اگر گذر حاج
از راهی باشد که میقات ندارد در پیش رو تا مکه کفایت میکند برای او مسامت
میقات یعنی مقابل و برابر بودن با ان و احرام را از انجا می بندد اگر عالم باشد
بمقابل بودن و اگر علم ممکن نباشد اکتفا میکند بظن پس اگر معلوم شود بعد از
احرام فساد ظن او بجهت پیش افتادن احرام از مقابل میقات اعاده مینماید احرام را
اگر از مقابل گذشته باشد و همچنین برمیگردد بجای مقابل در صورت امکان اگر
معلوم شود موخر بودن ان و اگر نشناسد مقابل میقات را بهیچ وجه احرام می بندند
از جایی که یقین داشته باشد که نمیگذرد از مقابل میقات مگر با احرام و استمرار
نیت کفایت میکند در امثال این مقامات از جهت اینکه نیت عبارت است از داعی

در نزد ما و ظاهر نیست که میقاتها احاطه نموده اند دور حرم را بنحوی که مشکل نیست
مقابل شدن با آنها بلی احوط این است که نگذرد از راهی که در راه او میقات نباشد اگر چه
اقوی خلاف اوست و سابق بر این معلوم شد که جایز نیست احرام بستن پیش از میقات
مگر از برای کسانی که مذکور شد و کفایت نمی کند سر حد از میقات اگر احرام اش پیش از او
بسته باشد و لازم است که تجدید نماید نیت و تلبیه را در میقات و جایز نیست تأخیر
نمودن احرام از میقات در حالت اختیار حتی آنکه اگر مریض باشد و لکن ممکن باشد
بر او نیت کردن تلبیه گفتن احرام از میقات می بندد اگر چه ممکن نباشد از برای او کندن
لباس مخیط و سکند لباس را در وقتی که زایل شود عذر او و واجب است در آن وقت برگشتن
بمیقات از برای احرام بنا بر اصح اگر چه برگشتن ممکن نباشد و اگر معذور باشد از اصل
انشا نمودن احرام مثل آنکه فراموش کرده باشد یا جاهل باشد یا آنکه قصد حج نداشته
باشد و بعد از آن زایل شود عذر او و با این برگردد بحج یا عمره نمودن بر میگردد بمیقات
و احرام را از آنجا می بندد اگر در پیش روی او میقات دیگر نباشد و هر گاه در پیش رو
میقات دیگر باشد احرام را از آن میقات می بندد بنا بر اصح اگر چه احوط این است
که بر گردد بمیقات اول و از آنجا احرام ببندد و اگر ممکن نباشد برگشتن بمیقات از جهت
تنگی وقت یا امثال آن و در پیش رو میقات دیگر نباشد احرام را می بندد از جائیکه زایل
شده است عذر او اگر بحرم داخل نشده باشد و هر گاه داخل حرم شده باشد خارج میشود
از او و احرام را می بندد و اگر این نیز ممکن نباشد می بندد احرام را از جائیکه زایل شده است

عمدا

عمدا اگر چه در مکه باشد و احوط اگر نگوییم اقوی این است که زن حایض اگر ترک کند
احرام را در میقات از راه جهالت تا آنکه داخل مکه شود و ممکن نشود برای او برگشتن
بمیقات خارج میشود از حرم و دور میشود از او بمقداری که فوت نشود حج او و
احرام را از آنجا می بندد و همچنین است حکم کسی که در مکه اقامه نموده باشد و فرضش
تمتع باشد پس اگر ممکن باشد میرود بمیقات و اگر نباشد دور میشود از حرم بمقدار امکان
و احرام را از آنجا می بندد و اگر کسی تاخیر نماید احرام را از میقات در صورت علم
و عمد و در پیش رو میقات دیگر نباشد احرام او برای حج صحیح نیست تا آنکه بر گردد
بمیقات و احرام را از آنجا ببندد و اگر ممکن نباشد برگشتن احرام او صحیح نیست و حجش
باطل است و واجب است بر او قضا نمودن اگر از اول مستطیع بر حج بود بلکه قضا نیز
واجب است اگر چه مستطیع بر حج نبود بلی اگر هیچ نسکی بعمل نیاورده باشد نه حج و نه عمره است
و استطاعت نیز نداشته باشد واجب نیست بر او قضا اگر چه داخل حرم شده باشد
هر چند که معصیت نموده است بجهة گذشتن از میقات بدون احرام و احوط قضا
نمودن است بر کسی که داخل حرم شده باشد اگر چه از نسکی که ترک نموده است احرام
او را در میقات عمره مفرده باشد اقوی از برای این برگشتن است بادنای حل و احرام
نمودن است از آنجا و واجب نیست رفتن بآن میقاتی که گذشته بود از آن بدون
احرام و لکن برگشتن بمیقات احوط است اگر چه معصیت نموده است بجهة ترک احرام
در وقت گذشتن از میقات و اگر فراموش نماید متمتع احرام حج را در مکه احرام

می بندد در جائیکه متذکر شود اگر برگشتن او بمکه ممکن نباشد بلکه اگر در عرفات باشد
یا در مشعر احرام از انجا می بندد و صحیح است حج او بنابر اقوی و همچنین است حکم کسی که
جاهل باشد و اگر در صورت علم و عمد احرام حج تمتع را از غیر مکه ببندد مجزی نیست
اگر چه داخل مکه شود با این احرام و واجب است بر او تجدید نمودن احرام در مکه
و کفایت نمیکند احرام بستن او در غیر مکه اگر چه متمکن نباشد از برگشتن بمکه بلی قوت
دارد قول بصحت اگر فراموش کرده باشد احرام را در مکه و بسته باشد او را در غیر مکه
در حالتیکه اگر متذکر میشد در انحال ممکن نبود برگشتن او بمکه و اقوی این است که
خون ریختن از او ساقط نیست یعنی واجب است بر او خون ریختن و فرق نیست میان آنکه
این احرام را در میقات عمره بسته باشد یا آنکه بگذرد از میقات در حالتیکه
احرام حج را بسته بود مبحث پنجم در بیان محرمات احرام است و آن بیست و پنج چیز است
اول صید نمودن هر حیوانی که وحشی باشد از اصل اگر چه گوشتش خورده نشود
و اگر چه اهلی شده باشد یا بعرض تعلیم دادن و یا بغیر آن حیوانات درنده
در حالتیکه قصد نماید اذیت رسانیدن را بمحرم و همچنین است حکم در درندهای
مرغها اگر اذیت نمایند کبوترهای حرم را مثلا و حرام است اشاره نمودن او را
بدیگری و نشان دادن و سایر اقسام اعانت و یاری کردن بصید نمودن آنها
و حرام است در دار و ی طیور بستن و خوردن از گوشت آنها اگر چه ذبح یا صید
نموده باشد او را کسیکه احرام نداشته باشد و حرام است بریدن سر او بلکه

مطلق

مطلق تذکیه نمودن آن اگر چه تذکیه او بصید نمودن باشد و اقوی و احوط این است
که آن حیوان در این صورت میته است و حرام است خوردن او بر همه مردم و نمی
گذارد در پوست او و همه احکام میته بر او جاری است مثل آن حیوانی که ذبح شده
باشد در حرم اگر چه ذبح کننده محل باشد و ظاهر این است که حرمت اشاره نمودن
و بدیگری نشان دادن و امثال اینها اگر چه بمثل خنده نمودن و نحو او باشد
در صورتی است که مقصود از اینها صید نمودن آن حیوان باشد اگر محرم نشان دهد
بکسیکه قادر نیست بصید او و یا قصد صید نمودن ندارد باکی نیست در او و تخم
حیوان و جوجه او مثل خود آن حرام است در هر چیز که ذکر شد مثل خوردن و تلف کردن
و بدیگری نشان دادن و غیر اینها و اگر محرم معصیت نماید و بکشد او را یا بشکند
تخم را حرام نمیشود بر کسیکه محرم نیست در حل یعنی جایز است از برای محل خوردن او در
حل اگر چه احوط نیز اجتناب نمودن است از آن و ملخ در حکم صید بری است و مثل
اوست بعضی از حیوانات که تخم گذاردن و بچه بر اوردن او در خارج آب است
اگر چه روزی او در آب باشد پس لازم است اجتناب نمودن از همه اینها بطریق
مذکور و مثل اینها نیست حیوانی که تخم و بچهاش در آب باشد و روزی او
در صحرا و حکم این مثل صید بحر است در اینکه باکی نیست بصید نمودن و خوردن
و تلف کردن آن و معتبر در حیوان دریا صدق نمودن صید دریا است بان
و دریا در صدق آنکه تخم و بچهاش در آب باشد اولی این است که عیش آن نیز در آب

باشد یعنی سکون و ماوای آن در آب باشد و بهتر اجتناب نمودن است از حیوانی
که تخم و بچه اش در بیابان باشد در اطراف آب نه در خود آب و اقوی و احوط
اجتناب نمودن است از هر حیوانی که معلوم نباشد بری یا بحری بودن آن و باک
نیست بصید نمودن دجاج حبشی که او را در لسان عرب سندی و قرقر می نامند
و فرقی نیست در میان وحشی و اهلی او و همچنین باکی نیست در نعم اگرچه وحشی
شده باشد و نعم عبارت از گوسفند و گاو و شتر است و بدانکه فرقی نیست
در حیوانی که بر محرم حرام است میان آنکه مملوک باشد یا مباح اگرچه در مملوک
واجب دادن قیمت آن بمالک آن و کفاره دادن از آن و فرقی نیست در میان
کشتن و شکستن شاخ و دست آن و مدار بر صدق اسم است در حیوانی که متولد
شود از دو حیوان که یکی حلال باشد برای محرم و دیگری حرام پس اسم هر یک که صدق
نماید بر او حکم آن جاری است و مثل این است اگر متولد باشد از دو حیوانی که متفق
باشند در حکم و اگر صدق نکند بر او اسم آنها و حیوان و صدق نماید اسم حیوان
دیگر داخل میشود بآن حیوان پس حیوانی اگر وحشی الاصل باشد حرام است
بر محرم و اگر برای آن حیوان معهودی نباشد و خود او وحشی ممتنع باشد از انسان
ظاهر حرمت آنست بر محرم و احوط اگر نگوئیم اقوی حرمت آنست اگرچه ممتنع و وحشی نباشد
مثل سایر دواب اگرچه اسم صید بر او صدق نکند مگر آنچه اهلی که خارج شده است
دویم حرام است جماع نمودن با زن خواه حلال باشد جماع نمودن با او قبل از احرام

یا احرام باشد مثل زنا سیم حرام است عقد نکاح خواه دایمی باشد یا منقطعه برای
خود باشد یا برای دیگری وکالة باشد یا ولایة مثل عقد کردن پدر برای پسر صغیر
فضولاً مثل عقد نمودن از دیگری بدون اذن او بلکه اولی و احوط اجتناب کردن
است از تحلیل نمودن کنیز خود بدیگری اگرچه اقوی خلاف آنست و باکی نیست بخریدن
کنیز اگرچه از برای فراش و مواقعه خریده باشد و اجازه دادن در حالت احرام بیع
فضولی را مثل بیع نمودن است در حال احرام یعنی فرقی در میان اجازه و بیع نیست
بلکه تاثیر میکند اجازه که واقع شده باشد بعد از احرام در عقدیکه واقع شده با
فضولاً در حالت احرام بنابر اینکه اجازه را کاشف بدانیم در حصول ملکیت ثمن و
مبیع از حین عقد نه از حین اجازه و این اصح اقوال است همچنانکه تاثیر میکند
اجازه کردن غیر محرم عقدی را که واقع شده باشد فضولاً از محرم و بعید نبود داخل شدن
بتاثیر اجازه محرم در حین احرام بر عقدیکه واقع شده باشد در حین احلال بنابر کشف
ولکن خلاف این اولی و احوط است و صحیح است عقد وکیلی که وکالت او در حالت
احرام باشد اگر واقع شود عقد در حالت احلال وکیل و موکل و جایز است بر محرم
رجوع نمودن در حین احرام بر زن مطلقه خود و جایز است مفارقت از زن بطلاق
دادن یا بغیر آن و اصح این است که جایز است خواستگاری نمودن زن در حین احرام
اگرچه مکروه است آن برای خود یا برای کسی دیگر که محل باشد علی الظاهر چهارم
شاهد شدن محرم است بعقد نکاح بقصد آنکه ادا نماید در حین اشهاد خواه

متعاقدین محرم باشند یا محل یا متفرق بلکه اقوی و احوط حرمت شاهد شدن است
اگر چه بدون قصد ادا نمودن باشد و احوط اگر نگوییم اقوی اجتناب نمودن است از
اقامه شهادت اگر متحمل شده باشد او را در حالت احرام و بنا بر احوط اگر متحمل در حالت
احلال باشد اگر محرم خوف داشته باشد از وقوع زنا میان زن و مرد اگر ترک نماید
اقامه شهادت را احوط برای او در خصوص سعی نمودن است در آنکه تاخیر نماید
شهادت را تا با حلال هفتم بوسیدن است زن را یا کنیز را با شهوت و اقوی و
احوط عدم جواز او است علی الاطلاق اگر مراد از آن استمتاع و التذاذ باشد و با
یکبار بوسیدن مادر و امثال او از راه رقت و مهربانی ششم نگاه کردن است
بزن با شهوت و مثل اوست زن را بر خود چسبانیدن و بدن خود را به بدن او مالیدن
و امثال اینها و احوط اگر نگوییم اقوی اینست که جایز نیست هیچیک از اینها خواه با شهوت
یا بی شهوت اگر مراد از اینها استمتاع و لذت بردن باشد و اگر مقصود اینها نباشد
پس باکی نیست اگر چه متعقب شود او را لذت بردن هفتم استمناء است یعنی اخراج
منی است به بازی یا به دست مالیدن یا بتخیل یا امثال اینها از چیزهایی که سبب است
در خروج منی پس اگر خارج شود منی بعد از استمنا چیزی بر او مرتب نیست و اگر استمنا
نماید و منی خارج نشود کفاره بر او لازم نیست اگر چه معصیت نموده است در فعل مقدمات
اخراج و احوط اگر نگوییم اقوی عدم جواز لذت بردن است بتخیل نمودن و امثال
آن چیزها که داخل است در تحت اختیار انسان اگر چه تخیل در زن خود باشد یا مثل آنکه

از

از کسانی که حلال بود برای او قبل از احرام و زن مثل مرد است در هر چیز که ذکر شد پس هرگاه
زن محرم باشد و مرد محل جایز نیست از برای زن لذت بردن از شوهر خود بنگاه کردن
یا لمس نمودن یا بوسه کردن یا غیر اینها بلکه نیز مکروه است بردن خواستگاری نمودن
در احرام مثل مرد هشتم طیب است یعنی بوی خوش مثل عطر گل و قرنفل و سایر عطرها
بلکه مسک و زعفران و عود و کافور و عنبر اینها از چیزهایی که از آن در عرف طیب می نامند
و از آن در محل طیب استعمال می نمایند پس جایز نیست خود را بطیب خوشبو نمودن تا آنکه
یکبار دامن را بر دست یا بر لباس یا بر دامن را با خود یا بخور دهانیدن بلکه جایز نیست
خوردن و سرمه کشیدن و اماله نمودن با آن و داخل کردن آن در بینی و استعمال آن
در دوا با آنکه بگذارد بر بالای زخم اگر ضرورت نداشته باشد و امثال اینها و جایز نیست
بر محرم استشمام طیب یعنی بو کردن آن اگر چه در پیش کسی دیگر باشد پس واجب است بر او گرفتن
بینی از طیب و جایز است برای مرور نمودن از مکان عطرفروش یا نشستن نزد کسی
که استعمال عطر کرده باشد بشرط آنکه اکتساب نکند بدن محرم یا لباس او از رائحه
عطر و لکن اقوی و احوط گرفتن بینی است از عطر چنین در میان صفا و مروه اگر بیاید
بوی عطر از عطارها و اقوی نیز گرفتن بینی است اگر اراده کند خرید و فروختن
از او و محل اینها و مثل طیب نیست دارچین و زنجبیل بلکه بوی بد بر محرم و کسیکه قوه شامه نداشته
باشد ساقط است از او وجوب بینی گرفتن و واجب است بر او وضو در آنکه داخل نماید
از اگر رسیده باشد بدن یا لباس او و غیر او احوط اگر نگوییم اقوی این است که

ازاله نماید از اسباب خود مثل دست یا غیر آن بلکه امر میکند شخص دیگر که محرم نباشد
که ازاله نماید آنرا یا اینکه خودش ازاله میکند آنرا بچوب و امثال آن بنحوی که ملاقات
نکند بدن او بعطر و اگر عطر برسد بلباس یا بر بدن محرم و ممکن نشود ازاله آن مگر با آب
و محتاج باشد بطهارة و آب کفایت نکند مگر یکی از اینها احوط این است که با آب ازاله
نماید آنرا و تیمم میکند از برای طهارت و مقدم است شستن آن اگر معارضه کند با شستن
نجاست اگرچه تخییر در هر دو صورت قوی است و باکی نیست بخوردن سیب و امثال آن
از چیزهای خوردنی اگرچه بوی خوش داشته باشد و باکی نیست باستشمام ریحان و امثال
آن از چیزهایی که صدق طیب نمیکند بر آن در عرف اگرچه صاحب بوی خوب باشد بلکه
باکی نیست بخوشبو کردن خلوق کعبه و آویز نمودن آن از لباس و خلوق طیبی است مخصوص
و قوی است الحاق نمودن غیر خلوق با آن از چیزهایی که تطیب میکنند یعنی خوشبو میکند
انسان خود را بآن حتی زعفران استعمال نمودن و بخور کردن و لکن احوط خلاف اوست
و باکی نیست باستعمال نمودن طیب در حال ضرورت مثل تداوی نمودن و امثال آن
و سزاوار اکتفا نمودن است بمقدار ضرورت پس اگر ضرورت در خوردن باشد استشمام
نکند آنرا و استعمال نکند در غیر آن و همچنین در صورت عکس و فرقی نیست در حرمت
طیب بر محرم میان اینکه آنرا تنها استعمال نماید یا مخلوط کند بچیزی دیگر و اگر خلط
بنحوی باشد که طیب مضمحل نماید و مستهلک کند باکی نیست در خوردن و استعمال
نمودن آن و حرام است بر محرم در صورتیکه وقت احرام شک باشد استعمال نمودن طیب

پیش از احرام بنحوی که اثر او باقی باشد بما بعد احرام بنا بر اصح مثل استعمال آن بعد از
احرام و احوط این است که ادهان نکند یعنی بسر و بدن نمالد روغن زیت و پیه و
دوغنها را در حالت اختیار اگرچه طیب نداشته باشد و ظاهر آنست که ترک نماید ادهان را
قبل از احرام اگر بماند اثر آن بما بعد احرام و باکی نیست در حال ضرورت استعمال نمودن
بجهة تداوی نهم پوشیدن جامه دوخته است در حالت اختیار از برای مرد اگرچه بند
بخیه باشد بنا بر اصح مگر چیزهایی که معلوم شد در سابق و بعد از این بیان خواهد
شد و احوط نپوشیدن اوست اگرچه دوختن آن کم باشد چنانچه احوط و اقوی حرمت پوشیدن
آن چیزی است که از امثال مخیط و قبا و شلوار و نحو اینها باشد اگرچه مخیط نباشد مثل زرهی
که بافته شده باشد یا اجزای او را بیکدیگر چسبانیده یا گره زده باشند و نحو اینها مثل جبه
ملبد که بیان نمایند و آنرا نیم بدن دوخت و امثال آن و اگر در هیئت یکی از لباسهای
مذکوره باشد و مخیط نیز نباشد و لکن ملبد باشد یا بخواند احوط اجتناب نمودن است
از آن اگرچه اقوی جواز لبس اوست بر محرم و اکتفا نمی توان کرد در دو جامه احرام که یکی
لنگ و دیگری ردا باشد بچیزی منسوج یعنی بافته شده پس ملبد و امثال آن کفایت
نمیکند در لباس احرام و حرام نیست بر محرم سایر استعمالهای مخیط غیر از پوشیدن پس باک
نیست بر داشتن او و فرش نمودن و تدثر کردن با او یعنی بخود پیچیدن از بالای لباس
بنحوی که پوشیدن بر او صدق نکند اگرچه احوط اجتناب نمودن است از این و از توشیح
نمودن و تفسیر آن در سابق معلوم شد و احوط از اینها اجتناب نمودن است از چیزی که

درست نمایند از مخیط بجهت بستن باد فتق اگر در مقام ضرورت نباشد و اگر بپوشد
او را از برای ضرورت فدا باید بدهد یک گوسفند بعوض ان و چونکه ان از لباسهای
معتاد و مخیط نیست پس قوت دارد جواز پوشیدن ان زیرا که او اشبه است بکمربندیکه
باک نیست بر محرم پوشیدن ان علی الخصوص اگر مقصود او از محکم نمودن نفقه دان باشد
و مثل اوست بستن همیان نفقه بر شکم اگرچه بند بعضی بندها از این بکوی و هم
بستن بندهاست مگر در مقام احتیاج و اقوی جواز بستن عمامه است بر شکم اگرچه بقصد
محکم نمودن لنگ احرام باشد ولکن احوط خلاف اوست چنانچه احوط اجتناب نمودن است
از گره زدن ردا یا بهم دوختن ان بچوب و مثل ان و یا تکمه کردن اگرچه اقوی جواز است
مثل لنگ و همه اینها که مذکور شد حکم ردا بود و اما زن پس جایز است برای او پوشیدن
مخیط بنا بر اصح و مثل اوست خنثی مشکل و فرقی نیست در جواز پوشیدن او مخیط را در
میان پیراهن و شلوار و غیر اینها و سرا و است قطع نمودن و انکه جایز است بر حایض
پوشیدن غلاله و ان جامه ایست که در زیر جامهها میپوشد بجهت پرهیز نمودن از خون حیض
و حرام است بر زن پوشیدن قفازها و لباس دیگر بر او و حرام نیست قفاز عبارت است
از چیزیکه درست میکنند برای پوشیدن دست و پر میکنند او را به پنبه و از برای ان بندها
هست که بساعد می بندند و استعمال میکنند او را زنهای عرب بجهت سرما و احوط
الحاق نمودن برقع است بقفاز ولکن اقوی خلاف اوست و جایز است بر مرد پوشیدن
شلوار در وقتیکه لنگ نداشته باشد و واجب نیست پاره نمودن همه ان یا بعض ان و

فدیه

فدیه دادن بعوض پوشیدن ان و جایز است بر او پوشیدن طیلسان نیز اگرچه ازرار
یعنی بندها داشته باشد و بهتر جدا نمودن بندهاست چنانچه احوط اگر نگوییم اقوی است
که بندها را نبندد اگرچه انگوده باشد انها را و جایز است بر محرم پوشیدن نعلین عربی
و در پیش مذکور شد که جایز است پوشیدن قبا بر محرم اگر ردا نداشته باشد در حالتیکه
اندرون قبا را بیرون کند و دستها را در استین ان داخل نکند دهم 10 پوشیدن چکمه و جوراب
و شمشک است در حالت اختیار و شمشک چیزیست که پا ساکند او را و اعراب بهنها و مثل او
است بنا بر احوط اگر نگوییم اقوی هر چیزیکه بپوشاند همه روی پا را اگرچه مخیط نباشد
بلکه احوط نیز اجتناب نمودن از نهاشتن و معتبر در او این است که صدق نماید بر او پوشیدن
چیزیکه ساتر باشد همه پا را پس حرام نیست ستر نمودن بعضی پا یا همه پا را بغیر پوشیدن
مثل پوشانیدن او در وقت نشستن بر نشستن یا اطراف لنگ یا بیالاید یا انداختن
پا یا او در وقت خواب ملافه یا لابوشک بر او و حرام نیست پوشیدن بعضی پا اگرچه
ان بعض زاید باشد از مقداری که نعل او را میپوشاند بنا بر اصح و حرام نیست پوشیدن
چکمه و جوراب بنا بر اصح در حالت ضرورت و کفایت میکند در حصول ضرورت نبودن
نعلین یا برای بعضی اشخاص در بعض احوال و غیره پس کفاره لازم نیست و واجب نیست پاره
نمودن بالای پای ان دو برای ساقهای ان تا انکه قرار بگیرد در پایین کعبین اگرچه این
مستحب است بلکه احوط است و احوط از این جمع نمودن است میان پاره نمودن و بریدن
ساق و اقوی ان است که جایز نیست پوشیدن اینها با تحال با نبودن نعلین و ممنوعیت

بطریق اولی پوشیدن چکمه و جوراب یعنی بکه ساق نباشد بالای پا و اگرچه بی‌جدید باشد
یازدهم سرمه کشیدن بچیز سیاه برای زینت بلکه احوط و اقوی اجتناب نمودن است
از آن اگرچه بقصد زینت نباشد و فرقی نیست در این میان مرد و زن و باکی نیست بکشیدن
سرمه در مقام ضرورت چنانچه باکی نیست اکتحال نمودن بچیزیکه سیاه نباشد اگر نباشد
در او چیزهای خوشبو مثل مشک و زعفران و بهتر اجتناب نمودن است از کحلیکه داخل شده
باشد با او مشک و زعفران مثلا اگرچه بو نداشته باشد و باکی نیست باستعمال
در صورت استهلاک اینها دوازدهم با آینه نگاه نمودن است برای زینت و احوط اجتناب
نمودن است اگرچه بقصد زینت نداشته باشد و اگر نگاه نماید مستحب است بعد از او
تلبیه گفتن و باکی نیست نگاه نمودن بچیزهائیکه مینماید روی انسان و امثال آب
و غیر آن از اجسامیکه صیقل باشد بلکه باکی نیست با آینه نگاه نمودن اگر نگاه کردن
او بنحو متعارف نباشد والله اعلم سیزدهم فسوق است و آن عبارت است از دروغ گفتن
علی الخصوص بر خدای تعالی و رسول او و ائمه هدی و فحش دادن و مفاخرت
نمودن و احوط اینست که داخل است بر فسوق بد گوئی و بد زبانی و لفظ قبیح گفتن
از فسوق بلکه جمیع معاصی که بر محرم جایز نیست مرتکب شدن آنها از فسوق و فرقی
نیست در حرام بودن این محرم میان حج و عمره مفرده و فاسد نمیشود احرام بجهت مرتکب
شدن فسوق بنابر اصح و کفاره بر او لازم نیست غیر از توبه نمودن و مستحب است که یک
چیزی صدقه بدهد اگرچه یک مشت طعام باشد چهاردهم جدالست و آن بگذشت خصومت

بگفتن لا والله و بلی والله و احوط این است که جدال حاصل میشود بگفتن یکی از اینها
و کفایت میکند در تحقق جدال قسم خوردن بخدا بغیر این لفظ بلکه کفایت میکند
لا بالله در صورتیکه خصومت نباشد اگرچه احوط اجتناب نمودن از آنست و
معتبر نیست در او خصوص لفظ لا و بلی پس کفایت میکند ترجمه او بلسان فارسی مثل
گفتن نه عوض لا و فضلا از آنکه تبدیل نماید اینها را در زبان عرب بلفظ دیگر و معتبر
نیست در جدال دروغ بودن و مکرر نمودن لفظ و عداوت شدید داشتن
و از جدال نیست گفتن شخص برادر خود را یا رفیق خود را بجهت اظهار دوستی و اکرام
و نحو اینها والله لا تفعل ذلک یعنی مکن این امر را و گفتن او در جواب بلی والله
لافعلن یعنی بجا میآورم او را و هیچیک از اینها داخل جدال نیست و نیست از جدال
قسم راست خوردن بخدا یا دفع نمودن دعوای باطل با او و امثال اینها اگر در
مقام مجادله نباشد و باکی نیست بان در حالت اضطرار پانزدهم انداختن شپش است
از بدن یا از جامه یا از موی بدن خود یا از محرم دیگر و کشتن او خواه بمباشرت باشد
و یا بسبب مثل جیوه استعمال نمودن و امثال او و حرام است نیز تمکین دادن دیگری را
بکشتن یا انداختن آن اگرچه آن شخص محرم نباشد و ظاهر اینست که ملحق است بشپش هر
حیوانیکه متکون میشود در بدن انسان بلکه ظاهر الحاق نمودن کنه است بآن
و احوط اجتناب نمودن است از کیک علی الخصوص در حرم اگرچه جواز اقوی
است بجهت دفع اذیت او نیز جایز است انداختن هر حیوانیکه متکون نمیشود

بدن مثل قراد و حلم و امثال اینها و قراد عبارتست از کنه یا کوچک که در حیوانات
میباشد و بعد از بزرگ شدن آنها را حلم میگویند بلکه جایز است انداختن قراد از شتر بخلاف
حلم بعد ... که جایز نیست انداختن او بنابر اقوی و احوط و جایز است نیز نقل دادن
شپش از جایی بجای دیگر اگر جای دویم مضبوطتر باشد از اول یا مساوی باشد بلا
و همچنین است اگر ناقص باشد از آن در حفظ نمودن بنحوی که معرض تلف شدن او نباشد
نباشد اگر چه احوط اکتفا نمودن بدو قسم اول دوازدهم انگشتر بدست کردن است بقصد
زینت بنابر احوط و اصح خواه زینت را تنها قصد کرده باشد یا چیز دیگر را هم شریک
کرده باشد در قصد و باک نیست انگشتر را بدست کردن بقصد عمل نمودن بسنت
یا غیر آن و همچنین است اگر ضم نماید بقصد سنت چیز دیگر را بشرط آنکه قصد زینت ننماید
و بهتر برای محرم اجتناب نمودنست از هر چیز دیگر که منافی باشد بغبارآلود بودن و ژولیده
شدن و حرام است بر زن در حال احرام حلی یعنی زیور پوشیدن بقصد زینت اگر چه
معتاد باشد و غیر مشهور مثل حلی شکم و بهتر برای زن اجتناب نمودنست از هر چیزیکه
موضوع برای زینت باشد اگر چه قصد نکند زینت را و واجب نیست کندن زیورها
که پیش از احرام در بر کرده و لکن اظهار نکند آنها را بر شوهر خود یا مرد دیگری سیزدهم
زایل نمودن مو را خواه کم باشد یا بسیار اگر چه نصف مو باشد از سر یا ریش یا زیر
بغل یا غیر اینها یا تراشیدن یا تقصیر کردن یا کندن یا نوره کشیدن یا غیر اینها
و باک نیست در حالت ضرورت مثل اینکه اذیت شپش باشد یا زخم یا صداع

یا غیر اینها و احوط و اقوی کفاره دادن است از برای آن و فرقی نیست میان آنکه
اذیت از خود مو باشد یا از چیز دیگر که رفع نشود اذیت آن بزایل نمودن مو و
اگر قطع نماید محرم از بدن خود عضوی که مو داشته باشد کفاره بر او لازم نیست جایز
نیست بر محرم ازاله نمودن مو از بدن محرم دیگر و همچنین از شخص محل بنابر اقوی و احوط
اگر چه کفاره بر او لازم نیست و باک نیست بخاریدن بدن در صورتیکه باعث افتادن
مو نباشد بسبب آن و مثل او است شانه کردن اگر چه بهتر اینست که بدست کند نه بچیز دیگر
و اگر بیفتد موی ریش بجهت مس نمودن با وضو و بداند منفصل شدن او را از بدن پیش
از مس نمودن چیزی بر او لازم نیست و اگر شک نماید که مو بمس نمودن کنده شده یا پیش
از آن کنده شده بود احوط کفاره دادن است اگر چه اقوی عدم وجوبست هجدهم
پوشیدن مردانست سر را و حد سر در احرام تا برستنگاه موست و چیزی داخل نیست
با و گوشها و اصح و احوط اینست که فرقی نیست در پوشانیدن سر میان تخمیر کردن
و مقنعه انداختن و بجامه پوشانیدن و میان سایر اقسام سر پوشانیدن اگر چه بحنا
بستن و گل مالیدن باشد و اگر چه بطعام برداشتن و طبق بر سر گذاشتن باشد یا
امثال اینها بلکه داخل پوشیدن است سر را باب و امثال آن فرو بردن و فرقی نیست
در همه اینها که ذکر شد میان همه سر یا بعض او و باک نیست بستن بند مشک
آب بر سر در حال اختیار و ریختن آب و امثال او بر سر و خاریدن او و برای آب
سر را بر بالش یا متکا گذاشتن اگر چه عمامه باشد و اما سایه بان بر سر بودن احوط

و اقوی اینست که مختص است بمقام ضرورت و مثل اوست تلبید نمودن مو بصمغ
یا بخطمی یا با امثال اینها و هنگامیکه بپوشانند بعض سر را و احوط این است که بعض(؟) نیز
نپوشانند اگرچه اقوی جواز اوست و ظاهر اینست که مراد از تغطیه سر چسبانیدن مقنعه
و امثال اوست بر سر پس اگر بلند کنند اینها را بچیزی بنحوی که بسر نچسبد او را تغطیه
نمیگویند و اگرچه مانع باشد از افتادن آفتاب بسر و حکم این حکم تظلیل است
در احرام که بیان خواهد شد و اینها همه در احکام سر بود و اما حکم رو پس اقوی
اینست که جایز است پوشیدن همه آن و بعض آن اگرچه احوط نپوشیدن است و احوط
نیز کفاره دادنست و وارد اینجا عبارتست از طعام مساکین و احوط این نیست که فدا(؟)
دادنست در وقتیکه اراده نماید پوشیدن رو را و این قصد را کردن مستحب است و مکروه است
بر محرم پوشانیدن دماغ از بالا اخبار بلکه مکروه است پوشانیدن آن از پایین و اگر
محرم فراموش کند و سر را بپوشاند بعد از آن متذکر شود واجب است که بیندازد آنچه بر
سر او است که سر را با او پوشانیده بود و مستحب است که تلبیه بگوید بلکه آن احوط است نوزدهم
پوشیدن روست بر زن حتی در وقت خوابیدن بنحویکه مذکور شد در باب پوشیدن
سر بر مرد جهت آنکه احرام زن در روست و احرام مرد در سر و فرق نیست میان همه سر و
بعض آن پس حرام است بر زن نقاب انداختن بر رو بنا بر اصح و چون بر زن واجب است
پوشیدن سر در نماز و بلکه فی … جهت مقدمه آن و حرام است بر او پوشیدن رو
در احرام و بلکه فی … جهت مقدمه آن پس اگر تعارض نماید مقدمه احرام با مقدمه نماز

اگرچه

اگرچه جهت تعذر سدل باشد و سدل آنست که او بکند مقنعه یا چیز دیگر را
از سر تا بینی و اقوی اینست که مختار است در تقدیم هر یکی از اینها و احوط مقدم داشتن
نماز است بر احرام پس بعض رو را بپوشانند جهت مقدمه پوشیدن سر و جایز است
بر زن سدل انداختن تا بگلو برای ستر نمودن رو از نامحرم یا برای چیز دیگر اگر
مانند تا به دهن و بینی باشد و اقوی اینست که لازم نیست نرسیدن آن بر رو اگرچه
احوط نچسبیدن است و اگر بچسباند بر رو عمدا احوط اینست که فدیه بدهد بلکه گوسفند
اگرچه جدا شود خود بخود یا آنکه زن جدا کند او را بزودی و اما خنثی المشکل پس
واجب است بر او گشادن رو و سر و کفاره لازم است بر او اگر بپوشد هر دو را بخلاف آنکه
یکی را بپوشد و دیگری را نپوشد بیستم تظلیل است و آن سر بالا در سایه نمودن است
در حالت اختیار بر مرد در وقت راه رفتن مثل آنکه در زیر محمل مسقف بلند یا کجاوه
یا تخت روان یا امثال اینها و بودن واجب نیست اجتناب نمودن از سایه و همچنین است
کسیکه مضطر باشد بجهت ناخوشی یا ترس از حصول ناخوشی اگر در زیر سایه نباشد پس
جایز است برای او سر را در سایه نمودن بجهت ضرورت و احوط اگر نگوییم اقوی اینست
که اکتفا نمیتوان نمود بمطلق اذیتی که مسقط تکلیف نباشد اگرچه قصد کفاره دادن
کرده باشد و احوط این است که نپوشانند سر را از آفتاب بجامه یا بغیر آن در حالتیکه
نچسبانیده باشد او را بسر خود اگرچه اقوی جواز است با کراهت و فرق نیست میان
آنکه سواره باشد یا پیاده پس جایز نیست بر پیاده وقت راه رفتن سایه نمودن

سر بچه‌ها و امثال و بلی جایز است برای او راه رفتن در سایه محمل و هنگامی که آفتاب از طرف
دیگر محمل باشد و مثل اوست راه رفتن سواره در سایه کجاوه و امثال آن ولیکن
راه رفتن در زیر خود محمل یا در زیر بار و امثال آن هر چند احوط و اقوی عدم جواز است
بجهت صدق اسم تظلیل بر آن و مثل این است بودن پیاده یا سواره راه رفتن در
زیر جسرهایی که محکم و مستقرند اگر چه سایه داشته باشد مثل عمارت و خیمه و امثال آن
بلکه هیچکدام اقوی جواز آنهاست اگر چه احوط اجتناب نمودن است وقت راه رفتن اگر
مستقر شده باشد بجهت مشغول شدن بامری مثل خوابیدن اشکال ندارد جواز نشستن
در زیر سایه بعد از منزل گرفتن کجا مانده در وقت خوابیدن و امثال او و قوت دارد
جواز سایه کردن بچتر و امثال او بعد از نازل شدن بمنزل در وقت تردد نمودن
بامور و حوایج خود و احوط خلاف این است و باکی نیست سایه نمودن بر طفلهای
محرم و اگر محرم رفیق باشد در محمل با زن یا با شخص مریض منحصر است سایه نمودن بآنها
و اما برای شخص صحیح جایز نیست و ظاهر این است که صدق میکند سایه نمودن بآنچه باقی
میماند از چوبهای محمل بعد از برداشتن سقف او و مثل او اگر چه افضل برداشتن هم
چوبهاست بیست و یکم ۲۱ حجامت نمودن است مگر در وقت احتیاج بنا بر اصح و احوط
و ملحق است باو خون گرفتن و بدن و سر را خراشیدن بنحوی که باعث بیرون آمدن
خون باشد و مثل این است مسواک کردن بطریق مذکور بلکه احوط اگر نگوییم اقوی
الحاق شدن مطلق خون بیرون آوردن است از بدن بحجامت و احوط فدیه دادن است

بدا

بیک گوسفند در حالت اختیار و احوط اطعام نمودن مسکین است و اگر
چه اقوی این است که واجب نیست هیچیک از اینها در حالت اختیار کجا مانده که حالت
ضرورت باشد چنانچه ضرورتی که و صید او در حرمت نیز داخل است بر فرض دو چیز
که باعث اذیت باشد اگر نخراشد او را بنحوی که خون بیرون نیاید و مثل این است فشار دادن
دملها و بستن آنها با بند و امثال اینها بیست و دوم ۲۲ دندان کندن است اگر چه خون بیرون
نیاید بنا بر احوط و اقوی مکروه بودن در صورتی که ماندن او موذی و اذیت باشد و احوط
در این صورت فدیه دادن است بیک گوسفند بیست و سوم ۲۳ گرفتن ناخن است اگر چه یک
ناخن باشد یا بعض ناخن بمقراض یا بغیر آن مگر در صورتی که ماندن او اذیت داشته
باشد اگر چه شکستن بعض و ماندن بعض دیگر باشد و احوط این است که معتبر است
در اذیت بودن آن بنحوی که متحمل نتوان شد با عادت و ساقط میشود بسبب او
تکلیف و از این باب است اگر موقوف باشد علاج نمودن زخم دست یا پا بر بریدن
ناخن بیست و چهارم ۲۴ سلاح پوشیدن است یعنی آلت حرب مثل شمشیر و خنجر و امثال اینها
بنحوی که در عرف بگویند که سلاح پوشیده است و در مقام ضرورت نباشد مثل ترس دشمن
یا دزد یا امثال اینها بنا بر اصح و احوط و ظاهر این است که داخل است در سلاح مثل
دبوس و آن چوبی است که سر او را بقیر میگیرند عربها بیابانی استعمال میکنند او را و عصائی
که صاحب سر باشد که در دعوا استعمال میکنند او را اگر چه آهن و پیکان
نداشته باشد و بهتر که بر بندد سلاح را اگر چه صدق نکند بر او سلاح پوشیدن

بلکه بهتر اینست که سلاح را در وقت دخول حرم در توی خورجین یا جوال و امثال
اینها بگذارد اگرچه اقوی اینست که جایز است آشکارا برداشتن و پنهان نمودن اقوی و احتیاط
لهذا اجتناب نمودن است نیز از همه آلات حرب مثل سپر و امثال او و علی الخصوص شمشیر
اینها بیست‌وپنجم از محرمات احرام قطع نمودن هر چیزیست که در حرم روئیده باشد کو حرم
خار باشد و حرم یک برید است از چهار طرف و یک برید عبارتست از دوازده میل و این حکم
منحصر بمحرم نیست بلکه مساویست در این محرم و غیر محرم و نیز حرام است قطع نمودن چیزی که
روئیده باشد در غیر حرم ولکن فروع و شاخهای او در حرم باشد کجا مانده که بعکس
این باشد و فرقی نیست میان بریدن و کندن و امثال اینها چنانچه فرقی نیست میان
برگ و شاخ و میوه و میان خشک و تر آن بنا بر اصح و نیز فرقی نیست میان اینکه بعد
از قطع نمودن قابل روئیدن باشد یا نه و احوط و اقوی اجتناب نمودن است از بریدن
فقع و آن گیاهی است که در زمین میروید و شاخدار است و ظاهر اینست که [illegible]
او را گیاه سماروغ و در توی کلاه میپاشند و باک نیست بکماة حرم و آن چیزیست سفید
مانند پیه که از زمین میروید چنانچه باک نیست سر برگهای افتاده اگرچه باعث شکستن
یا افتادن او بنی نوع انسان شده باشد بلکه باک نیست بکندن درخت یا گیاهی
که روئیده باشد در منزلها که در حرم است بعد از منزل نمودن او و فرقی نیست میان
اینکه خود بروید یا بنا و را مثل تخم انداختن بر زمین و آب دادن آن و درخت کاشتن
و آب دادن او یا بروید قبل خدا بنا بر احوط و اصح و فرقی نیست میان اینکه منزل ملک

او باشد یا نه و میان اینکه خانه که منزل نموده است در آن از کل وقت درخت
کرده باشند یا نه و میان اینکه آنچه روئیده است در او ملک او باشد یا نه مثل
اینکه غصب کرده باشد تخم را یا درخت را کاشته باشد در منزل خود و آب داده باشد
تا اینکه روئیده باشد پس بجهة این جایز است چرای او و قطع نمودن و فرقی نیست میان
اینکه خود محرم بکند یا دیگری بجهة اینکه این داخل گیاه حرم نیست تا اینکه حرام باشد
قطع او بلکه ظاهر جواز قطع نمودن آنچیزیست که بروید از خود او در حرم اگرچه در ملک
خود نباشد بلی حرام است بر محرم قطع نمودن آنچیزی که روئیده باشد در منزل او پیش
از منزل نمودن و نیز باک نیست بکندن درختهای میوه و خرما اگرچه آدمی نکاشته
باشد او را بکندن اذخر که مانند بریدن یا شکستن یا سایر اقسام ازاله نمودن باشد
اما در چوب محاله یعنی غرغره بزرگ که با آن آب میکشند پس احوط اگر نگوئیم اقوی اجتناب
نمودن از آن و احوط از آن اجتناب نمودن نیز از چوبهائی که شبانها بدست میگیرند
او را با بن منقضی که درخت حرم را قطع نمایند برای اینها و باک نیست بر اینکه رها کند
محرم فضلا از اینکه محرم نباشد شتر یا سایر چهارپایان را برای چرانیدن در حرم هر قدری
که میخواهد چنانچه باک نیست براه رفتن در زمین حرم بطریق متعارف و در حالتیکه قصد
نداشته باشد تلف نمودن چیزی از گیاه حرم را و جایز است بر او گیاه چیدن از حرم برای علف چارپایان
و در اینجا تنبیهات چند است در بیان چیزهائی که متعلق است باحرام اول جایز نیست
غسل دادن محرم و حنوط کردن او بکافور بلکه و غیر او از سایر عطرها چه جایز نیست

اگر چه کار مزد نداده همه احکام غسل میت که تمام باشد و نقصی نداشته باشد دوم آنکه
واجب است بر هر کسیکه اراده داخل شدن مکه داشته باشد آنکه احرام ببندد پیش از دخول
حرم بیکی از نسکها خواه عمره باشد یا غیر او و اگر چه وطن او یا اقامه او در مکه باشد و لکن
خارج شده باشد از حرم مکه بجهة حاجتی یا چیز دیگر مگر آنکه مریض باشد و قدرت بعمل
آوردن نسک نداشته باشد و با وجود این مستحب است برای او نایب گرفتن از خود اگر
از مکه خارج شود و از حرم ان خارج نشود واجب نیست بر او احرام بستن بجهة دخول مکه
و اگر مولی امر نماید بنده خود را بدخول مکه واجب است بر او احرام بستن در وقت دخول حرم
اگر چه اذن نداده باشد بر خصوص احرام بلکه اگر بنده گریخته باشد از مولای خود احوط
احرام بستن است در وقت داخل شدن بحرم و اگر امر کند مولی بدخول مکه و نهی کند از احرام
بستن اطاعت نمودن او واجب نیست در این صورت چنانچه اگر کسی را اجیر بکنند بدخول
مکه بدون احرام اجاره او باطل است و اگر کسیکه داخل مکه میشود و دخول او مکرر میشود
بنحویکه داخل شود باز در ماهی که خارج شده بود از ان در آن ماه مثل هیزم کش و نقل کننده
اطعمه و شبان و هر صاحب صنعتی که مکرر است دخول و خروج او واجب نیست بر او احرام بستن
بلکه قوت دارد عدم وجوب احرام از برای کسیکه مکرر است دخول و خروج او از اشخاص
مذکوره اگر چه دخول او بعد از یکماه باشد مگر آنکه احوط خلاف آنست چنانچه احوط
احرام بستن است بر کسیکه داخل مکه میشود بجهة حرب و قتال که مباح است اگر چه مغتفر است
از او بعض محرمات احرام مثل سلاح پوشیدن و طاس کلاه بر سر گذاشتن و نحو اینها و جایز

میشود

میشود بر او حکم کسی که مصدود باشد بر فرض آنکه متمکن نباشد از اتمام نمودن آن نسکی
که احرام بسته بود برای آن و معنی مصدود بعد از این بیان خواهد شد ان شاء الله و اگر کسی
داخل مکه شده باشد در حالتیکه محرم باشد بعمره و بعد از ان خارج شود از مکه پس اگر برگردد
بمکه قبل از آنکه گذشته باشد از وقت تلبیه گفتن و محل شدن و بیرون آمدن او از مکه یکماه
جایز است یقینا از برای او داخل مکه شدن بدون احرام و ظاهر نیز جواز دخول است بدون
احرام اگر چه محرم بحج باشد بلکه قوت دارد جواز عدم احرام اگر دخول او قبل از گذشتن یکماه
باشد از روز خارج شدن از مکه بعد از آنکه التفات نماید بوقت احلال و تلبیه اگر چه
ماههای متعدد گذشته باشد از وقت محل شدن او از احرام و لکن سزاوار نیست ترک نمودن
احتیاط سیم اینکه سابقا معلوم شد که احرام زن مثل احرام مرد است در همه چیزها که مذکور
شد مثل مخیط پوشیدن و سر را سایه نمودن و پوشانیدن و امثال اینها پس اگر زن حایض
شود بمیقات واجب است بر او احرام بستن اگر چه حایض باشد و نمیخواند نماز احرام را بجهة حیض
و اگر ترک نماید احرام را بگمان آنکه جایز نیست بر او احرام بستن بر میگردد بمیقات اگر
ممکن نشد برگشتن احرام را از همانجا میبندد اگر بحرم داخل نشده باشد و اگر داخل شده باشد
بحرم بر میگردد بادنای حل و از انجا احرام می بندد و احوط این است که بکند از ادنای حل
و از انجا احرام می بندد و احوط این است که بکند از ادنای حل دور برود بقدر امکان
و انجا ببندد و اگر ممکن نباشد بیرون آمدن احرام می بندد از جای خود اگر چه در مکه باشد
دویم از افعال عمره طواف واو و کراهت در عمره چنانچه ذکر است در سایر نسکها و باطل

میشود عمره بترک نمودن طواف از روی عمد مثل سایر رکنها و مراد از ترک نمودن طواف
آن در حج تمتع و قران و افراد بعمل نیاوردن است در تمام ذیحجه و در عمره تمتع نکردن آن
تا اینکه تنگ کرده در وقت وقوف عرفه و در عمره مفرده تنها نکردن است تا باخر عمر و همچنین
است حکم عمره مفرده که جمع شده باشد با حج افراد و یا قران بنابر اینکه واجب نیست کردن آن
در سال حج قران یا افراد چنانکه اصح اینست و بنابر وجوب بجا آوردن آن است در همان سال و ظاهر
اینست که طواف نساء رکن نیست اگرچه واجب است و قوت دارد اینکه احتیاج ندارد بحلال کسی که
فاسد کند نسکی را که احرام بسته بود از فی بجهت ترک نمودن طوافیکه معتبر است در آن از روی
عمدا و احوط محل شدن او است با فعال عمره و احوط از آن اینست که باقی باشد در احرام
با وجود اتیان با فعال عمره تا اینکه بعمل آورد آنچه را که از او فوت شده است در محل خود
اگرچه در سال آینده باشد و اگر فراموش نماید طواف را در حج یا در عمره قضا میکند تنها
آن را اگرچه بعد از اتمام مناسک و تمام شدن وقت باشد و احوط اعاده نمودن سعی است
با طواف اگر اقوی نباشد و اگر معتذر باشد برای عود نمودن یا مشقت داشته باشد نایب
میگیرد آنچه سزاوار است از برای او قربانی فرستادن و ظاهر اینست که بدنه باشد اگر
مواقعه نموده باشد با زن بعد از مراجعت نمودن بر اهل خود در طواف حج اگرچه اقوی
عدم وجوب بلکه قربانی فرستادن واجب است در عامد اگرچه از روی جهل باشد و در ناسی
اگر مواقعه نماید بعد از تذکر چنانچه سزاوار است برای او تجدید نمودن نیست لوازم برای
عمره اگر برگردد بجهت تدارک نمودن ما فات پس قضا میکند آنچه را که فوت شده است

حتی

قبل از آنکه اتیان نماید با فعال عمره یا بعد از آن اگرچه اقوی اکتفا نمودن بحکم احرام اول
و اگر شک کند در اینکه آن طوافیکه فوت شده است از طواف حج است یا عمره اعاده مینماید
یک طواف از آنچه در ذمه او است و احوط اعاده نمودن دو طواف یکی از حج و یکی از عمره
و کسیکه فراموش کند طواف نساء را تا اینکه مراجعت نماید باهل خود حلال نیست از برای او زن
تا اینکه بعمل آورد او را خود محرم یا نایب او و فرقی نیست میان اینکه طواف وداع را
بعمل آورده باشد یا نه و اگر متذکر شود پیش از مراجعت نمودن بر اهل خود و لکن رجوع نمودن
برای اتیان طواف متعذر باشد برای او یا متعسر نایب بگیرد از قبل خود و تعیین است جواز
نایب گرفتن در صورت عدم تعذر و تعسر نیز اگرچه احوط مراجعت نمودن او است خصوصا
اگر در نزدیکی مکه باشد و مانعی از رجوع نمودن نداشته باشد و فرقی نیست در این میان
مرد و زن بودن پس حرام است برای او تمکین دادن شوهر پیش از اتیان نمودن طواف و اگر چه
در حالیکه قضا نموده باشد او را خود محرم یا دیگری قضا میکند ولی او وجوبا و قوت
دارد کفایت نمودن فعل دیگری از او اگرچه متبرع باشد و کسیکه بعمل آورد طواف حج را
مختار است در تاخیر نمودن سعی تا پیش از زمانیکه او را مزاحم میگویند اگرچه قبل از طلوع
فجر باشد و اما تاخیر نمودن تا بفردا پس جایز نیست با امکان و با عدم امکان جایز است
تا اینکه وقت تنگ شود و واجب بر متمتع اینکه تاخیر نماید طواف و سعی حج را
تا اینکه وقوف کند در عرفه و مشعر و تمام کند مناسک منی را در روز قربانی و پیش انداختن
طواف و سعی جایز نیست مگر از برای مریض و یا زنیکه ترس داشته باشد از آمدن حیض

فسخ کند عاجز باشد از مراجعت نمودن و کسیکه خائف باشد از ازدحام مردم مثل علیل یا
و مانند اینها از صاحبان عذر اکتفا مینمایند بانچه در پیش کرده بود اکر چه ظاهر شود
خلاف انچه فهمیده بود و احوط تجدید نمودن تلبیه است بر او و همچنین جایز است تقدیم
نمودن طواف نسا قبل از حج در روز ترویه مثلا پیش از رفتن عرفه و جایز نیست تقدیم نمودن
طواف نسا و سعی برای متمتع و قران در حالت اختیار و جایز است در حالت اضطرار
و ترس از امدن حیض اکر چه بنا بر اولی نیست ترک احتیاط نیز اکر چه بنا باید که رفتن باشد
و اکر مقدم کند او را از روی سهو بلکه از روی جهل کفایت میتوان نمود بان و اکر چه احوط
اعاده کردنست و اکر از روی علم و عمد باشد اکتفا نمیتوان نمود بان و جایز است از برای
مفرد و قارن مقدم کردن طواف حج و سعی ان در حالت اختیار بنا بر اقوی و احوط
خلاف انست و طواف نسا واجبست در همه اقسام حج و در عمره مفرده نیز بنا بر اصح بخلاف
عمره تمتع اکر چه احوط بجا اوردن طواف است در ان نیز بر همه مکلف بلکه بر طفلها با این معنی
که حرام است زن بر او بعد از بلوغ اکر طواف نکرده باشد و طواف مشتمل است بر دو مبحث
مبحث اول در بیان مستحبات او است مستحب است غسل کردن از برای دخول حرم و پابرهنه را
رفتن در حرم تا اینکه داخل شود مسجد و اکر نکند باید در وقت دخول پس کند از چاهی که
مسمی است بفخ یا از چاه میمون یا از چاه عبد الصمد و اکر دشوار باشد عمل نیاورد و غسل کند
در منزل خود و اکر چه بهتر از برای او سه غسل نمودنست یکی از برای دخول حرم و دیگری برای
دخول مکه در یکی از این سر چاه و یکی از برای دخول مسجد در منزل خود یا در غیر ان و باید

که دخول او در مکه از بالای مکه باشد از طرف بلندی که ان را ثنیه کدا و مدوان اسم مکان است
معروف و باید با سکینه و وقار و تواضع باشد و خروج او از مکه از طرف بلندی که ان را
باحشم و قصر و شوین که در طرف پایین مکه است و مستحب است غسل از برای ادراک وقت
دخول حرم و مکه و مسجد خصوصا در وقت بوسیدن حجر و اکر نکند از ابن خوشبو کند دهن را
بغیر او از چیزهایی که منافی احرام نیست و مستحب است داخل شود به مسجد از در بنی شیبه که الان
در توی مسجد واقع شده است بعد از بزرک نمودن مسجد و باید در در بنی شیبه با دو رو مسجد
که الان هست در حالتیکه بکوید بسم الله و بالله و من الله و علی ما شاء الله و علی ملة
رسول الله و خیر الاسماء لله و الحمد لله و السلام علی رسول الله السلام علی محمد ابن عبد الله
السلام علیک ایها النبی و رحمة الله و برکاته السلام علی انبیاء الله و رسله السلام علی ابرهیم
خلیل الرحمن السلام علی المرسلین و الحمد لله رب العالمین السلام علینا و علی عباد الله الصالحین
اللهم صل علی محمد و ال محمد و ارحم محمدا و ال محمد کما صلیت و بارکت و ترحمت علی ابرهیم
و ال ابرهیم انک حمید مجید اللهم صل علی محمد عبدک و رسولک و علی ابرهیم خلیلک
و علی انبیائک و رسلک و سلام علیهم و سلام علی المرسلین و الحمد
لله رب العالمین اللهم افتح لی ابواب رحمتک و استعملنی فی طاعتک
و مرضاتک و احفظنی بحفظ الایمان ابدا ما ابقیتنی جل ثناء
وجهک الحمد لله الذی جعلنی من وفده و زواره و جعلنی ممن یعمر
مشاهده و جعلنی ممن یناجیه اللهم انی عبدک و زائرک فی بیتک

وعلی کل ماتی حق لمن اتاه و زاره وانت خیر ماتی واکرم مزور وانا اسالک
یا الله یا رحمن وبانک انت الله لا اله الا انت وحدک لا شریک
لک وبانک انت الله لا اله الا انت وحدک لا شریک لک واحد
احد صمد یا جبار یا کریم اسالک ان تجعل تحفتک ایای من زیارتی
ایاک اول شیء ان تعطینی فکاک رقبتی من النار پس میگوید
اللهم فک رقبتی من النار سه مرتبه ومیگوید واوسع من رزقک
الحلال الطیب وادرا عنی شر شیاطین الجن والانس وشر فسقة
العرب والعجم پس داخل شو و دستها را بلند کن و رو کن بخانه
خدا و بگو اللهم انی اسالک فی مقامی هذا فی اول مناسکی ان تقبل
توبتی وان تتجاوز من خطیئتی وتقطع منی وزری الحمد لله
الذی بلغنی بیتک الحرام اللهم انی اشهد ان هذا بیتک الحرام الذی
جعلته مثابة للناس وامنا ومبارکا وهدی للعالمین اللهم انی
عبدک والبلد بلدک والبیت بیتک جئت اطلب رحمتک واؤم
طاعتک لامرک راضیا بقدرک اسالک مسالة الفقیر الیک الخائف
لعقوبتک اللهم افتح لی ابواب رحمتک واستعملنی بطاعتک و
مرضاتک پس بایستد در نزد حجر در حالتیکه رو برو باشد با او و حمد و ثنا
کند خداوند عالم را بجزئی که اهل است از برای آن و صلوات فرستد

بر رسول خدا ص و سوال نماید از خداوند عالم که قبول فرماید اعمال او را و بر دارد
دستهای خود را بدعا پس بعد از آن ببوسد حجر الاسود را و این احوط است و استلام
کند یعنی مس نماید او را بجمیع بدن و هر چه ممکن حاصل میشود باو تبرک و تعظیم و
دوستی مثل رو بر کشیدن و امثال او و اگر این متعذر باشد از برای او یا متعسر استلام
نماید ببعض بدن اگر چه دست راست باشد پس ببوسد او را و اگر دست راست او
مقطوع باشد استلام کند بموضع قطع و اگر از مرفق قطع شده باشد استلام میکند
بدست چپ و کسیکه هیچ دست نداشته باشد یا ممکن نشود برای او استلام نمودن بدست
و بغیر دست اشاره مینماید بسوی او و در آنوقت میگوید امانتی ادیتها ومیثاقی
تعاهدته لتشهد لی بالموافاة اللهم تصدیق بکتابک وعلی سنة نبیک ص
اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له وان محمدا عبده ورسوله وان الائمة
من ذریته پس ببرد اسماء ائمه اثنی عشر را حجج فی ارضه وشهدائه علی عباده
صلی الله علیه وعلیهم امنت بالله وکفرت بالجبت والطاغوت والعزی
وعبادة الشیطان وعبادة کل ند یدعی من دون الله اللهم الیک بسطت
یدی وفیما عندک عظمت رغبتی فاقبل سبحتی واغفر لی وارحمنی اللهم
انی اعوذ بک من الکفر ومواقف الخزی فی الدنیا والآخرة الحمد لله الذی هدانا
لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله سبحان الله والحمد لله ولا اله الا
الله والله اکبر من خلقه واکبر من ما اخشی واحذر لا اله الا الله وحده لا شریک

له الملك وله الحمد يحيي ويميت ويحيي بيده الخير وهو على كل شيء قدير وصلى الله على
محمد واله والسلم عليهم وعلى جميع المرسلين اللهم اني اومن بوعدك واوفي
بعهدك پس بعد از ان شروع نمايد بطواف وسزاوار انست كه ببوسد حجر را واستلام
كند او را در هر شوط كه زياد كند ببوسيدن واستلام نمودن در اول طواف واخر ان
اگر ممكن باشد ومستحب است كه مشغول باشد در وقت طواف بقران خواندن وذكر كردن
ودعا نمودن وصلوات بر پيغمبر وال او فرستادن واز جمله دعاها كه وارد شده اينست
اللهم اني اسالك باسمك الذي يمشي به على ظلل الماء كما يمشي به على جدد الارض و
اسالك باسمك الذي يهتز له عرشك واسالك باسمك الذي تهتز له اقدام
ملائكتك واسالك باسمك الذي دعاك به موسى من جانب الطور فاستجبت له
والقيت عليه محبة منك واسالك باسمك الذي غفرت به لمحمد ما تقدم من ذنبه
وما تاخر واتممت عليه نعمتك ان تفعل بي كذا وكذا پس طلب هر چه خواهد ميخواهد
وميگويد اللهم اني اليك فقير واني خائف مستجير فلا تغير جسمي ولا تبدل اسمي هر زماني
كه بدر كعبه رسيد پس صلوات بفرستد بر پيغمبر وال او ودر ميان ركن يماني وحجر
اسود بگويد ربنا اتنا في الدنيا حسنة وفي الاخرة حسنة وقنا عذاب النار وسزاوار
است استلام نمودن ركن يماني در هر شوط از طواف پس ميگويد اللهم تب علي حتى
لا اعصيك واعصمني حتى لا اعود پس ببوسد او در دستها را بمقابل او وميگويد يا ولي
العافية وخالق العافية ورازق العافية والمنعم بالعافية والمنان بالعافية

وال

والمتفضل بالعافية علي وعلى جميع خلقك يا رحمن الدنيا والاخرة ورحيمهما
صل على محمد وال محمد وارزقنا العافية ودوام العافية وتمام العافية وشكر العافية
في الدنيا والاخرة يا ارحم الراحمين وسزاوار است كه استقبال كند ناودان رحمت را
وبگويد اللهم اعتق رقبتي من النار واوسع علي من رزقك الحلال وادرا
عني شر فسقة الجن والانس وفسقة العرب والعجم وادخلني الجنة برحمتك واجرني برحمتك
من النار وعافني من السقم واز پيغمبر وارد شده كه هيچ طواف كننده نيست كه طواف
كند اين بيت را در وقت زوال افتاب در حالتي كه برهنه باشد سر وپاي او ونزديك
كند ميان قدمهاي او وبپوشاند چشم را واستلام نمايد حجر را در هر طواف بدون
اينكه اذيت نمايد احدي را وقطع ننمايد ذكر خدا را از زبان خود مگر اينكه مينويسد
خداوند عالم براي او بهر قدم كه برداشته است هفتاد هزار حسنه ومحو مينمايد از او
هفتاد هزار گناه وبلند ميكند براي او هفتاد هزار درجه وازاد مينمايد از او هفتاد
هزار مملوك كه قيمت هر يكي از اينها ده هزار درهم باشد وشفيع ميكند او را براي هفتاد
هزار نفر از اهل بيت او وبر اورده ميكند براي او هفتاد هزار حاجت اگر ميخواهد
تعجيل ميكند در بر اوردن واگر ميخواهد تاخير مينمايد وسزاوار است كه در همه
طواف پياده باشد نه سوار واين احوط است ودر راه رفتن با ارام ووقار
باشد ودر رفتن ميانه رو باشد نه با تعجيل ونه اهسته وفرقي نيست در اينها ميان
طواف زيارت وطواف اول رسيدن بكعبه وساير طوافها چنانچه فرقي نيست ميان

همه شوطهای طواف بلکه جایز نیست که طواف در حالت اختیار بدوش شود و یا
کند فصل چهار و پایان بنا بر اصح و فرقی نیست میان طواف واجب و مندوب و اگر عاجز
باشد از طواف نمودن مگر بنحو مذکور احوط از برای او طواف سواره نمودن اگر چه
اقوی جواز طواف نمودن بحالت سابق چنانچه اقوی اینست که جایز نیست طواف
نمودن در حالت اختیار بغیر اینها از هیئتی که از اسم راه رفتن خارج شود و سزاوار
است که بگیرد مستجار را و او را ملتزم و متعوذ نیز گویند در شوط هفتم و دستهای
خود را بگشاید و بدر دیوار او بچسباند و شکم و روی خود را و اقرار نماید بگناهان
خود و بشمارد و توبه و استغفار نماید از آنها و بگوید اللهم البيت بيتك والعبد
عبدك وهذا مكان العائذ بك من النار اللهم من قبلك الروح والفرج والعافية
اللهم ان عملي ضعيف فضاعفه لي واغفر لي ما اطلعت عليه مني وخفي على خلقك
وتجيرني من النار پس اختیار کند هر دعائی که میخواهی و اگر کسی بگذرد از مستجار عمدا
یا نسیانا تا اینکه برسد برکن احوط اینست که رجوع نکند بلکه احوط نیز عدم رجوع
در صورتیکه برکن نرسیده باشد اگر چه قایل شده بجواز رجوع خالی از قوت نیست
اگر بموضع رجوع در وقت برگشتن بطواف قصد نکند از طواف و سزاوار است نیز
استلام همه ارکان خصوصا رکن حجر و یمانی را و تاکید استلام رکن حجر بیشتر است از یمانی
و کفایت میکند از مسح نمودن بدست اگر چه بجهة زیاد بودن اقسام تبرک است مثل
چسبانیدن شکم و رو و گرفتن و بوسیدن و امثال اینها و مستحب است که در طواف

نزدیک باشد ببیت مادامیکه در مکه مقیم است مستحب است که طواف کند سیصد و شصت
مرتبه بعدد روزهای سال که هر طواف هفت شوط باشد پس همه شوطهای او
دو هزار و پانصد و بیست شوط میشود اگر متمکن نباشد از این پس سیصد و شصت
و چهار شوط نماید که عبارت باشد از پنجاه و دو طواف که هر یکی هفت شوط باشد
و هر طوافی از برای یک هفته است که هر شوط مقابل یک روز میشود بعدد ایام سنه شمسیه را
اگر قادر نشود باین پس طواف بکند بعدد ایام سال زیرا که طواف مثل نماز است
که مختار است در زیاد نمودن و کم نمودن آن و مکروه است حرف زدن در اثنای
آن مگر بذکر و دعا و قرآن بلکه سزاوار است اجتناب نمودن از خوردن و آشامیدن
و خنده نمودن و خمیازه کشیدن و دهن دره کردن و بانگشت بازی نمودن و
فعل عبث کردن و حبس بول و غایط نمودن و غیر اینها از چیزهائیکه مکروه است
در نماز و مکروهات نیز طواف نمودن در برطله و آن کلاهی بود که در زمان
سابق میپوشیدند و بهتر ترک پوشیدن اوست در کعبه بلکه ترک پوشیدن اوست
در همه حال زیرا که آن از زی یهودیست و کراهت در وقتی هست که پوشیدن سر حرام
نباشد بجهة احرام و اگر احرام باشد پس حرام است پوشیدن برطله در بعضی مبحث دوم
در بیان واجبات طواف خواه آن واجب شوط باجزء یا کیفیت آن باشد
آن چهارده است اول طهارت از حدث اصغر و اکبر حتی در طوافیکه جزء باشد
از عمره مندوبه یا از حج مندوب و تیمم در اینجا قایم مقام غسل و وضو است و کفایت

میکند طهارة اضطراریه کسانیکه صاحب عذر باشند مثل زن مستحاضه یا کسی
که سلس البول داشته باشد واما الثانیه اگر چیز ناخوشی زهر داشته باشد بنحویکه متمکن
باشد از تحصیل طهارت وازالة النجاست وبنا گذاشتن بطواف از جائیکه قطع نموده
باشد مثل نماز و شک نیست در اینکه طواف اولیست از نماز در این حکمها واگر متمکن
نشود از آنچه ذکر شد طواف میکند دیگری از او بلکه احوط نایب گرفتن است در صورت اول
نیز واگر در اثنای طواف واجب بخاطر او رسد که بی وضو بوده از حدث را اعاده میکند
انرا بعد از وضو و در طواف مندوب لازم نیست اعاده نماید مگر از برای نماز طواف بجهة
اینکه اقوی شرط نبودن طهارت از حدث در طواف مندوب اگرچه حدث اکبر باشد
بلی مستحب موکد است در آن بلکه احوط است واگر شک کند در اثنای او در طهارت
وبداند محدث بودن را پیش از طواف یا بداند حالت سابقه خود را اعاده میکند
انرا التفات نمیکند شک را اگر یقین نماید طهارت را پیش از طواف و نیز التفات
نمیکند اگر شک کند در او بعد از فارغ شدن از طواف حتی در صورتی که بداند
پیش از وقوع طهارت حدث را و نداند سبقت یکی را از دیگری اگرچه احوط در
این صورت اعاده نمودنست واگر حدث نماید در اثنای طواف در حالتیکه گذشته
باشد نصف طواف قطع میکند او را و وضو میسازد و اتمام میکند از جائیکه قطع
کرده بود واگر از نصف نگذشته باشد اعاده میکند همه او را دویم طهارت
از خبث از بدن و لباس بنا بر اصح و احوط اگر نگوئیم اقوی است که معفو نیست در

ط

طواف نجاست چیزی که تمام نمیشود نماز در او تنها و خونیکه کمتر از درهم باشد بی
ظاهر اینست که معفو است دم جروح وقروح ومثل او نیست کسیکه جاهل باشد بنجس
بودن بدن یا بعد از فراغ بلکه مثل اوست نیز کسیکه فراموش کرده باشد نجس
اگرچه احوط اعاده نمودنست در این صورت واگر در اثنای طواف بفهمد نجس را
ازاله مینماید و باقی تمام میکند طواف را واگر محتاج باشد ازالة النجاست بفاصله
دادن در اثنای طواف بنحویکه بر هم خورد طواف بسبب او احوط در بعضی صور
اگر نگوئیم اقوی مراعات نمودن گذشتن از نصف و نگذشتن از او است پس در
اول ازالة النجاست میکند و بنا میگذارد بطواف از جائیکه قطع نموده بود و در
دوم اعاده میکند او را سیم اینکه احوط در طواف مباح بودن لباسی است
که پوشیده است او را در طواف اگر نگوئیم که این اقرب است بلکه اگر طواف کند
در جامه مغصوب یا حیوان مغصوب که سوار شده باشد او را صحیح نیست
طواف او فضلا از اینکه معصیت نموده باشد بجهة غصب کردن چهارم ستر
عورت نمودنست بطریق ستر در نماز بر وجوب بنا بر احوط بلکه شرط او را است
قطع نمودن باینکه جایز نیست طواف او برای عریان پنجم ختنه نمودنست بر مرد
و بر طفل نیز بنا بر احوط اگر نگوئیم اقوی بلکه بر خنثی مشکل نیز و معتبر نیست
ختنه نمودن در زن واما کسیکه متمکن نباشد از ختنه نمودن پس تاخیر میکند حج را
تا سال تمکن و احوط این است که بجا آورد حج را با این حالت اگرچه اعاده نمود حج را

در سال ممکن و احوط از این نایب گرفتن است ششم نیت است و آن در نزد ما
عبارتست از داعی و معتبر نیست در آن زیاده از تعیین نمودن عمل بنحویکه
شناخته شود از احرام و سایر عبادات اگرچه بهتر است برای آن در عمره تمتع در وقت
اراده نمودن اخطار ببال که موافق احتیاط است بگوید مثلا طواف میکنم
بیت را هفت شوط برای عمره تمتع سوی حج اسلام واجب قربة الی الله تعالی
هفتم هشتم ابتدا نمودن طواف از حجر الاسود و ختم نمودن است در آن و اولی
این است که واجب نیست ولی او حذرا کردن بعد از آنکه حاصل شود ابتدا
از حجر اگرچه بدون قصد باشد پس اگر ابتدا کند پیش از حجر الاسود یا بعد از آن
اعتبار نمیکند بآن شرطیکه واقع شده است تا آنکه برسد بحجر الاسود و حساب
میکند اول طواف را از آن در حالتیکه تجدید نموده باشد نیت را و دست
برداشته باشد از آنچه واقع شده بود در پیش و احوط بلکه اقوی این است که تعیین
کند نیت را بر اجزای طواف و مدار بر آنست که صدق نماید در عرف آنکه ابتدا
نموده از حجر و ختم نموده در آن در حالتیکه قرار داده باشد او در طرف چپ خود
مثل سایر اجزاء خانه در حال الطواف بلکه احوط اگر نگوئیم اقوی اعتبار مقابل نمودن
با حجر است در اول شوط مثل اول شوط در ابتدا الطواف و فرقی نیست میان شوط
اول و سایر شوطها پس سزاوار است در آنوقت نشانه گذاشتن با آنکه ابتدا
طواف را از آنجا نموده بود اگرچه ظاهر اینست که باکی نیست بزیاد نمودن آنچه

مقدم دارد از اینجا معلوم شد که اگر پیش بیندازد حجر را در اول نیت و یکدور از آن
در آخر طواف اشکالی نمیماند در صحت طواف او و نیز اگر بآن نحو حاصل میشود
طواف نمودن بحجر و احوط از آن این است که محاذی کند اول جزء از حجر را با اول جزء
از مقادیم بدن خود بنحویکه مرور کند جمیع بدن او بر جمیع حجر اگر این فعل منافی
تقیه نباشد و نیز سزاوار نیست نهم قرار دادن خانه کعبه است بر طرف چپ بنحویکه
صدق نماید بودن آن در طرف چپ پس عیب نمیکند میل جزئی بطرف راست
بنحویکه منافی نباشد بصدق مذکور که قرار بدهد خانه را بطرف راست یا
پیش رو یا پشت سر از روی عمد یا سهو صحیح نیست طواف او اگرچه یک گام یا مثل
آن باشد از جهتهای منافیت با صدق مذکور و سزاوار این است حذر کند
در وقت رسیدن بدو در حجر و برکنها از آنها بسبب دور شدن از در حجر و رکنها
در حالتیکه ملاحظه نماید قرار دادن خانه را در طرف چپ بلکه سزاوار است
مراعات نمودن این را وقتیکه مزاحم شود شخصی با او در حال الطواف پس برگرداند
او را از مجرای خود یا امثال این دهم داخل نمودن حجر اسمعیل است در طواف
پس اگر طواف کند در میان خانه و حجر صحیح نیست آن شوط تا آنکه تدارک نماید
او را از جائی که مخالفت نموده است و احوط اعاده آن شوط است و احوط
از آن اعاده نمودن طواف است نیز بعد از تمام نمودن طواف اول اگرچه از نصف
گذشته باشد در وقت مخالفت یازدهم آنکه طواف کننده باید خارج شود از خانه

واز حجر بنحوی بکه صدق کند طواف نمودن با نها پس اگر راه رود در شادروان
مگر یا دو دیوار حجر کفایت نمیکند برای او و شادروان قدری از دیوار خانه است
که بیرون افتاده است در وقت تعمیر خانه بلکه احوط این است که مس نکند دیوار را
در وقت طواف برابر شادروان اگرچه اقوی آنست بر فرض صدق طواف
بر او اگرچه بجزو معظم بدن او باشد از خانه فضلا از اینکه مس کند او را در غیر برابر
شادروان ولکن سزاوار ترک نمودن احتیاط است بلکه بهتر اینست که نرساند
انگشتان پای خود را باساس حجر و شادروان و نزدیک نشود بشادروان از سمت در
بلکه فاصله بگذارد در میان خود و شادروان بمقدار چهار انگشت تقریبا تا اینکه
فاصله باشد میان او و شاذروان بمقدار عرض شادروان از طرف دیگر دوازدهم
اینکه طواف در میان خانه و سنگی باشد که او را مقام مینامند در حالیکه مراعات
نماید میان این دو تا را در همه طواف خانه حتی از طرف حجر پس محسوب حجر از خانه
اگرچه جایز نیست راه رفتن در حجر زیرا که واجب است داخل نمودن او در طواف
چنانچه گذشت و مراد طواف نمودن در انمقدار مخصوص اگرچه تغییر نماید مقام از
محل خود چنانچه مراد از طواف دور خانه طواف نمودن است در محل مزبور اگرچه
خراب شود خانه کعبه العیاذ بالله و جایز نیست طواف نمودن در خارج از آن مقدار
مزبور مگر از برای تقیه سیزدهم عدد طواف است و آن هفت شوط است پس اگر کم کند
یکشوط یا بعض اشواط را اگرچه یک گام باشد صحیح نیست طواف او و مثل این است حکم

زیاد

زیاد نمودن خواه در اول نیت باشد یا در اثناء طواف و احوط اگر نگوییم اقوی آنست
اگر زیاد کند بعد از اکمال طواف نیز بی بازگشت بعمل آن اگر بقصد زیاد کردن طواف
نباشد فضلا از اینکه قصد کند جزو او را از طواف بلکه باطل است بزیاد نمودن بجهة
مقدمه بنابر اصح و اگر یک شوط را سهوا زیاد نماید باطل نمیشود طواف بنابر اصح
فضلا از اینکه از یکشوط ناقص باشد و مستحب است اینکه اکمال نماید زاید را تا هفت شوط پس
این طواف میشود مستحب و نماز میکند برای طواف اول پیش از سعی و برای ثانی بعد از او
واگر آنچه زیاد نموده است کمتر از یکشوط باشد پس احوط اگر نگوییم اقوی دست برداشتن
و تمام نکردن آنست خواهی احوط تمام نمودن نیز اگر نگوییم اقوی در صورتیکه زیاد تمام
باشد از یکشوط و مکروه است قران نمودن میان دو طواف مستحب باین نحو که فصل ندهد
در میان آنها بنماز گذاردن پس اگر قران کند سزاوار اینست که قطع نماید طواف را در فرد
نزد دوم مثل سه یا پنج و بخوان و حرام است قران نمودن در طواف فریضه بلکه بعید
نیست بطلان هر دو طواف و اگر ناقص کند سهوا یکشوط از طواف را یا کمتر یا زیادتر
تمام میکند او را اگر در محل طواف باشد و منافی طواف را بعمل نیاورده باشد اگرچه بجهة
فوت شدن موالات باشد بنابر احوط و اصح و اگر مثل این نباشد اعاده مینماید طواف را
و اگر طواف مستحب باشد بعد رسیدن موالات و اگر لازم نیست یا طواف واجب باشد
ولکن تمام شده باشد از چهار شوط یا زیادتر یا در بابسد از نصف طواف بنابر اصح
پس بعد از تمیکه او بنا میگذارد بطواف از جائیکه قطع نموده بود نیز از رکن بنابر اصح مثل

آن شخص که قطع نموده باشد از برای حاجت اگر چه از قبیل حاجت بودن باشد یا برای نماز وتر
وقتیکه ترس داشته باشد از فوت شدن وقت آن یا برای گذاردن نماز واجبی در اول وقت
یا برای نماز میت یا برای مرض یا حدث مثل آمدن حدث یا حیض یا حصول مرض و اگر قطع کند
عمداً نه از برای حاجت پس اقوی بطلان آنست و احوط بنا گذاشتن است از جای قطع
در صورت تمام شدن چهار شوط و بعد از آن اعاده نمودن است و مثل آنست اگر قطع کند
طواف را به داخل شدن بخانه کعبه و ظاهر اینست که در محل بنا اکتفا میتوان نمود بنا
نمودن طواف را نیز اگر چه بهتر برای او احوط خلاف این است یعنی در محل بنا اعاده
بکند طواف را و بنا گذارد از جای قطع و اگر شک کند در موضع قطع بنا میگذارد از جائی
که یقین داشته باشد و احوط اگر نگوییم اقوی عدم جواز قطع نمودن طواف واجب است
تشهیا بدون علت بخلاف طواف مستحب اگر چه احوط نیز عدم اوست چنانچه احوط تجدید
نمودن نیت است اگر چه اقوی اکتفا نمودن است بعود کردن بجهت اتمام طواف و اگر مستمر
شود مرض او تا اینکه تنگ شود وقت طواف میدهند با او در صورت امکان و بهتر
اینست که پاهای او وقت طواف دادن در زمین باشد تا اینکه قدمهای او بر زمین بکشد
و اگر طواف دادن ممکن نشد بجهت بیهوشی یا فراموشی زهر یا امثال آن دیگری طواف میکند
از برای کسیکه طواف را فراموش کرده باشد و بخاطرش نیاورد تا اینکه برسد باهل خود
و ممکن نشود برای او رجوع بمکه اگر چه بجهت مشقه باشد پس بدرستیکه برای اوست نایب گرفتن
در این وقت و احوط اگر نگوییم اقوی اشتراط کشیدن سعی و وقت است در طواف نمودن

از مریض و در طواف دادن باو چنانچه احوط جمع نمودن است در نماز طواف میان
نماز نایب و منوب عنه یعنی کسیکه نیابت از وست در صورتیکه متمکن باشد منوب عنه
از نماز گذاردن اگر چه اقوی وجوب نماز است بر خود او در این صورت اگر شروع
نماید بسعی نمودن و در اثنا آن بخاطر او رسد نقصان طواف را بر میگردد و تمام
میکند طواف را اگر از طواف چهار شوط کرده باشد پس بعد از آن بر میگردد بسعی نمودن
و تمام میکند آن را از جائی که قطع نموده بوده خواه از نصف کمتر باشد یا نه و اگر
چهار شوط از طواف نکرده باشد اعاده مینماید او را از اول و بر میگردد بسعی و اعاده میکند
آن را نیز و اگر شک نماید در عدد شوطهای طواف واجب یا در صحت آن التفات نمیکند
بان شک بعد از اعتقاد تمام شدن و دست برداشتن از طواف بلکه نیز التفات نمیکند
وقتیکه مستقر شده باشد اعتقاد تمامیت آن اگر چه بر نگشته باشد از محل طواف و نیز
التفات نمیکند اگر شک در زیاده باشد مثل شک میان هفت و هشت بشرط اینکه
در نزد حجر الاسود باشد و اگر شک پیش از رسیدن برکن باشد اعاده میکند طواف را
چنانچه اعاده میکند در غیر این صورت از صور نقصان مثل شک میان سه و چهار و اگر
چه داخل شود در شک زیاده از هفت نیز مثل شک میان شش و هفت و هشت
اگر چه احوط اتمام نمودن است بعد از بنا گذاشتن بر اقل و بعد از آن اعاده نمودن است
و اگر شک در طواف مستحب باشد پس احوط اگر نگوییم اقوی بنا گذاشتن است بر اقل و جایز
است اعتماد و رکون کردن به یکی در عدد شوطهای طواف در صورت حصول ظن

از قول او اگر چه فاسق باشد یا طفل غیر ممیز باشد بلکه جایز است اکتفا نمودن بمطلق
مظنه مثل نماز اگر چه احوط خلاف آنست بلکه احوط اعتماد نمودنست بعد یکی اصلا
اگر چه مرد عادل باشد **چهاردهم** نماز طواف است و آن دو رکعت است و کیفیت آن
کیفیت نماز صبح است مگر اینکه مخیر است در اینجا میان جهر و اخفات و مستحب است خواندن
توحید در رکعت اول و قل یا ایها الکافرون در دوم و این نماز واجب است در طواف
واجب بنابر اصح و مندوب در طواف مستحب و سزاوار است که نماز را بعد از طواف
فورا بعمل آورد اگر چه در اوقاتی باشد که مکروه است ابتدا بنماز نافله در آنها اگر
نماز طواف واجب باشد و سزاوار است تاخیر کردن نماز از اوقات مکروهه اگر نماز طواف
مستحب باشد اگر چه کراهت در اینجا خفیف تر است و سزاوار است که نماز را بعد از طواف
فورا بعمل آورد اگر چه در اوقاتی باشد که مکروه است ابتدا بنماز نافله در آنها اگر
نماز طواف واجب باشد و سزاوار است تاخیر کردن نماز از اوقات مکروهه اگر نماز طواف
مستحب باشد اگر چه کراهت در اینجا خفیف تر است و سزاوار نیست ترک نمودن طواف
در اوقات مکروهه بجهت کراهت وقت و واجب بنابر احوط و اقوی در حالت اختیار
و واجب بودن طواف اینکه نماز طواف را در مقام ابرهیم که الان موجود است بعمل آورد
نه در مکانیکه مقام در آنجا بود در عهد حضرت رسول صلعم و مراد از مقام ابرهیم
آن سنگی است که اثر پای حضرت ابرهیم در اوست و مراد از نماز کردن در او نماز کردن
است در نزد آن پس اگر نماز را بگذارد در مکانی که دور باشد از آن بنحویکه صدق نکند
نمودن

بودن نماز در نزد مقام صحیح نیست نماز او بلکه اقوی و احوط این است که نماز در پشت
مقام واقع شود پس اگر در پیش نخواند از دو پهلو و یا در طرف راست یا در طرف چپ
مقام صحیح نیست لیکن نماز اگر چه متصل باشد بمقام بلکه ظاهر استقبال نمودن مقام است
بروی خود بلکه اگر نماز کردن در مقام متعذر باشد بر او یا متعسر بجهت ازدحام مردم
یا غیر آن و وقت تنگ باشد بر او میکند نماز را در هر جایی از مسجد که ممکن باشد
بر او در حالتیکه مراعات نماید نزدیکی مقام را بقدر امکان بنابر احوط و اگر فراموش
نماید نماز طواف را واجبست بر گشتن بمکه و مسجد در حالت امکان بجهت بجا آوردن آن
در مقام و اگر مشقت داشته باشد رجوع نمودن بجهت خروج از مکه میگذارد او را در هر
مکانیکه احوط اعتبار نمودن تعذر حرم است با وجود این یعنی اگر ممکن باشد رجوع
نمودن بحرم بر میگردد و نماز را در حرم میکند و اگر ممکن نباشد پس در هر جائیکه میخواهد
بعمل آورد و احوط از آن اینست که با وجود این نایب بگیرد کسی را بجهت گذاردن
نماز در مقام و اگر بمیرد ناسی نماز قضا میکند ولی او روایتست و اقوی اینست که
جایز است قضا نمودن غیر ولی نیز و جاهل و عامد مثل ناسی است در حکم و باطل
نمیشود چیزی از افعال عمره و یا حج که موخر است از نماز بجهت ترک نمودن نماز
اگر چه از روی عمد باشد بنابر اصح و اما طواف مستحب پس جایز است گذاردن نماز
آن در هر جایی که میخواهد از مسجد بلکه از مکه یا از غیر او و بلکه ظاهر جواز
ترک نمودن اوست **سیم** از افعال عمره حج تمتع سعی نمودنست و او رکن است

در عمره باطل میشود چه بترک نمودن ان از روی عمد چنانچه شنیدی در طواف
واکر ترک نماید انرا نسیانا واجبست که بجا اورد انرا اکرچه بعد از خروج ماه
ذی الحجه باشد پس اکر بیرون شده باشد از مکه برمیکردد بان بجهت بجا اوردن
سعی واکر متعذر باشد برکشتن یا انکه مشقت داشته باشد نایب میکیرد
برای سعی نمودن و محل میشود کسیکه اخلال کرده باشد بسعی تا انکه بجا اورد
سعی را تماما یا نایب او بلکه ظاهر لزوم کفاره است اکر بجا اورد طواف و بر
فعل بعد از ان مواقعه نماید با زن و جاهل مثل عامد است بنابر اقوی و در ان
نیز دو مبحث است **مبحث اول** در بیان مستحبات است که در اثنای ان
و پیش از ان و بعد از انست مستحب است بعد از فارغ شدن از نماز طواف
و اراده کردن برفتن صفا بوسیدن حجر الاسلام و استلام ان واکر
متمکن نباشد از ان پس اشاره میکند بسوی ان و اب کشیدن خود از
چاه زمزم یکدلو یا دو دلو و مستحب است انکه بخورد از ان اب و بریزد بر سر
و پشت و شکم خود و بکوید در حالتیکه رو بقبله باشد اللهم اجعله علما نافعا
ورزقا واسعا وشفاء من کل سقم و باید کشیدن اب از دلوی باشد که در
مقابل حجر است بلکه بعد استلام نمودن حجر است قبل از خوردن اب و بعد از ان
در وقت رفتن بصفا بلکه مستحب است امدن بچاه زمزم و نکاه کردن بان
و اب کشیدن از ان بدلو مزبور و خوردن از ان و ریختن بعض بدن اکرچه اراده

سعی نداشته باشد و مستحب است بیرون شدن از دری که مقابل حجر اسود است
با ارام و وقار تا انکه تمام نماید وادی را و بالا رفتن بکوه صفا بنحویکه نمایان
باشد خانه کعبه اکر مانع نباشد پس باید بایستد که نکاه باو نیز مستحب است و این
این مؤکد است در حق مردها و مستحب است نیز استقبال نمودن رکن حجر الاسود
و حمد کردن خدا و ثنا کفتن باو و ذکر نمودن نعمتها و بلاهای او و خوبیها که براو
کرده است هر قدر که میتواند خصوصا دعاهایی که وارد شده از ائمه هدی ع
و بکوید هفت مرتبه الله اکبر و هفت مرتبه لا اله الا الله و بکوید سه مرتبه لا اله الا الله
وحده لا شریک له له الملک یحیی و یمیت و هو حی لا یموت و هو علی کل شیء قدیر
پس صلوات فرستد بر پیغمبر و ال او و بکوید سه مرتبه الله اکبر الحمد لله علی ما هدانا
والحمد لله علی ما ابلانا والحمد لله القیوم والحمد لله الحی القیوم والحمد لله الحی
الدایم و بکوید سه مرتبه اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له و اشهد
ان محمدا عبده و رسوله لا نعبد الا ایاه مخلصین له الدین ولو کره المشرکون
و سه مرتبه اللهم انی اسالک العفو والعافیة والیقین فی الدنیا والاخرة
و سه مرتبه اللهم اتنا فی الدنیا حسنة وفی الاخرة حسنة وقنا عذاب النار پس صد
مرتبه الله اکبر بکوید و صد مرتبه لا اله الا الله و صد مرتبه الحمد لله و صد مرتبه سبحان
الله و بکوید لا اله الا الله وحده وحده انجز وعده و نصر عبده و غلب الاحزاب وحده
فله الملک وله الحمد وحده وحده اللهم بارک لی فی الموت وفیما بعد الموت اللهم

انی اعوذ بک من ظلمة القبر و وحشته اللهم اظلنی فی ظل عرشک یوم لا ظل
الا ظلک و اصرار کند در سپردن بخداوند عالم دین و جان و اهل و خود را
باین نحو که بگوید استودع الله الرحمن الرحیم الذی لا تضیع ودایعه دینی
و نفسی و اهلی اللهم استعملنی علی کتابک و سنة نبیک و توفنی علی ملته و
اعذنی من الفتن پس تکبیر بگوید سی دفعه و بعد از آن بخواند دعا سابق را
دو دفعه پس تکبیر بگوید یک مرتبه و بخواند دعا را یک مرتبه و مستحب است که طول
دهد ماندن را در صفا بدرستیکه حباب سعی و توقف بنمایند در صفا
بمقدار خواندن سوره بقره با تأنی و آرام بدرستیکه طول دادن و توقف
در صفا زیاد میکند مال را پس پایین آید از صفا و بایستد در پله چهارم که
در کوه صفا است در برابر کعبه و بگوید اللهم انی اعوذ بک من عذاب القبر
و فتنته و وحشته و ظلمته و ضیقه و ضنکه اللهم اظلنی فی ظل عرشک یوم لا ظل
الا ظلک و دستها را بلند کند پس بگوید اللهم اغفر لی کل ذنب اذنبته قط
فان عدت فعد علی بالمغفرة فانک انت الغفور الرحیم اللهم افعل بی ما انت
اهله فانک ان تفعل بی ما انت اهله ترحمنی و ان تعذبنی فانت غنی من عذابی
و انا محتاج الی رحمتک فیا من انا محتاج الی رحمته ارحمنی اللهم لا تفعل بی ما انا اهله
فانک ان تفعل بی ما انا اهله تعذبنی و لم تظلمنی اصبحت اتقی عدلک و لا اخاف جورک
فیا من هو عدل لا یجور ارحمنی و بگوید نیز اللهم انی اسألک حسن الظن بک فی کل حال

و صدق النیة فالتوکل علیک بلکه سزاوار است برای و خواندن سوره انا انزلناه
و مستحب است که بگشاید پشت خود را در وقت پایین آمدن از پله چهارم و سؤال کند
از خداوند عالم بخشیدن گناه او را و باز و در مروه بنحوی بکند ذکر شد در صفا
و بجا آورد در مروه آنچه هایی را که بجا آورده بود در صفا اگرچه تاکید ندارد این
عملها در اینجا و بگوید نیز اللهم انی اسالک حسن الظن بک الخ بنحوی که ذکر شد
و مستحب است پیاده رفتن در حالت تمکن اگرچه جایز است سوار شدن و محمل نشستن
و سزاوار این است که با تمکین و وقار باشد در وقت سعی نمودن تا اینکه برسد بمناره
پس وسعت دهد قدم برداشتن را به بری میان پاها یعنی قدمها را از یکدیگر دور بردارد
و لا اقل از اینکه هروله نماید و بگوید بسم الله و الله اکبر و صلی الله علی محمد و اهل بیته
اللهم اغفر و ارحم و تجاوز عما تعلم فانک انت الاعز الاکرم تا اینکه برسد بمناره دیگر
و شاید که اول بازار عطارها باشد پس وقتیکه از مناره گذشت بگوید یا ذا
المن و الفضل و الکرم و النعماء و الجود اغفر لی ذنوبی انه لا یغفر الذنوب الا انت
و همچنین میکند در هر شوط سعی و اگر فراموش هروله نمودن را و پیاده در او
در محال آن مستحب است از برای او پیاده برگشتن تا بجا آورد هروله را و لکن نیست بر کرده
و رو در آن حالت اول برگرداند پس هروله میکند از آنجا و باک نیست نشستن در اثنای
سعی از برای استراحت در صفا یا در مروه بلکه در میان آنها نیز بنا بر اصح اگرچه سزاوار
نیست نشستن در میان صفا و مروه مگر از غایت مشقت چنانچه سزاوار نیست نشستن

مطلقاً مگر از برای استراحت اگر چه جایز است نشستن بدون استراحت نیز و معتبر نیست
در سعی طهارت در حدث اگر چه افضل است بلکه مکروه است از زن حایض و از کسیکه
وضو نداشته باشد بلکه بهتر اجتناب نمودن است از نجاست نیز مبحث دویم در بیان
واجبات سعی است و آن چهار است اول نیت است که مقارن باشد با اول سعی و شامل
باشد بقصد و تعیین سعی و قربت بسوی خدا و احوط این است که شامل باشد ادا
و نیابت و حج او وجوب یا استحباب چنانچه احوط نیز اخطار ببال نمودن
اگر چه اقوی عدم لزوم آن است که نیت عبارتست از داعی چون میگوید سعی میکنم میان
صفا و مروه باین نحو که میروم بمروه و بر میگردم بصفا تا اینکه تمام کنم هفت شوط
برای عمره تمتع بسوی حج اسلام واجب قربة الی الله تعالی و باید استدامت نیت
باشد تا آخر سعی در حالت اتصال سعی و اگر جدا کند میان شوطها اکتفا نمیکند
برای او عود نمودن بقصد اتمام عمل سابق و احوط تجدید نیت است دویم ابتدا نمودن
سعی است از صفا بنحوی که بچسباند پاشنه پای خود را بصفا و احوط چسباندن هر دو
پاشنه است بان و در وقت برگشتن میچسباند انگشتهای پا را بموضع پاشنه که
از آنجا ابتدا نموده بود و بهمین نحو میکند در سایر شوطها اگر چه اقوی خلاف
این است و لازم است طی نمودن مسافت میان صفا و مروه را بعینه اگر چه خط مستقیم
نباشد و لکن سزاوار نیست ترک نمودن احتیاط چنانچه سزاوار نیست ترک رفتن دراز
پله چهارم بجهت مقدمه سعی اگر چه اقوی واجب نبودن است و سعی نمودن کسیکه سوار باشد

بطی

بطی نمودن مسافت است در میان صفا و مروه بنحوی که در عرف صدق کند با او
طی نمودن مسافت سیم ختم نمودن سعی است در مروه بنحوی که بچسباند انگشتهای پا را
بمروه و احوط چسباندن خود پاشنه است و در وقت برگشتن میگذارد پاشنه را بجای
انگشتها و واجب نیست بالا رفتن بمروه نیز اگر چه احوط است پس در صورتی
قصد میکند سعی نمودن را از بالای مروه و از پایین ان نیز و کفایت میکند در اینجا
استمرار داعی و اگر ابتدا کرده باشد سعی را از مروه عمداً یا سهواً اعاده میکند او را
و کفایت نمیکند آن شوطی که واقع شده است از صفا بمروه بعد از آنکه ابتدا سعی از صفا
نباشد چهارم عدد سعی است و آن هفت شوط است از صفا بمروه یک شوط است و از
مروه بصفا شوط دیگر نه اینکه هر دو معاً یک شوط باشد پس تمام سعی حاصل میشود
بچهار مرتبه رفتن از صفا بمروه و سه مرتبه برگشتن از مروه بصفا و واجب است در سعی
رفتن از طریق معهود پس اگر ازدحام شود در مسجد حرام و بجهت این از در دیگر
بیرون رود کفایت نمیکند در سعی بلکه مثل این است رفتن از سوق اللیل
و واجب در سعی استقبال نمودن مطلوب بروی خود پس اگر اعراض نماید یا قهقری
مشی کند یعنی بازگونه راه رود جایز نیست بلی ضرری ندارد التفات بوجه یقیناً یعنی
رو برگرداندن بطرف راست و چپ و اگر زیاد شود شوطها از هفت باطل میشود
سعی او بنحوی که شنیدی در طواف و ظاهر این است که زیاده محقق نمیشود مگر بقصد نمودن
اینکه از سعی باشد پس اگر تردد نماید با طواف در اثنای شوطها یا اینکه برگردد بسبب در

حالتیکه روی خود را نگردانیده باشد از حالت اول و بعد از آن برگردد و سعی نمودن عقب
نمیکند در صحت سعی او و اگر یک شوط زیاده نماید یا بیشتر مخیر است میان بنا گذاشتن بر هفت
و انداختن زاید یا اکمال انچه زاید شده است تا حاصل شود دو سعی مستحب اگر چه ابتداء
این سعی از مروه شده است و حاصل شده است عینیت نمودن از صفا و انچه احوط است اختیار
نمودن اول است و اگر زاید کمتر از یک شوط باشد اعتبار نمیکند بان و هر کسیکه بداند
عدد اشواط را و شک کند در انکه ابتدا از صفا شده است یا از مروه قبل از التفات
نمودن بحال خود پس اگر شک در عدد دو باشد یا در چهار یا در شش و او در صفا باشد
یا متوجه شده باشد بصفا صحیح است سعی او بجهت دانستن ابتدا نمودن او از صفا پس
تمام میکند او را تا هفت و چیزی بر او لازم نیست و اگر در مروه باشد یا متوجه شده
باشد بان و شک در دو باشد یا در چهار یا در شش اعاده میکند سعی را بجهت معلوم
بودن ابتدا از مروه که مبطل است در حالت عمد و سهو و مثل این است اگر بداند
که این شوط اول است یا سیم یا پنجم یا هفتم در حالتیکه او در صفا باشد بلی اگر بداند
بطریق سابق و او در مروه باشد صحیح است سعی او و شک کردن در عدد سعی مثل
شک است در عدد طواف پس التفات نمیکند بشک بعد از یقین فراغ از سعی و در حالتیکه
شک او در زیاده از هفت باشد بنحویکه منافی نباشد با ابتدا نمودن از صفا مثل شک
نمودن میان هفت و نه بر فرض انکه در مروه باشد و اعاده میکند سعی را اگر شک
در اثنای او باشد و اگر ناقص کند سعی را سهوا اتمام مینماید و فرقی نیست در میان

یک

یک شوط و کمتر از آن در میان انکه تذکر او پیش از فوت موالات باشد یا بعد از فوت
او بجهت عدم وجوب موالات در سعی و میان انکه تجاوز از نصف نموده باشد یا نه
بنابر اصح اگر چه احوط مراعات نمودن این صورت است چنانچه در مثل طواف و اگر بداند نقصان را
و نداند مقدار او را اعاده مینماید سعی را و اگر گمان کرده فارغ شده را از سعی پس
محل شد و مواقعه نمود با زن و بعد از آن خاطر آورد نقصان سعی را واجب است
بر او اتمام نمودن سعی و لازم است بر او یک گاو بلکه احوط این است اگر ناخن گرفته
و محل شده باشد بلکه احوط جمع نمودن است میان گاو و بدنه اگر واقع شده باشد
این عمل در نسکی که طواف نساء در آن واجب باشد مثل حج یا عمره مفرده و اگر داخل شود
وقت نماز واجب و او در اثنای سعی باشد جایز است برای او قطع نمودن سعی در
هر شوط که باشد پس بعد از نماز بنا میگذارد از جائیکه قطع نموده بود شوط را و
مثل این است قطع نمودن برای حاجت خود یا دیگری و فضلا از انکه قطع نماید بجهت
نماز طواف و احوط مراعات نمودن تجاوز از نصف و عدم تجاوز است اگر قطع
برای حاجت و امثال آن باشد چنانچه احوط مراعات نمودن موالات است در سعی در غیر
محل قطع اگر چه اقوی عدم وجوب موالات است در آن بلکه بهتر و احوط قطع ننمودن
است برای حاجتیکه ممکن باشد تأخیر کردن آن و فضلا از انکه قطع او بجهت حاجت باشد
و مذکور شد در سابق که جایز است نشستن در اثنای آن برای استراحت بلکه برای غیر آن
نیز و جایز نیست تقدیم نمودن سعی بر طواف در حالت اختیار نه در عمره و نه در حج تمتع

جایز نیست تقدیم نمودن طواف نساء بر سعی در حالت اختیار نه در عمره و نه در حج چنانچه
جایز نیست تقدیم نمودن پس اگر مقدم نماید سعی را بر طواف عمداً طواف میکند پس سعی
مینماید و اگر مقدم کند سهواً اکتفا میکند باو چنانچه شهید در کلام او دارد و در صورت
تقدیم طواف از برای ضرورت و خوف حیض بلکه در جائیکه ذکر کند نقصان طواف را
در اثناء سعی پس اگر طواف او از نصف تجاوز نموده باشد قطع میکند سعی را و طواف را
تمام مینماید بعد از آن اتمام میکند سعی را و اگر از نصف کمتر باشد اعاده میکند طواف را
اما اول و اگر سعی کند بر حیوان یا در کفش مغصوب باطل میشود سعی او بنابر اقوی
و مثل آنست لباس مغصوب بلکه هر چیز مغصوب که با خود برداشته باشد اگر چه
لباس نباشد بنابر احوط **چهارم** از افعال عمره تمتع تقصیر است و آن واجب است بعد از اتمام
سعی و جزو آن نسک است نه آنکه فقط رخصت باشد از جهت استباحه محرمات احرام است اگر چه
بسبب آن محل میشود کسیکه محرم شده باشد بعمره تمتع بلکه تقصیر معین است در عمره تمتع
و ظاهر اینست که حاصل میشود تقصیر بهر چه آنکه عبادت باشد از ازاله نمودن بعضی
از موی سر یا شارب یا ریش یا ابرو یا ناخن گرفتن با آهن یا بدندان یا با مثل
آن اگر چه بهتر از برای محرم بریدن از همه اطراف موی سر خود بلکه ابتدای آن از
طرف جلو باشد و بریدن از ریش و از شارب و از ناخن و جایز نیست بر او
تراشیدن همه سر بعوض تقصیر پس اگر بتراشد همه سر را کفاره میدهد یک گوسفند
بنابر احوط اگر نگوئیم اقوی بلکه احوط کفاره دادن اگر چه نادان یا جاهل تراشیده باشد

سهواً او احوط از برای او تقصیر نمودن بعد از این بلکه کفاره لازم نیست بر او و اگر
بتراشد بعض سر را اگر چه احوط از برای او اکتفا نمودن باین از تقصیر و نیز کفاره
ندارد و اگر بتراشد همه سر را بعد از تقصیر نمودن حاصل از آنکه بتراشد بعض او را بلکه
معصیت نیز ندارد اگر چه احوط ترک نمودن اوست و اگر ترک کند تقصیر را سهواً
تا آنکه تلبیه حج را بگوید صحیح است متعه او و کفاره میدهد یک گوسفند بنابر احوط اگر
نگوئیم اقوی و اگر از روی عمد یا از روی جهل باشد باطل میشود متعه او و منقلب میشود بحج
افراد پس عمره میکند بعد از اتمام حج و احوط از برای او حج نمودن در سال آینده
و اگر مواقعه نماید با زن عمداً قبل از تقصیر نمودن پس احوط اگر نگوئیم اقوی کفاره دادنست
یک بدنه و چنانکه تقصیر نمود متمتع در عمره تمتع حلال شد برای او همه چیز
اگر چه طواف نساء نکرده باشد بجهة عدم وجوب آن در عمره تمتع بنابر اصح و احوط
برای او اجتناب نمودن است از زنان تا آنکه بعمل آورد حج را بتمامه و مستحب است برای
او بعد از تقصیر تشبیه نمودن خود را بمحرم چنانچه مستحب است این از برای اهل مکه در ایام
حج **دویم** در بیان حج است و اول افعال آن احرام است و آن رکنست باطل میشود حج
بترک نمودن آن از روی عمد چنانکه بیان شد در عمره و اول وقت حج از برای غیر
متمتع اول ماههای حج است و ممتد است تا آنکه مضیق شود وقت وقوف عرفه و از برای
متمتع بعد از فارغ شدن از عمره تمتع است و ممتد است نیز تا متلبس شدن بوقوف
عرفه و افضل اوقات آن روز ترویه است که عبارت باشد از هشتم ذی الحجه بلکه آن

احوط اوقات است و افضل از برای غیر امام وقت زوال است از روز ترویه بعد از
نماز ظهر و اگر آن نشود بعد از عصر و اگر عصر نباشد بعد از هر نماز واجبی اگر چه قضا
باشد و باکی نیست بوقوع آن پیش از زوال بعد از بجا آوردن شش رکعت نافله
یا چهار رکعت یا دو رکعت و مستحب است برای حاج در مکه احرام بستن از اول
ذیحجه یا از دوم آن اگر ضرورت باشد یعنی حج اول او باشد و اگر ضرورت نباشد پس
بعد از گذشتن پنج روز و اگر روز پنجم باشد پس در روز ترویه مثل متمتع و قدر سابق
معلوم شد که محل احرام برای حج تمتع مکه است و جایز نیست بستن احرام در غیر آن در حالت
اختیار و افضل آن مسجد است در نزد مقام یا در حجر و اگر فراموش کند احرام حج را
در مکه تا آنکه برود بمنی یا بعرفه برمیگردد بمکه بجهت احرام و اگر متعذر باشد احرام می بندد
از موضع خود و در اخلال است بر عذر شک شدن وقت اختیاری عرفه واجب است
در احرام نیت نمودن بنحویکه ذکر شد در عمره مگر آنکه در اینجا قصد احرام حج میکند نه عمره
پس اگر فراموش کند و قصد عمره نماید اعاده میکند نیت را و اگر قصد او احرام حج باشد
و غلطا عمره را بزبان آورد پس نیت او صحیح است و کیفیت این احرام در لباس و در تلبیه
مثل احرام عمره است مگر آنکه سزاوار است برای او بلند کردن صدا بتلبیه و تجدید
نمودن آن برای متمتع اگر سوار باشد در وقتیکه بر میخیزد بشترش و اگر سوار نشده
و برای غیر او از زمانیکه احرام کند هادر وقت رسیدن بر قطاع وقت رسیدن
بردم پس وقتیکه رسید بردم و مشرف شد بابطح بلند میکند صدا را بتلبیه و قسم میباشد

در ری

در این تا بظهر روز عرفه و حرام است بر او آنچیزهایی که حرام بود در احرام عمره و مکروه است
آنچیزهایی که مکروه بود در او بلکه احوط این است که طواف ننماید بعد از احرام تا آنکه
بر گردد از منی اگر چه اقوی جواز است ولکن بنا بر عدم جواز اگر طواف کند احرام
باطل نمیشود ولکن احوط از برای او تجدید نمودن تلبیه است بعد از طواف خواه قائل
باشیم بعدم جواز طواف یا نه و مستحب است طواف نمودن و زیاد طواف کردن پیش
از احرام بستن بحج و مستحب است برای او بعد از احرام بستن در روز ترویه بعد از خواندن
نماز یا واجبی در مسجد رفتن بمنی و حد آن از عقبه است تا بوادی محسر و میماند
در منی تا بفجر روز عرفه و مکروه است برای او گذشتن از وادی محسر پیش از طلوع آفتاب
بلکه این احوط است چنانچه مکروه است خارج شدن از منی پیش از فجر بلکه این نیز
احوط است بلی مرخص است پیاده ها در بیرون آمدن از منی پیش از فجر باین معنی
که کراهت خفیف است نسبت بایشان یا هیچ کراهت ندارد برای ایشان و همچنین
میشود بایشان غیر ایشان از صاحبان عذر چنانچه وارد شده است رخصت
برای پیر و مریض که ترس داشته باشد از ازدحام مردم در بیرون آمدن از منی
قبل از روز ترویه بیک روز یا دو روز یا سه روز و فضل آن از اینکه قبل از صبح روز
ترویه باشد باین معنی که موکد نیست استحباب در حق ایشان یا مرتفع است استحباب
از ایشان و اما امام پس مستحب موکد است از برای او رفتن بمنی در روز ترویه بنحویکه
بخواند نماز ظهر را در منی بلکه این احوط است چنانچه مستحب موکد است از برای

او ماندن در منی تا طلوع آفتاب بلکه این نیز احوط است و اگرچه این واجب
و رکن نیست که لازم شود چیزی بجهت ترک نمودن آن و مستحب است که در وقت رفتن
بمنی بگوید اللهم ایاک ارجو و ایاک ادعو فبلغنی املی واصلح لی عملی و در وقت
دخول منی بگوید اللهم هذه منی وهذه مما مننت بها علینا من المناسک فاسألک
ان تمن علی بما مننت به علی انبیائک فانما انا عبدک وفی قبضتک و در وقت
بیرون آمدن از آن بسوی عرفه بگوید اللهم الیک صمدت وایاک اعتمدت ووجهک
اردت فاسألک ان تبارک لی فی رحلتی وتقضی لی حاجتی وان تجعلنی الیوم ممن
تباهی به من هو افضل منی دوم از افعال حج وقوف نمودن در عرفه و در آن
چند بحث است بحث اول واجب نیت نمودن در آن بنحوی که شنیدی در غیر آن در
حالیکه مقارن باشد نیت بزوال آفتاب و واجب است ماندن در عرفات
از زوال آفتاب تا غروب بنحوی که همه آن وقت در عرفه باشد بنابر اصح و فرق نیست
میان ایستادن و نشستن و غیر اینها از سایر اقسام بودن در عرفه اگرچه سوار باشد
بنابر اصح اگرچه احوط اتیان نمودن بهمگی وقت پس اگر وقوف نماید در نمره
یا در عرفه یا در ثویه یا در ذی المجاز یا در جنب الاراک یا در غیر اینها از جاهائیکه
خارج از عرفه کفایت نمیکند از وقوف عرفه اگرچه این سه مکان اول از حدود
عرفه است و ظاهر این است که خود کوه داخل موقف اگرچه مکروه است در آن وقوف
نمودن بلکه احوط عدم اوست در غیر مقام ضرورت و اگر کسی همه وقت مذکور را در عرفه

نماند

نماند معصیت نموده است و حج او تمام است بجهت اینکه رکن مسمای وقوف بود و اینقدر
واجب ولکن رکن نیست بنابر اصح و احوط و اگر کسی کوچ کند از عرفات پیش از غروب
از روی جهل یا نسیان پس چیزی نیست بر او بلی اگر متذکر شود یا بداند پیش از غروب
واجب است برگشتن بعرفه بنابر اصح پس اگر برنگردد پس معصیت نموده است بلکه احوط وجوب
قربانی کردن است و اگر عامد باشد معصیت نموده است و حج او صحیح است و واجب است جبر
نمودن به بدنه و اگر قادر نباشد بآن روزه میگیرد هجده روز در مکه یا در راه یا در نزد
اهل خود و احوط این است که روزه ها را پی در پی بگیرد و اگر پیش از غروب برگردد بعرفه
چیزی بر او لازم نیست بنابر اصح و احوط کفاره دادن است چنانچه احوط اگر نگوئیم اقوی
الحاق نمودن متعمد است بر عامد و اگر دیوانه باشد یا بیهوش شود یا مست گردد یا
بخوابد در همه وقت وقوف باطل میشود وقوف او بخلاف اینکه اینها در بعضی وقت
اتفاق بیفتند و اگر وقوف نماید روز هشتم را بگمان اینکه روز عرفه است از روی
سهو یا بجهت غلط کردن در حساب کافی نیست و مثل این است روز دهم و یازدهم بلی
اگر ماه را ببیند خود او تنها یا با شخص دیگر و قبول نکنند شهادت ایشان را و در [illegible]
پس وقوف میکنند بآن نحو که ماه را دیده اند و کافی است وقوف در غیر آن از روی
غلط و مثل این است وقوف در نصف اول روز و اگر در شب سلخ ذی قعده ماه
[illegible] پس وقوف نمایند در روز نهم ذی الحجه پس ثابت شود که روز
روز دهم ذی الحجه بوده است کفایت میکند این وقوف بلکه اگر حکم کند کسیکه قابل حکومت است

نباشد بثبوت ماه ذی الحجه بنحوی که روز نهم روز دهم عرفه باشد جایز نیست وقوف با ایشان
بنا بر احوط اگر چه بگوئیم اقوی صحت حج ایشان است اینکه مسمای وقوف عرفه رکن است پس هر کسی
که ترک نماید او را از روی عمد باطل میشود حج او و کسیکه ترک نماید از روی نسیان
تدارک مینماید او را مادامیکه وقت اختیاری یا اضطراری آن باقی باشد و اگر
فوت شود از او اکتفا میکند به وقوف مشعر و قوت دارد الحاق نمودن جاهل غیر
مقصر به ناسی بلکه مثل اوست هر کسیکه عذر داشته باشد اما جاهلی که مقصر باشد
در دیار کردن احکام پس احوط عدم اکتفاست اگرچه اکتفا خالی از قوت نیست و وقت
اختیاری عرفه از زوال آفتاب تا بغروب و اضطراری آن از غروب آفتاب تا طلوع
فجر از روز قربانی و واجب نیست در این همه وقت ماندن در آنجا مانند بلکه کفایت میکند
مسمای وقوف بخلاف وقت اختیاری چنانکه معلوم شد در سابق بلکه حکم آن مثل
حکم اختیاری است در بطلان حج اگر ترک نماید او را از روی علم و عمد و اگر فراموش
نماید وقوف عرفه را و میگردد بآن برای وقوف و وقتیکه بداند درک کردن مشعر را
پیش از طلوع آفتاب مادام که غلبه نماید ظن او فوت شدن مشعر بلکه خوف از فوت
اکتفا میکند بعد از نمودن مشعر پیش از طلوع شمس و حج او تمام است و مثل است
اگر فراموش نماید وقوف عرفات را و بخاطرش نیاورد مگر بعد از وقوف مشعر پیش
از طلوع آفتاب پس صحیح است حج او و وقتیکه وقوف نکند در عرفات پیش از مغرب
اتفاق نیفتد از برای او ادراک مشعر مگر پیش از ظهر یا در شب بلکه چنین است حکم اگر چه

هیچ ادراک نکند مشعر را بنا بر اصح چنانچه حج او صحیح است اگر ادراک نکند مگر وقت
اختیاری مشعر را در روز قربانی و فرق نیست در این میان ناسی و جاهل و غیر ایشان
از سایر اقسام مضطر اما کسیکه عامد باشد پس حج او باطل است و اگر ممکن نشد
از برای او وقوف در روز عرفه پس باید در عرفه وقوف نموده بعد از آن ادراک
نمود مشعر را تا طلوع آفتاب پس وقوف نموده در مشعر پیش از ظهر حج او صحیح است
بنابر اصح و همچنین صحیح است حج او اگر ادراک نماید در صورت مزبوره اضطراری شب
مشعر را تنها و حکم نمودن بصحت اولی است اگر ادراک کند در صورت مزبوره اختیاری
مشعر را بلی اگر ادراک نکند مگر اضطراری مشعر را تنها فوت میشود حج او بنابر اصح اگر چه
وقوف نشده او باشد و مثل این است اگر ادراک نکند مگر اضطراری عرفه را و اگر تعارض
نماید وقوف مشعر با وقوف عرفه باین معنی که ممکن نشود برای او مگر یکی از اینها
اختیار میکند وقوف عرفه را بر وقوف مشعر و اگر حج نماید بنده باذن مولی و ادراک
کند وقت اختیاری یکی از عرفه یا مشعر را بعد از آزاد شدن کفایت میکند هر دو از
حج از حجة الاسلام و مثل اوست مجنون اگر حج نماید با ولی و اگر عاقل شود در
اثنای حج و ادراک کند یکی از این دو موقف و همچنین است طفل ممیز و اگر احرام
ببندد باذن ولی و بالغ شود در اثنای خود و ادراک نماید یکی از دو موقف را
بلکه اقوی عدم احتیاج است بتجدید نیت بلکه اگر نفهمید عبد یا طفل عتق یا بلوغ را
تا اینکه فارغ شوند از هر دو موقف صحیح است حج ایشان و کفایت میکند از حجة الاسلام

بلکه اقوی اینست که معتبر نیست استطاعت مالی داشتن از بلد خود شان اگر چه
سزاوار نیست ترک احتیاط و مراد از ولی کسیست که ولی بر مال باشد مثل پدر و
جد و وصی و حاکم شرع بنابر اصح بیست و ششم در بیان مستحبات عرفاتست و آن بسیار
است مستحب است که با ایستد و وقوف در پایین کوه باشد از طرف چپ و غسل نمودن
و جمع نمودن میان نماز ظهر و عصر بیک اذان و دو اقامه خواه امام باشد
یا ماموم یا منفرد متم یا مقصر و خیمه را در نمره زدن و آن اسم مکانیست در عرفات
و امتعه خود را بالای یکدیگر جمع نمودن و گرفتن سوراخها و شکافها در میان
خود و اصحاب خود و مبادرت بدعا نمودن برای خود و پدر و مادر و برادران
مومن و اقل آنها چهل نفر است و توبه و استغفار نمودن و پناه بخدا بردن از شیطان
رجیم و صلوات بر پیغمبر و آل او فرستادن و تسبیح و تحمید نمودن و مثل اینها از
سایر ذکرها و دعاها و احوط اینست که ترک نکند دعا و استغفار را بلکه صلوات
و ذکر نمودن را و سزاوار است ایستادن در حالت دعا بلکه مکروه است سوار شدن
و نشستن و اگر رنجور شده باشد از ایستادن بنحوی که مشغول کند او را از دعا
و زاری کردن در آن و افضل دعا نمودن است بچیزها که وارد شده است از ائمه
هدی علیهم السلام مثل دعا امام حسین در روز عرفه و دعا حضرت رسول که تعلیم فرمودند
بحضرت امیرالمومنین و دعا اینکه میفرمودند با آنحضرت که این دعا پیغمبران سابق
است و آن اینست لا اله الا الله وحده لا شریک له له الملک و له الحمد یحیی و یمیت و هو حی

لا یموت

لا یموت بیده الخیر و هو علی کل شیء قدیر اللهم لک الحمد کما نقول و خیر مما نقول
و فوق ما یقول القائلون اللهم لک صلاتی و نسکی و محیای و مماتی و لک تراثی و بک حولی
و منک قوتی اللهم انی اعوذ بک من الفقر و من وساوس الصدر و من شتات الامر
و من عذاب القبر اللهم انی اسئلک خیر الریاح و اعوذ بک من شر ما تجیء به
الریاح و اسئلک خیر اللیل و النهار اللهم اجعل لی فی قلبی نورا و فی لحمی و عظامی و
دمی و عروقی و مقعدی و مقامی و مدخلی و مخرجی نورا و اعظم لی نورا یا رب یوم
القاک انک علی کل شیء قدیر و در روایات صحیحه از حضرت امام جعفر صادق ع وارد شده
است که فرمودند وقتی که در عرفه وقوف کردی پس حمد کن خداوند عالم را و تهلیل
و تمجید و ثنا کن بر او و صد مرتبه تکبیر بگو و صد مرتبه سوره قل هو الله بخوان و اختیار
کن برای خود از دعاها هر چه دوست میداری و جد و جهد کن در دعا نمودن که آن روز
روز دعا و سوال نمودنست و پناه ببر بخدا از شیطان رجیم پس بدرستیکه از فریب
شیطان هیچ محل دوست تر نیست بجهة غافل نمودن انسان از این مکان یعنی عرفه
و حذر کن از نگاه کردن بمردم در عرفات و متوجه بخود باش و در میان دعاها
بخوان این دعا را اللهم رب المشاعر کلها فک رقبتی من النار و اوسع علی من
رزقک الحلال و ادرأ عنی شر فسقة الجن و الانس اللهم لا تمکر بی و لا تخدعنی
و لا تستدرجنی یا اسمع السامعین و یا ابصر الناظرین و یا اسرع الحاسبین و یا ارحم
الراحمین اسئلک ان تصلی علی محمد و آل محمد و ان تفعل بی کذا و کذا پس حاجتهای

خود را طلب کن و نیز بخوان در میان دعاها اینه دعا را در حالتیکه بلند نموده
باشی دستها را بسوی آسمان اللهم حاجتی الیک التی ان اعطیتنیها لم یضرنی ما
منعتنی وان منعتنیها لم ینفعنی ما اعطیتنی اسالک خلاص رقبتی من النار اللهم
انی عبدک وملک ناصیتی بیدک واجلی بعلمک اسالک ان توفقنی لما یرضیک
عنی وان تسلم منی مناسکی التی اریتها خلیلک ابرهیم ودللت علیها نبیک محمد
صلی الله علیه وآله و نیز بخوان در میان دعاها اینه دعا را اللهم اجعلنی ممن رضیت
عمله واطلت عمره واحییته حیوة طیبة و در حدیث دیگر وارد شده است از ابی
روایت بن باید که حمد صد مرتبه و صلوات و تسبیح صد مرتبه پس بعد از آن فرمودند
که باشد در میان دعاهای تو اینه دعا اللهم انی عبدک فلا تجعلنی من اخیب
وفدک وارحم مسیری الیک من الفج العمیق اللهم انی اسالک بحولک وجودک
وکرمک ومنک وفضلک یا اسمع السامعین ویا ابصر الناظرین و حدیث دیگر
در وقت سرخ شدن شمس بعد غروب اللهم انی اعوذ بک من الفقر ومن تشتت
الامر ومن شر ما یحدث باللیل والنهار امسی ظلمی مستجیرا بعفوک وامسی خوفی
مستجیرا بامانک وامسی ذلی مستجیرا بعزک وامسی وجهی الفانی مستجیرا بوجهک الباقی
یا خیر من سئل ویا اجود من اعطی جللنی برحمتک والبسنی عافیتک واصرف عنی شر
جمیع خلقک و در روایت ابی بصیر وارد شده که وقتیکه بموقف رسیدی پس رو را
بگردان بجانب خدا و صد مرتبه تسبیح بگو و صد مرتبه تکبیر کن و صد مرتبه بگو ماشاء

الله

ما شاء الله لا حول ولا قوة الا بالله و صد مرتبه بگو اشهد ان لا اله الا الله وحده
لا شریک له له الملک وله الحمد یحیی ویمیت ویمیت ویحیی وهو حی لا یموت بیده الخیر
وهو علی کل شیء قدیر پس بعد از آن ده آیه از سوره بقره بخوان پس سه مرتبه
قل هو الله احد بخوان و بخوان آیة الکرسی را تا اینکه فارغ شوی از آن و بعد از آن
آن آیه سخره را بخوان ان ربکم الله الذی خلق السموات والارض فی ستة
ایام تا بقریب من المحسنین پس بخوان قل اعوذ برب الفلق وقل اعوذ برب
الناس را تا اینکه فارغ شوی از آن و بعد از آن حمد کن خدا را بعوض هر نعمتی
که انعام فرموده است بتو و ذکر کن نعمتهای او را هر قدر که میتوانی و حمد کن او را
بعوض آنچه انعام کرده است بتو از اهل و مال و حمد کن او را بعوض آنچه که ترا
مبتلا نموده است بآنها و بگو اللهم لک الحمد علی نعمائک التی لا تحصی بعدد
ولا تکافی بعمل و حمد بکن بهر آیه در قرآن که ذکر نموده است حمد خود را و تسبیح کن
بهر تسبیحی که ذکر کرده است آن خود را در قرآن و تکبیر بگو بهر تکبیری که تکبیر نموده
است خود را در قرآن و تهلیل کن او را بهر تهلیلی که تهلیل کرده است آن
خود را در قرآن و صلوات بفرست بر پیغمبر و آل او و بسیار کن او را و جد و جهد کن
در صلوات فرستادن و بخوان خدا را بهر اسمی که مسمی نموده است خود را بآن در قرآن
و بهر اسمی که مختص است باو و بخوان او را باسمائی که در آخر سوره حشر است و بگو
اسالک یا الله یا رحمن بکل اسم هو لک واسالک بقوتک وقدرتک وعزتک

بجمیع ما احاط به علمک و بجمعک و ارکانک کلها و بحق رسولک صلواتک علیه
واله و باسمک الاکبر الاکبر و باسمک العظیم الذی من دعاک به کان حقا علیک
ان تجیبه و باسمک الاعظم الاعظم الاعظم الذی من دعاک به کان حقا علیک
ان لاترده و ان تعطیه ما سئل ان تغفر لی جمیع ذنوبی فی جمیع علمک بی و بطلب
از خدا حاجتهای دنیا و اخرت خود را و اعتبار نشود بسوی ان در دوار دشدن بعرفات
در سال اینده و در هر سال پس سوال کند جنت را هفتاد مرتبه و توبه کند هفتاد مرتبه
و باشد از دعاهای او در عرفات این دعا اللهم فکنی من النار و اوسع علی من رزقک
الحلال الطیب وادرا عنی شر فسقة الجن والانس و شر فسقة العرب والعجم پس هر گاه
دعا تمام شود و افتاب غروب نکند اعاده کند این دعا را از اول تا اخر و ملال ناورد
از دعا و تضرع نمودن و سوال کردن و غیر این از دعاها که وارد شده است بلکه مستحب
در روز عرفه جمع شدن مردم برای دعا نمودن در جمیع شهرها پس باید بشکند این روز
روزیست که کثیر البرکه در روز دعا و سوال نمودن سیم از افعال حج وقوف مشعر است
که او را مزدلفه و جمع و مشعر الحرام مینامند و در ان دو مبحث است اول انکه معلوم
شود پیش از شروع مبحث انکه مستحب است برای کسیکه کوچ میکند از عرفات بمشعر با تمکین
وقار بودن و استغفار نمودن و میانه رو در راه رفتن نه با تعجیل و نه اهسته و حذر
کن از وجیف خیل یعنی از تند راه رفتن اسبها و ملحق است بوجیف امثال ان از انواع
راه رفتن بلکه ... احرام میشود و بگوید وقتیکه میرسد بتل سرخ از طرف راست اللهم

ارحم

ارحم موقفی وزد فی عملی و سلم لی دینی و تقبل مناسکی و نماز مغرب و عشا را تاخیر کن
تا بمزدلفه برسی اگرچه وقت نماز فوت شده باشد بلکه این احوط است و جمع کن میان
دو نماز را بیک اذان و دو اقامه پس بخوان نافلهای مغرب را بعد از عشا

مبحث اول

انکه واجب در ان نیت کردن بنحویکه شناختی در عرفات بنا بر اصح و بودن در مشعر
خواه ایستاده یا نشسته یا سوار اگرچه احوط ستماست و وقت وقوف باید که وقوف در میان
طلوع فجر و طلوع افتاب باشد از برای مردیکه صاحب عذر نباشد و حد مشعر میان
مازمین است تا بحیاض تا بوادی محسر اگرچه جایز است در صورت ازدحام مردم بلند
شدن بکنارها کوه و مکروه است بدون ازدحام بلکه احوط اجتناب نمودن است
از ان اگر ضرورتی نباشد و اگر کسی قصد وقوف ننماید ولیکن وقوف کند و بعد از ان
عارض شود بر او دیوانگی یا بیهوشی یا امثال اینها از عذرها که تکلیف ساقط میشود
با وجود اینها صحیح است وقوف او بخلاف انکه عارض شود اینها در همه وقت بجهتیکه
شنیدی در وقوف عرفه و این وقوف رکن است یعنی که باطل میشود حج
بترک نمودن ان عمدا اگرچه ستما وقوف باشد در صورتیکه ترک کرده باشد او را
از اول شب قربانی تا طلوع افتاب و اگر وقوف نماید در مشعر در شب قربانی در حالتیکه
قصد کرده باشد وقوف را و کوچ کند پیش از طلوع فجر بلکه پیش از طلوع فجر بلکه پیش
از نصف شب پس اصح صحت حج اوست اگرچه معصیت نموده است بجهت ترک نمودن وقوف
در میان طلوع فجر و طلوع افتاب و واجب بر او جبر نمودن این را بیک گوسفند

پس وقوف در میان طلوع فجر و طلوع آفتاب واجب است و لکن رکن نیست بلکه اقوی
این است که واجب نیست بر او همه این وقت را در مشعر باشد اگر چه این احوط است خصوصا
و احوط بیتوته نمودن در مشعر در حالتیکه قصد نموده باشد از اینجا نیز اگر چه اقوی
عدم وجوب است و احوط از این تجدید نمودن نیت است در طلوع فجر هر چند وقوف بعد
از طلوع اگر چه قصد کرده باشد مطلق وقوف را و اما اگر قصد نموده باشد وقوف را
در شب یا بیتوته نمودن را پس اشکال نیست در تجدید نمودن نیت بعد از طلوع فجر.
و اگر نباشد در مشعر مگر در وقت طلوع فجر نیت کند وقوف را و وقوف نماید تا طلوع
آفتاب میشود رکن در اینجا مسمای وقوف و ما بقی رکن نیست و جایز است از برای کسیکه
ترسان باشد و برای زنها و کسانیکه ضعف داشته باشند و غیر اینها از صاحبان عذر
ضرورتی کوچ کردن از مشعر پیش از طلوع فجر بعد از آنکه وقوف کرده باشد در آن
با نیت در شب قربانی و کفاره بر ایشان لازم نیست و بهتر آنست که کوچ نمودن بعد
نصف شب باشد بلکه کفاره و جبران نمودن لازم نیست بر کسیکه کوچ نماید از روی
نسیان یا جهل اگر چه واجب بر ایشان رجوع نمودن بمشعر بعد از تذکر و فهمیدن
در صورت امکان اگر چه ممتد باشد تا وقوف ما بعد فجر باشد بلکه این احوطست
در همه صاحبان عذر که عذر او مرتفع شده باشد و ممکن باشد برای او رجوع نمودن
و وقوف نکرده باشد در مشعر با علم و عمد نیز در شب قربانی و نیز بعد از طلوع فجر بجا
کسیکه ترک نموده باشد از اینها نادر حالتیکه بجا آورده باشد وقوف اختیاری عرفه را

واگر

و اگر ترک نماید وقوف اختیاری و اضطراری عرفه و مشعر را باطل میشود حج او خواه عمدا
یا سهوا و سایر صور تنها وقوف ذکر شد در عرفه مستحبات اینکه مستحب است که صبح نماید
در مشعر با طهارت پس نماز صبح را بگذارد و بر پا ایستد. در نزدیک کوه آن سمت
پایین آن رو بقبله و حمد و تکبیر و ثنا کند خدا را و ذکر نماید نعمتها و بلاهای او را
هر چند که ممکن باشد بر او و بگوید شهادتین را و صلوات فرستد بر پیغمبر و آل او و ذکر
کند ائمه را یکیک و دعا کند برای ایشان و تبرا نماید از دشمنان ایشان بلکه احوط
است که ترک ننماید ذکر و صلوات فرستادن بر پیغمبر را و بگوید این را اللهم رب
المشعر الحرام فک رقبتی من النار و اوسع علی من رزقک الحلال و ادرا عنی شر
فسقة الجن والانس اللهم انت خیر مطلوب الیه و خیر مسئول و لکل وافد جائزة
فاجعل جائزتی فی موطنی هذا ان تقیلنی عثرتی و تقبل معذرتی و تجاوز
عن خطیئتی ثم اجعل التقوی من الدنیا زادی برحمتک یا ارحم الراحمین و بایستی
بخوان خدا را از برای خود و پدر و مادر و اولاد و اهل و مال خود و از برای
برادران و خواهران مؤمن پس صد مرتبه بگو هر یکی را از تکبیر و تحمید و تسبیح و تهلیل
و صلوات فرستادن بر محمد و آل او و بگو اللهم اهدنی من الضلالة و انقذنی من الجهالة
و اجمع لی خیر الدنیا والآخرة و خذ بناصیتی الی هداک و انقلنی الی رضاک فقد
تری مقامی بهذا المشعر الذی انخفض لک مرفعته و ذل لک فاکرمته و جعلته علما للناس
فبلغنی فیه منای و نیل رجائی اللهم انی اسألک بحق المشعر الحرام ان تحرم شعری و بشری

علی النار و ان ترزقنی حیوة فی طاعتک و بصیرة فی دینک و عملا بفرائضک و
اتباعا لاوامرک و خیر الدارین و ان تحفظنی فی نفسی و والدی و ولدی و اهلی و مالی
و اخوانی و جیرانی برحمتک و جد و جهد کن در دعا و سوال نمودن و تضرع و زاری
کردن برای خدا تا اینکه آفتاب طلوع نماید چنانچه سزاوار است جد و جهد نمودن
در دعا و امثال آن در شبها نیز و بلکه سزاوار است احیا نمودن آن شب پس بسنگ
درهای آسمان بسته نشود در آن شب و میسزد باید حلاوت دعا که منم پرورش دهنده
شما و شما باید شد که آن من ادا نمودید حق مرا و لازم است بر من اینکه قبول کنم دعای
شما را و بخوانید این دعا را در میان دعاهای خود اللهم هذا جمع اللهم انی اسالک
ان تجمع لی فیها جوامع الخیر اللهم لا تؤیسنی من الخیر الذی سالتک ان تجمعه لی فی قلبی
و اطلب الیک ان تعرفنی ما عرفت اولیائک فی منزلی هذا و ان تقینی جوامع الشر
و مستحب است پا گذاشتن بقزح علی الخصوص از برای کسیکه اول حج اسلام او باشد
بلکه این احوطست از برای او و مستحب است بپا رفتن و ذکر خدا نمودن و دعا
کردن و مستحب است کوچ نمودن برای غیر امام پیش از طلوع آفتاب و لیکن نگذرد از وادی
محسر پیش از طلوع آن بلکه داخل نشود در آن و پیش از طلوع آفتاب احوط آن کوچ
نکردن از مشعر پیش از طلوع بلکه اگر بگذرد از وادی محسر پیش از طلوع جبر میکند
از ابلیک گوسفندی اگرچه اقوی جواز گذشتن از وادی محسر است قبلا از دخول بان اما
امام پس مستحب میگذارد برای او تاخیر نمودن تا طلوع آفتاب و مستحب است سعی نمودن

دروادی

در وادی محسر از برای پیاده و سواره اقلا بمقدار صد ذراع و آن صد گام است بگوید
در آن وقت اللهم سلم عهدی و اقبل توبتی و اجب دعوتی و اخلفنی فیما ترکت بعدی
بلکه اگر ترک کند سعی نمودن را در وادی از روی جهل یا عمد یا سهو تا اینکه داخل شود بمکه
مستحب است رجوع نمودن برای سعی کردن در آن **تکمله** هر کسیکه فوت شود حج او محل
میشود بعمره مفرده بدون اینکه محتاج باشد بقصد منقلب نمودن احرام حج بعمره اگرچه این
احوطست و هیچ چیز از افعال حج بر او واجب نیست اگرچه احوط از برای متمتع کشتن
گوسفند است و جایز نیست برای او باقی ماندن در احرام بجهت حج نمودن با آن احرام
بلکه اگر باقی باشد در احرام و برگردد به بلد خود و پیش از آنکه محل شود بعمره عود نماید بمکه
کفایت میکند احرام اول و احتیاج بتجدید احرام نیست از میقات پس اول واجبست
اکمال نمودن عمره و بعد از آن بجا بیاورد هر چیزیکه میخواهد از نسک حتی اینکه
اگر فرض او تمتع باشد برود به یکی از میقاتها و احرام عمره تمتع را از آنجا می‌بندد
اگر متعذر باشد بمیقات رفتن پس میرود تا بادنی حل پس کسیکه عمدا از میقات
تجاوز نکرده باشد و اگر مصدود باشد از بلد خود از برگشتن بمکه برای اتمام عمره
جاریست بر او حکم کسی که مصدود باشد از اتمام نسک و حکم او محل شدنست بقربانی
و تقصیر نمودن اگرچه در بلد خود باشد و هر حال عمره که واجب شده باشد بسبب فوت
حج کفایت میکند از عمره اسلام و احوط اگر نگوییم اقوی بجا آوردن طواف نساست
در این عمره و واجب است بر او حج نمودن در سال آینده اگر مستقر شده باشد حج فائت

در دهندرا و یا مستمر باشد یعنی باقی باشد استطاعت او تا سال آینده و اگر چنین
نباشد پس حج بکند مستحب موکد است از برای کسیکه شرط نموده باشد در اول
احرام و مستحب است از برای کسیکه فوت شده باشد حج او ماندن در منی تا آخر روزهای
ایام تشریق پس بعد از ان بجا بیاورد افعال عمره را که محل میشود بان چنانچه مستحب
است از برای کسیکه وارد میشود بمشعر جمع نمودن حصی یعنی سنگهای ریزه بجهت رمی نمودن
جمار و ان هفتاد سنگ است چنانچه ذکر خواهد شد ان شاء الله و اگر زیاده از هفتاد
سنگ جمع نماید پس باکی نیست در او و پایین تر از این دو فضلت بر داشتن انها است
از منی و جایز است بر داشتن انها از جاهای دیگر حرم غیر از اینها اگر چه از وادی محسر باشد
بنا بر احوط بلکه از مساجد خصوصا مسجد الحرام و خیف و جایز نیست بر داشتن انها از غیر
حرم و مدار بصدق نمودن اسم حصات است بر ان پس اگر خارج شود از مسمی حصی بجهة
بزرگی یا کوچکی یا منقلب شدن بچیز دیگر یا غیر اینها اکتفا نمیتوان نمود بان چنانچه
کفایت نمیکند سنگ غیر حرم بلکه معتبر است در انها که ابکار باشد یعنی بانها رمی
جمار نشده باشد نه از خود ان و نه از کس دیگر بلکه احوط با وجود این اعتبار پاک
بودن انها است از نجاست اگر چه اقوی خلاف است بلی مستحب است شستن انها بجهة
نظافت چنانچه مستحب است برچیدن انها تنها تنها و مستحب است نیز که برش باشند
یعنی منقط باشند مثل حلیه و بزرگی سر بند انگشت باشند و صما یعنی از سنگهای
صلب باشند و سیاه و سفید و سرخ نباشند و نشکند انها را پنجم از افعال حج تمتع

رفتن

رفتن است بمنا بعد از کوچ کردن از مشعر و مناسک ان واجبات و در روز قربانی سه است
اول رمی جمره عقبه نمودن است یعنی بکه انداختن که رمی گویند پس کفایت نمیکند گذاشتن
و امثال ان از چیزهائیکه صدق نمیکند بان رمی کردن و واجب است مقارن بودن
اول رمی با نیت چنانچه شناختی در سابق خود نیت او بچیزیکه معتبر است در ان
و باید مستدیم باشد در حکم نیت تا آخر رمی اگر چه احوط دو نیت وقتیکه اراده
داشته باشد بجا اوردن ان بچیزیکه متفق علیه باشد تعیین کردن انست که حج اسلام
یا غیر ان و تعیین نمودن جمره و وجه از وجوب یا ندب و عدد رمی و ادا یا قضا بودن
و قربت است پس میگوید رمی میکنم جمره عقبه را در روز قربانی هفت مرتبه برای حج اسلام
ادا واجب قربة الی الله و احوط این است که نیت را متفرق نکند بر میها و واجب است که
رمی بهفت سنگ باشد چنانچه واجب است رسانیدن بجمره یا بموضع جمره هر یک از هفت سنگ
بنحویکه برساند ان را نسبت دهند بخود انشخص پس کفایت نمیکند افتادن سنگ در نزد
جمره و رسانیدن بجمره بسبب فعل دیگری مثل اینکه بزند او را کوبیدن شتر و حرکت دهد
شتر گردن خود را پس برسد سنگ بجمره و کفایت میکند نیز رسانیدن سنگ دیگری
او را مثل اینکه بزند او را بسنگ دیگر و برسد بجمره ان سنگ نه سنگی که انداخته بود او ان را برای
جمره بلی اگر برساند او را بچیزی و سرایت بشود از انجا تا اینکه برسد بجمره یا مرد کند
بطریق جمره بلی تا اینکه برسد بجمره کافی است و مثل این است نیز اگر برساند او را بچیزی صلب
و محکم و بسبب این برسد بجمره و اگر شک کند در رسیدن اکتفا نمی کنند بان و واجب

جدا جدا رمی نمودن پس کفایت نمیکند هفت تا را یکجا انداختن بلکه اگر بیندازد
دو سنگ را بیکدفعه در یکدفعه و در رسیدن بجمره یکی دنبال دیگری محسوب میشود
یک رمی بخلاف اینکه در وقت انداختن یکی دنبال دیگری باشد که این محسوب
میشود دو رمی اگر چه در یکوقت بجمره برسند و مستحبات رمی کننده پاک بودن
از حدث بلکه مکروه است رمی بدون طهارت بلکه مستحب است با غسل بودن و دعا خواندن
باین نحو که بگوید در حالتیکه سنگها را بدست گرفته باشد و بهتر اینست که در دست چپ
اللهم هؤلاء حصیاتی فاحصهن وارفعهن فی عملی پس رمی کند و بگوید در هر رمی
الله اکبر اللهم ادحر عنی الشیطان اللهم تصدیقا بکتابک و علی سنة نبیک اللهم اجعله
حجا مبرورا و عملا مقبولا و سعیا مشکورا و ذنبا مغفورا پس وقتیکه برگشت از رمی بمنزل
و رسید بمنزل بگوید اللهم بک وثقت و علیک توکلت فنعم الرب و نعم المولی و نعم النصیر
و مستحب است دور بودن از جمره بمقدار ده ذراع و افضل پانزده ذراع است و حذف
نمودن از رمی باین نحو که بگذارد سنگ را بالای انگشت بزرگ و بیندازد او را با ناخن
انگشت سبابه دست بلکه این احوط است در وقت رمی پیاده بودن بلکه مستحب است پیاده
رفتن برای رمی جمره ها و استقبال جمره عقبه نمودن بنحویکه پشت او بقبله باشد بخلاف
سایر جمره ها که مستحب است استقبال کند قبله را و اینها را دوم در بیان ذبح است و نحر نمودن
و در آن چند فصل است اول اینکه واجب ذبح یا نحر نمودن بر متمتع هر چند حج او مستحب
باشد و اگر چه از اهل مکه باشد بنا بر احوط و اقوی بخلاف مفرد اگر چه حج او واجب باشد

بلکه قارن نیز باشد یعنی که واجب نمیشود بجهت حج قران اما اگر نذر کرده باشد مثلا
واجب میشود بجهت نذر چنانچه واجب میشود بجهت اشعار و تقلید نمودن و بجا آوردن حکم
بنده ماذون در حج تمتع میان ذبح نمودن از او یا امر نمودن او به روزه گرفتن و اگر مولی
اشعار کند از ذبح نمودن معین میشود روزه گرفتن و نمیتواند مولی او را منع
کردن او از صوم و اگر بنده متمتع یکی از دو موقف را درک کرده باشد در حالتیکه آزاد
شده باشد لازم است بر او قربانی نمودن با قدرت و با عدم قدرت روزه گرفتن فصل دوم
اینکه اگر قربانی پیدا نشود از برای حاج و قادر باشد بثمن آن و قصد نماید حرم کردن را
ممکن است ثمن قربانی را اینکه بگذارد در پیش کسیکه وثوق داشته باشد تا او که بکشد قربانی را
از طرف او در آخر ذیحجه و اگر ممکن نشود پس در ماه ذیحجه سال آینده و احوط آنست با وجود
این روزه گرفتن است و واجب نیست بر او رفتن جاهای دیگر بجهت خریدن قربانی
و اگر کسی چنین کرده باشد که فوت شد قربانی از او بنا بر اقوی و احوط روزه گرفتن است با وجود
این و واجب نیست بر او بجهت تحصیل قربانی کسب نمودن اگر چه لایق بحال او باشد ولکن
احوط است و مدار در وجوب قربانی قادر شدن بآن در محل آن نه در بلد خود
مگر در صورتیکه متمکن باشد از فروختن چیزهائی که در بلد است بنحویکه متعذر نشود
بسبب آن یا قادر باشد بقرض کردن پس در این صورت واجب است قربانی بر او بلکه
احوط بیع کردن در صورت ضرر نبود اگر چه کمتر از ثمن مثل باشد و کفایت نمیکند
یک قربانی واجب یکی از کفاره و قربانی در این بیان حالت اختیار و اضطرار و سایر

اینکه اهل یک خوان باشند یا نه و میان پنج نفر و هفت نفر و غیر اینها باطل و مستحب
باشد مثل قربانی و سایر بلاد کفایت میکند یکی قربانی از اشخاص متعدد و اگر گم
نکند حاج قربانی را و بکشد از اشخاص دیگر و در منی در حالتی که قصد او کشتن از جهت
قربانی باشد کافی است او بنا بر اقوی و بهتر آنست که او را تعریف کند از اول روز قربانی
و در روز دویم و سیوم پس بکشد از او در آخر روز سیوم و باید که تصدق نماید بثلث آن
و هدیه کند و ساقط میشود وجوب خوردن از آن و کسیکه گم شود قربانی او و واجب
بر او خریدن دیگری پس اگر بیابد او را بعد از خریدن ذبح میتواند از آنکه گم شده بود
و مستحب است نیز ذبح نمودن دویمی را آن و اگر پیدا کند او را بعد از ذبح آنچه خریده بود
مستحب موکد است ذبح نمودن آن نیز و بیرون نکند از منی چیزی از اجزای قربانی واجب
که ذبح کرده بود و او را در منی حتی کوهان و پوست آن بنا بر احوط اگر مصرف نمودن
آن در منی ممکن نباشد جایز است اخراج نمودن و مثل این است در حکم خریدن آلات ذبح در منی
از فقیر **فصل پنجم** اینکه کسیکه نیابد قربانی و ثمن آنرا واجب بر او ده روز روزه
گرفتن و باید که سه روز آن پی در پی باشد و افضل است که روز عرفه را از آن
سه روز قرار بدهد اگر چه مقدم میشود از روز قربانی بلکه اگر اکتفا کند بروزه روز
ترویه و عرفه کفایت میکند روزه گرفتن روز سیوم بعد از تمامی ایام تشریق اگر در منی
باشد و اگر در منی نباشد پس میگیرد روز کوچ کردن را اگر چه با خیال خود حیض کرده
باشد بنا بر اقوی ولکن احوط اقتصار نمودن است بر حالت ضرورت شدید نمودن

این

این سه روز و اگر فوت میشود از فردوز ترویه یا عرفه روزه میگیرد آن سه روز را
در ذیحجه و احوط این است که بعد از ایام تشریق مبادرت کند بروزه گرفتن اگر چه در منی
نباشد و اقوی این بود که شناختی چنانچه اقوی جواز تقدیم این سه روز است از
اول ذیحجه بعد از آنکه متلبس شود بمتعه اگر چه احوط روزه گرفتن آنها است در سه
روزیکه متصل باشد بروز قربانی پس اقوی آنست که معصیت نموده است و باید خنثی
نمودن این سه روز تا تمام شدن ذیحجه قضا از کفایت کرده از تکلیف و نیز او را است
ترک احتیاط کردن با چیزی که شناختی و لکن جایز نیست روزه گرفتن در روز
عید و ایام تشریق برای کسیکه در منی باشد بلی صحیح نیست روزه گرفتن اینها مگر در ذیحجه
بعد از متلبس شدن بمتعه اگر چه احرام عمره باشد و لکن احوط این است که در احرام حج
باشد چنانچه واجب نیست پی در پی بودن در این سه روز مگر در جایی که شناختی و واجب
نیست توالی در غیر این سه روز خواه عدم توالی بجهت عذر باشد یا نه بنا بر اصح و احوط
و اگر روزه را نگیرد تا آنکه تمام شود ماه ذیحجه معین میشود بر او قربانی کردن پس
اگر بمیرد پیش از روزه میکنند تعیین قربانی را از اصل ترکه مثل سایر اشخاص که قربانی بر او
معین شده باشد و اگر ترکه کم باشد از دیون قسمت میکنند از همه دیون بحسب
حصص آن و وفا نکند بقربانی واجب اجزا از خریدن مثل نصف یا ثلث اگر ممکن باشد
و اگر این نیز ممکن نباشد مصرف میکنند حصه قربانی را در دین بنا بر اقوی و اگر بعد
از روزه گرفتن سه روز متمکن شود از قربانی کردن کفایت میکند برای او روزه

گرفتن در ذبح بر او واجب است اگرچه افضل جمع نمودن است بینهما بلکه ظاهر وجوب است
اگر قبل از تمام شدن سه روز متمکن شود از قربانی و واجب است بر کسی که شاهد قربانی باشد
از همه نمودن قربانی شریک شدن با دیگری بعقیده اکثر و تمکن است از آن با وجود زر
گرفتن اگرچه این احوط است و همچنین اگر مذکور شد در روزه سه روز بود و اما
هفت روز باقی پس روزه میگیرد آنها را بعد از مراجعت نمودن باهل خود و سؤالی
در اثنا واجب است بنابر اصح اگرچه آن احوط است نیز و اگر عارض شود برای او
چیزی که مانع باشد از روزه سه روز روزه در سفر واجب بر او روزه ده روز
در بلد خود و سه چه ابن نمودن سه روز است از هفت روز اگرچه اقوی عدم اعتبار است و
و اگر اراده کند با زماندن را در مکه و قصد کند صوم هفت روز را در اول بر ترک
میکند روزه را در اقل امرین که عبارت باشد از نگاه و زمان رسیدن اهل با
خود روزه میگیرد بعد از گذشتن اقل این دو امر و احوط اگر نگوییم اقوی محقق
شدن این حکم است بان کسی که مقیم باشد در مکه چنانچه اقوی حساب نمودن ماه است
از سیم ایام تشریق که عبارت باشد از روز کوچ کردن از منی بیرون شده بود در
آن روز و اگر بیرون نشده بود پس حساب میکند ماه را از ما بعد ایام تشریق و اگر
بمیرد کسیکه روزه بر او واجب بود و نگرفته بود اگر در حالت تمکن ولی او باید بر دارد
او گرفتن سه روز را او بلکه هفت روز را نیز بنابر اقوی و احوط **فصل چهارم** در
اینکه نیت واجب است در ذبح یا نحر بنحوی که گذشت در سابق و جایز است نایب گرفتن

در ذبح

در ذبح یا نحر بنحوی که گذشت و تکبیر شود نایب بفعل و نیت آن حتی در وقت حاضر بودن
منوب عنه اگرچه بهتر در نیت نیت نمودن او است با نایب و اگر نایب کند
او را در فعل تنها باید خود در ذبح نیت شود اگرچه احوط نایب گرفتن است
بان طریق و اگر وکیل غلطا اسم غیر موکل را ببرد مضر نیست اگر غلطا در لسان
باشد بجهت آنکه مدار بقصد است و با مجبر کافی است اگر ذبح کند آنرا از موکل
در حالتیکه فراموش کرده باشد اسم او را و اگر بگذارد دست خود را در وقت
ذبح با دست ذبح کننده است که هر دو نیت نمایند اگر نگوییم که اقوی است و همچنین
واجب است که ذبح در روز قربانی باشد بنابر احوط اگرچه اقوی جواز تاخیر است
تا آخر ایام تشریق و اما کفایت کردن آن از قربانی پس مجزی است در تمام ذی حجه
از برای جاهل اگرچه معصیت نموده است فضلا از آنکه ناسی باشد یا بخوان
از کسانی که معذور بنده اگر متمکن نشد در ذی حجه پس تاخیر نماید تا سال آینده
و واجب است آنکه ذبح در منی باشد و فی که قربانی واجب باشد **فصل پنجم**
در بیان واجب بودن قربانی است از نعم که عبارت از شتر و گاو و گوسفند
باشد بلکه کفایت نمیکند ثنی آنها بغیر از گوسفند پس کفایت میکند در آن جذع
و ثنی در شتر آنست که پنج سال را داخل شده باشد و در گاو و بز دو سال را داخل
شده باشد بنابر احوط و اقوی چنانچه احوط در جذع آنست که یک سال را داخل
شده باشد و واجب است آنکه صحیح و تمام الاجزا باشد پس کافی نیست هرگاه معیوب

شود در وقت ذبح و مستحب است خوردن از قربانی خود بلکه این احوط است و صرف
کردن ما بقی آن در هدیه دادن و صدقه نمودن و قسمت نمودن آن بر سه قسم افضل
و موافق تر است بلکه احوط این است که هر یک از هدیه و صدقه کمتر از ثلث نباشد
بخلاف اکل بدرستیکه اکتفا میشود بمسمای آن و صرف میکند ما بقی را به هر نحو که بخواهد
و اگر اخلال کند بثلث صدقه یا هدیه ضامن است بر آن بنابر احوط اگرچه از حصه یکی
بدیگری بدهد فضلا از آنکه خورده باشد و اما حصه خود فی نفسه پس ضمان ندارد
و اگر تلف کند قربانی را بعد از ذبح ضامن میشود یک چیزی برای هدیه و یک چیزی
برای صدقه و احوط ضمان دو ثلث است و احوط از آن ضمان همه است چنانچه احوط
ملاحظه نمودن فقرا است در ثلث هدیه فضلا از آنکه ثلث صدقه باشد اگرچه
اقوی عدم اعتبار فقرا است در مصرف هدیه **فصل ششم** آنکه بیرون نمیرود قربانی
حج قران از ملک مالک آن بخریدن و مهیا کردن و بردن آن با خود بجهت قربانی
پیش از بستن احرام بان پس از برای او است عوض کردن و سوار شدن و بجز دوشیدن
آن و تصرف نمودن در آن بخواه متلف باشد یا نه بلکه اگر اشعار یا تقلید کند
در حالتیکه ببندد احرام بان یا مؤکد کند بسبب اشعار و تلبیه که احرام را
بان بسته بود واجب میشود نحر یا ذبح کردن و جایز نیست عوض کردن و تصرف
نمودن بنحوی که مانع شود از نحر کردن اگرچه این نیز در ملک صاحبش باقی است
بلکه جایز است تصرف نمودن در آن بسوار شدن و امثال این از چیزهایی که مانع

نباشد

نباشد از نحر کردن و بچه های آن نیز بملک او است اگرچه واجب بر او ذبح نمودن
آنها با خود قربانی و معین میشود نذر از برای قربانی اگر معین کرده باشد آنرا بنذر
اگرچه اشعار یا تقلید نموده باشد و اگر تلف شود بدون تفریط ضامن نیست
بخلاف آنکه نذر او مطلق باشد و معین کرده باشد یکی از جهت ادای وفا کردن
بنذر با این نحو که بگوید این آنچه است که بر من واجب بود بنذر بنابر احوط اگر نه اقوی
و در منی ذبح یا نحر میکند قربانی قران را اگر بجهت احرام حج سیاق نموده باشد آنرا
یعنی برده باشد با خود و در مکه ذبح یا نحر میکند اگر بجهت احرام عمره باشد و افضل
بلکه احوط آنکه در حزوره باشد از مکه و آن اسم مکانی است در مکه و کسیکه نذر کند
نحر نمودن بدنه یا قربانی یا امثال اینها از چیزهایی که ظاهر اراده نمودن مکه است از اینها
پس اگر جای آنرا معین کرده است واجب نحر کردن در آنجا و اگر مطلق گذاشته است نحر
میکند در مکه و بهتر آنست که در حزوره باشد و اما اگر مطلق گذاشته باشد
نذر ذبح یا نحر را ذبح میکند در هر جا که خواسته باشد اگر متصرف نشود علامات
آن مکان معین و اگر تلف شود قربانی قران بدون تفریط در حالتیکه سیاق نموده
بود از استحباب واجب است گذاشتن عوض آن بجای آن بنابر اصح بلکه اگر مضمون باشد
بر او بانیکه واجب باشد بالاصاله نه بسیاق نمودن و وجوب آن مطلق باشد
نه معین واجب گذاشتن دیگری بجای آن و اگر عاجز شود قربانی سیاق از رسیدن
اشعار و تقلید نمودن آن در سیدن بجای ذبح میکند آنرا در همانجا و صرف میکند

باشد چشم آن خصوصا وقتیکه آشکار باشد عیب آن یا لنگ باشد پای آن
علی الخصوص اگر آشکار باشد لنگی آن یا ناخوش باشد یا لاغر بمرتبه شده باشد
که در سر آن مغز نباشد یا شکسته شده باشد شاخ داخل آن که در توی شاخ بالا
است اگرچه پاره‌ای آن شکسته باشد یا بریده شده باشد گوش آن یا بعضی از آن
یا سایر اعضای آن یا لاغر باشد مگر اینکه خریده باشد او را باسم فربه و بعد از ذبح
ظاهر شود لاغری آن و آن عبارتست از نبودن پیه در گرده‌های آن و احوط اکتفا
ننمودن است بهر چیزیکه او را لاغر میگویند اگرچه بر گرده‌ها او پیه داشته باشد و اگر هم
خریده باشد او را باسم لاغری و ظاهر شود فربهی آن کفایت میکند بنابر اصح و همچنین
کافی نیست مخصی و اگر بریده شده باشد ذکر آن یا بودن هر دو خصیه آن یا یکی از آن
انثیاو اما موجوء و آن عبارتست از آنکه کوبیده باشند رگهای خصیتین او را
تا اینکه ضایع شود پس اقوی اکتفا نمودن بآن و لکن احوط اجتناب کردن است
از آن و اگر بخرد او را باسم تمام و بعد ظاهر شود نقصان یکی از اجزای آن کفایت
نمیکند بنابر احوط و اقوی و فرقی نیست میان ثمن آن و ندادن آن چنانچه فرقی
نیست در کفایت کردن ناقص الاجزاء میان حالت اختیار و غیر آن کفایت نکردن
و مخصی میان انحصار بآن و عدم انحصار بآن و عدم نقصان بنابر اصح اگرچه احوط
جمع نمودنست میان آن و بدل آن بلی باکی نیست اگر پاره شده باشد گوش آن
یا سوراخ شده باشد بنحویکه ناقص نشود چیزی از گوش یا شکسته شده باشد شاخ

بیرون آن یا شاخ یا گوش یا دم نداشته باشد در اصل خلقت آن مگر اینکه بهتر
اختیار نمودن غیر اینها است از چیزهائیکه تام الخلقه باشند در صنف خود
فصل ششم اینکه مستحب است فربه بودن قربانی و اگر از گوسفند باشد پس نر و سیاه
بودن آن و اگر سیاه نشود پس املح باشد و آن کبودیست که مایل باشد
بسفیدی و مستحب است اینکه شاخ داشته باشد و بزرگ باشد و خوردن آن و
آشامیدن و نگاه کردن و رفتن و بول و سرگین آن در سیاهی باشد یعنی که
چراگاه آن گیاه سبز بسیار داشته باشد بنحویکه از شدت سبزی مایل شود بسیاهی
و اینکه با خودش حاضر کند از ادراک زمین عرفه در عرفات و ماده باشد شتر و گاو
و مذکر باشد از گوسفند و بز و گوسفند مقدم است بر بز در قربانی و مستحب است نحر کردن
شتر در حالتی که ایستاده باشد و دستهای او دو بسته باشد خصوصا دست چپ
او و اما بین دو زانوی آن و طعن کردن از طرف راست و دعا خواندن وارد
شده است او را ثم بعد از گردانیدن روی او بقبله و دعا اینست وجهت وجهی
للذی فطر السموات والارض حنیفا مسلما وما انا من المشرکین ان صلوتی ونسکی
ومحیای ومماتی لله رب العالمین لا شریک له وبذلک امرت وانا من المسلمین اللهم
منک ولک بسم الله والله اکبر اللهم تقبل منی و مستحب است که خود متناسک مشغول
ذبح باشد و اگر نتواند میگذارد کارد را بدست خود بموضع ذبح و میگذارد ذابح
دست او را بالای دست او و پس ذبح میکند با هم و اگر این نیز ممکن نباشد پس حاضر

بر مستحق آن و اگر این ممکن نباشد ذبح یا نحر میکند او را و علامتی میزند بر آن
که دلالت کند بر قربانی بودن مثل شق چیزی یا نعل از جلو آن و ذکر کردن امثال
اینها از چیزهائیکه دال باشد بر آن واجب نیست و بر او ابدال نمودن مگر اینکه
مضمون باشد بنذر مطلق یا کفاره پس واجب گذاشتن بدل آن در جای آن
ذکر شد بنابر اصح و مثل اینست در حکم اگر بشکند دست یا پای آن و جایز است در
فروختن و صدقه دادن بثمن آن اگرچه اقوی جواز است در اول نیز لکن احوط
خلاف اوست و اگر دزدیده شود قربانی سیاق بدون تفریط ضامن نیست بر آن
اگرچه او را بنذر معین کرده باشد بلی ضامن است در بدل مطلق و کفاره بنابر اصح
و اما در صورت تفریط پس اقوی و احوط ضمانت بعد از آنکه معین شده باشد
برای اشعار و امثال آن و اگر گم شود قربانی و ذبح کند او را از صاحب او کسیکه
یافته بود او را در محل ذبح کفایت میکند اگرچه واجب باشد بر او و فرقی نیست در میان
شناختن صاحب قربانی و عدم آن و در میان آنکه تفریط کرده باشد یا نه
و اگر گم شود و بگذارد دیگری بجای آن مستحب پس پیدا کرد اولی را ذبح میکند او را و واجب
نیست ذبح نمودن دومی را اگر اشعار نکرده باشد و اگر اشعار کرده باشد ذبح میکند
او را بنابر احوط و اقوی و همچنین است اگر ذبح کند دومی را و بعد از آن پیدا کند اولی را
که معین شده بود او را برای ذبح بجهت اشعار جایز است سوار شدن قربانی که مضمون
نباشد مادامیکه ضرر نرساند بآن و خوردن شیر آن اگر ضرر نرساند ببچه که متعلق

شده باشد بعد از اشعار اما اگر مضمون باشد بنذر یا کفاره پس احوط اینست
که انتفاع نکند از آن بهیچ وجه و اگر بکند ضامن میشود قیمت یا مثل او را برای
مساکین حرم و واجب است ذبح نمودن آن بچه که حاصل شده باشد از آن
بعد از معین شدن او برای ذبح و اگر موجود باشد پیش از سیاق نمودن و
قصد نکند سیاق کردن او را با مادر آن واجب نیست ذبح نمودن آن و ضامن
نیست نقصان آن و احوط اگر نگوئیم اقوی تابع بودن پشم و موی قربانی است
بر خود آن و فرقی نیست میان آنکه در وقت اشعار با آن باشد یا بعد از آن
روئیده باشد پس جایز نیست زایل نمودن آن بعد از اشعار مگر وقتیکه ضرر باشد
بآن پس تصدق میکند بر مساکین حرم هر قربانی که کفاره باشد یا فدیه
یا منذور از برای صدقه باشد جایز نیست خوردن از آن و اگر بخورد ضامن
قیمت او است بجهت خوردن بلکه جایز نیست دادن بچیزی از آن بکشنده بعوض اجره
بخلاف اینکه صدقه بدهد و اما قربانی سیاق که تبرع کرده باشد بآن پس
ثلث آن برای او و اهل عیال او است و ثلث دیگر برای هدیه و ثلث دیگر برای
صدقه است مثل قربانی تمتع و احوط خوردن از آن ثلثی که برای او است و مثل است
قربانی مستحب که او را اضحیه مینامند **فصل هشتم** اینکه مستحب موکد است اضحیه
از برای متمکن باشد از آن حتی اینکه در بعض روایات وارد شده است
که آن واجب است بر هر کسیکه بیابد او را و بدرستیکه می بخشند صاحب او را در وقت

چکیدن اول قطره از خون ماده بر هر کسیکه نیابد انرا پس قرض نماید و قربانی کند
بدرستیکه این قرضیست که ادا خواهد شد بلکه مکروه است ترک نمودن ان و
اضحیه کردن احوط است و صحیح است بعوض دیگری قربانی کردن خواه از مرده یا
زنده از یکنفر یا زیاده از مرد یا از زن چنانچه مشروع است از برای غیر مکلف
یا بمعنی که قربانی کند ولی او از مال او قربانی میکند ولی از طفلی که در شکم باشد و
حضرت امیر المؤمنین ع فرموده است قربانی کن دو قوچ یا نماید و بجز اینها در حالتیکه
گوشها و چشمهای او سالم باشد و در وقت ذبح کردن برگردان روی او بقبله
و بگو وجهت وجهی للذی فطر السموات والارض الاية اللهم تقبل منی بسم الله الذی
لا اله الا هو والله اکبر و صلی الله علی محمد و اهل بیته و حضرت امام کاظم ع فرمودند
قربانی کن بکبش یعنی قوچ که املح و شاخدار و نر و فربه باشد و اگر کبش فربه
نیافتی پس از نرهای بز یا موجوء بگیر از گوسفند یا از بز و معنی املح و موجوء
از پیش ذکر شد و اگر نیافتی پس بگیر از مادههای گوسفند که فربه باشد و وقت
قربانی مستحب در منی چهار روز است اول ان روز قربانیست و در غیر منی سه روز است
و اول ان نیز روز قربانی است و افضل انها روز عید است بعد از طلوع افتاب تا
بگذشتن مقدار نماز عید و باک نیست بیرون اوردن از قربانی منی چیزی مگر
با و هدیه یا صدقه داده باشند یا خریده باشد از فقیر اگرچه از قربانی خود
باشد و قربانی واجب کفایت میکند از اضحیه و جمع کردن میان هر دو افضل است

و هر کسیکه نیابد اضحیه را تصدق میکند قیمت انرا و اگر مختلف شود قیمتهای ان
پس جمع میکند قیمت اعلی و وسط و ادنی را و تصدق میکند ثلث انرا و مکروه است
قربانی نمودن چیزیکه پرورش داده است او را و مستحب است صدقه نمودن پوست
قربانی و مکروه است برداشتن و دادن ان بذبح کننده ان بعوض اجرت و مکروه
است قربانی کردن گاو نر و موجوء بلکه شتر نر و بهتر ترک نمودن جاموس است
خصوصا نران علی الخصوص در منی سیم از افعال مناسک منی در روز عید
قربانی حلق یا تقصیر نمودن است و واجب یکی از اینها بجا اوردن در منی پیش از
رفتن بطواف در روز قربانی بعد از کشتن ان بنابر احوط اگر نگوئیم اقوی و
حلق نمودن افضل است خصوصا برای کسیکه نو حاج باشد یا موی سر خود را
چسبانیده باشد با صمغ یا عسل بجهت منع شپش یا تافته باشد موی را و
جمع نموده باشد در بالای سر بلکه حلق در اینها احوط است و واجب نیست بر زن
حلق نمودن نه بوجوب تخییری و نه عینی بلکه حرام است بر او پس معین میشود در حق
او تقصیر و کفایت میکند مسمای ان اگرچه بهتر اینست که بقدر بند انگشت باشد
بلکه احوط بقدر یک قبضه بودنست و بهتر جمع نمودنست میان این و ناخن گرفتن
و اگر زن حلق نماید پس احوط اگر نگوئیم اقوی اکتفا ننمودنست باین حلق از
تقصیر وقتیکه قصد کرده باشد حلق را در اول جزء سر تراشیدن پس کافی نیست
برای تقصیر کردن نیز و خنثی مشکل تقصیر میکند اگر یکبار تراشیدن سر تا ی فریب باشد

نو حاج و موی سر را بر چسبانیده یا بافته نباشد بلکه تقصیر میکند نیز اگرچه یکی از اینها
باشد بنابر اینکه اصح مخیر بودن ایشانست در میان حلق و تقصیر و لا بنابر اینکه متعین
است بر او یکی از اینها پس بهتر بجا اوردن حلق و تقصیر است معا بجهت مقدمه اگر یا اینکه
بر اینکه حرمت حلق بر زن تشریعی بسبب ساقط شدن حرمت تشریعی با احتیاط و اگر
شویم حرمت او ذاتی است پس بهتر مخیر است در میان حلق و تقصیر و واجب است مقدم نمودن
حلق یا تقصیر بر زیارت کردن خانه برای طواف حج و سعی ان پس اگر مقدم کند اینها را
از روی علم و عمد اعاده مینماید و جبر میکند بیک گوسفند و اگر ناسی باشد اعاده
میکند و چیزی بر او لازم نیست بلکه مثل اینست جاهل نیز و واجب بودن حلق
و تقصیر در منی و مستحب است دفن نمودن موی که حلق نموده است یا تقصیر در منی بلکه
این احوط است و دفن ان در خیمه خود باشد و اگر کوچ کند از روی علم یا جهل یا نسیان
بر میگردد بمنی و حلق و تقصیر میکند در ان و اگر متمکن نباشد از رجوع کردن حلق و
تقصیر کند در همانجا و مستحب است فرستادن انها بمنی بجهة دفن کردن در ان بلکه این
احوط است و کسیکه موی سر نداشته باشد بجهة اصل خلقت یا غیر ان ساقط میشود
از او حلق و معین میشود بر او تقصیر اگرچه احوط با وجود این کشیدن تیغ است بر سر
خصوصا در وقتیکه ریش یا امثال ان نداشته باشد که تقصیر کند از ان و علی الخصوص
اگر نو حاج یا موی سر را بصمغ و امثال ان چسبانیده یا انرا بافته باشد و مستحب است
اینکه ابتدا حلق خواه در نسک یا در غیر ان در منی یا در غیر ان از طرف راست سر باشد

و اینها ان بنا گوش باشد و اینکه رو بقبله باشد و بسم الله گوید و بخواند این دعا را
اللهم اعطنی بکل شعرة نورا یوم القیمة و حسنات مضاعفات و کفر عنی السیئات انک
علی کل شیء قدیر و واجب ترتیب در این مناسک اول رمی و بعد از ان ذبح و بعد از ان
حلق بنابر اصح و احوط پس هرگاه مقدم نماید بعضی را بر بعضی از روی علم و عمد معصیت
نموده است و اعاده ندارد بخلاف ناسی و جاهل و امثال اینها از صاحبان عذر بلکه
واجب بجا اوردن رمی در روز قربانی بلکه احوط این است در ذبح و حلق نیز چنانچه
ذکر شد در سابق و در اینجا سه مسئله است اول در بیان جاهائیکه تحلیل است و در ان
نیز سه مسئله است اول اینکه متمتع بعد از بجا اوردن رمی و کشتن قربانی و حلق یا
تقصیر در منی حلال میشود برای او همه چیز حتی صید بودن از جهة احرام بنابر اصح مگر
زن و بوی خوش شهادت عقد کردن زن بنابر اصح بلکه حرام است بر او صید از جهة حرم و معتبر
نیست در تحلیل مراعات ترتیب در میان رمی و ذبح و حلق بلکه معتبر بودن اینهاست
در منی بنابر اصح و احوط و اما غیر متمتع پس حلال است برای او در منی بوی خوش و
اینها بوی خوش نیز بنابر اصح خواه طواف و سعی را مقدم نموده باشد یا نه اگرچه احوط
اقتصار نمودنست بتقدیم دویم وقتیکه متمتع طواف حج را بجا اورد بعد از مناسک منی
و نماز طواف را خواند و سعی نمود حلال شد برای او بوی خوش نیز بلکه فوت شد از
حلال شدن ان از برای او هر چند مقدم نموده باشد طواف حج و سعی را بجهت ضرورت
اگرچه همه مناسک منی را بجا نیاورده باشد بلکه اگر مقدم نموده باشد طواف نسا را

در محل خود از تقدیم حلال میشود بر او زنان نیز چون همانند این برای یک تحلیل که عبادت باشد
از حلق یا تقصیر و مثل این است قارن و مفرد نیز و حلال است ابن برای متمتع بوی خوش
در وقت طواف اگر مقدم نموده باشد او را بر وقوف عرفه و مشعر بنا بر اصح مسئله وقتیکه
بجا آورد طواف نساء را حلال شد بر او زنان چنانچه حلال میشود مرد از برای زن بجهت طواف
نساء زیرا که این واجب است بر هر مکلف بلکه واجب است قضا کردن آن از میت چنانچه حرام
میشود زن بر طفل ممیز بعد از بلوغ اگر ترک نموده باشد طواف نساء را و باطل میشود نکاح
ولی از برای آن ملکه مثل این است غیر ممیز نیز اگر احرام بسته باشد با و پس حلال نمیشود زن بر او
تا آنکه طواف نساء کند از جانب او یا خود او بجا آورد بعد از بلوغ اگر چه نایب گرفتن
باشد و مثل این است حکم دیوانه نیز و حرام میشود زن بر عبید مادون بجهت احرام اگر چه
زن نداشته باشد در وقت احرام پس اگر مولی اذن دهد او را بزن گرفتن در حالتیکه
میداند وجوب طواف نساء را بر او پس اذن داده است او را بر فتن مکه بجهت قضا آن
و احوط اگر نگوییم اقوی تصریح نمودن است بر این چنانچه احوط اذن صریح دادن است بطواف
بر عبید یکه زن داشته باشد و زنی داشته باشد او را بر احرام و مکروه است برای متمتع
پوشیدن مخیط و پوشانیدن سر تا آنکه طواف زیارت را بجا آورد بعد از مناسک منی
اگر چه جایز است این برای او چنانچه مکروه است برای او بوی خوش بعد از طواف تا آنکه
بجا آورد او طواف نساء را مسئله دیگر وقتیکه حاج بجا آورد مناسک روز دهم را
پس افضل این است که برود بمکه بجهت طواف و سعی در همان روز و اگر تاخیر کند پس بجا

اورد

آورد در فردای آن و مکروه است این در حق متمتع و اگر تاخیر کند از فردا شدید میشود کراهت
آن بلکه احوط عدم تاخیر است اگر چه کفایت میکند طواف و سعی در تمام ذیحجه و مثل آنست
حکم قارن و مفرد اگر چه کراهت در اینها خفیف تر است مسئله سیم مستحب است از برای
کسیکه میرود بمکه بجهت طواف و سعی غسل نمودن پیش از دخول مسجد بلکه و مکه نیز
بلکه در منی و ناخن گرفتن و شارب زدن و خواندن دعائی که وارد شده است
از حضرت صادق ع وقت ایستادن در در مسجد اللهم اعنّی علی نسکک و سلمنی له و
سلمه لی اسالک مسالة العلیل الذلیل المعترف بذنبه ان تغفر لی ذنوبی
وان ترجعنی بحاجتی اللهم انی عبدک والبلد بلدک والبیت بیتک جئت اطلب
رحمتک وادوم طاعتک متبعا لامرک راضیا بقدرک اسالک مسالة الفقیر
المضطر الیک المشفق من عذابک الخائف لعقوبتک ان تبلغنی عفوک
وتجیرنی من النار برحمتک پس بیاید بحجر الاسود و استلام کند آنرا و ببوسد
اگر ممکن نباشد پس رو بآن کند دست بان و اشاره میکند بسوی آن و تکبیر بگوید
و بگوید آنچه را که گفت در روز قدوم بمکه پس طواف کن در خانه هفت شوط
چنانچه شناختی در سابق پس دو رکعت نماز بخوان در نزد مقام ابراهیم و بخوانی
در رکعت اول قل هو الله احد و در دوم قل یا ایها الکافرون پس برگرد بسوی
حجر الاسود و ببوس آنرا اگر ممکن نباشد رو بگردان بآن و اشاره کن بآن و تکبیر
بگو پس برو بصفا و مروه و سعی کن در میان آنها چنانچه شناختی در سابق پس

وقتیکه بجا آوردی اینها را بتحقیق محل شدی از هر چیزی که احرام بسته بودی از آن
مگر زن پس برگرد بخانه و طواف کن بر او هفت شوط بجهت طواف نساء و
دو رکعت نماز طواف را بخوان در محل آن پس بعد از این محل شدی از برای زن نیز
و احوط بجا آوردن آنست در وقت طواف حج بلکه تاخیر نکند از آن در صورت اختیار
تا اواخر ایام تشریق فضلا از تاخیر نمودن آن زیاده از ذیحجه که تاخیر نماید
کفایت میکند از او بلکه معصیت نیز نکرده بنا بر اصح فصل در بیان رجوع کردن
بمناست وقتیکه حاج فارغ شد از طواف و سعی واجب است بر او رجوع کردن بمنی
اگر چه پیش از غروب باشد زیرا که جایز نیست برای او بیتوته نمودن در شب یازدهم
و دوازدهم مگر در منی بلکه شب سیزدهم نیز از برای کسیکه پرهیز ننموده باشد
از زن و صید در احرام و کسیکه غروب کند آفتاب در شب سیزدهم و او در منی باشد
و واجب نیت کردن است آن بنحویکه شناختی در غیر آن اگر چه بهتر اینست که بگوید بیتوته
میکنم این شب را در منی برای حج تمتع حجة الاسلام قربة الی الله تعالی و اگر اخلال کند
بنیت معصیت کرده است بلکه احوط عوض دادن یک گوسفند اگر چه اقوی خلاف
آنست بلی اگر بیتوته کند در غیر منی لازم است بر او بعوض هر شب یک گوسفند و فرقی
نیست در این میان عالم و عامد و جاهل و ناسی بلکه و مضطر نیز بنا بر احوط
اگر چه اقوی خلاف آنست بلکه اگر چه بیرون شده باشد از مکه و خوابیده باشد
در راه هر چند بعد از عقبه مدنیین باشد و وقتیکه صبح کرده باشد در غیر

منی

منی بلی اگر بیتوته کند در مکه در حالتیکه مشغول عبادت باشد در همه آن مگر بقدر
ضرورت از خوردن و آشامیدن و خوابیدن در وقت غلبه خواب یا مشغول باشد
بعبادت زیاده از نصف شب بلکه اگر چه نصف شب گذشته باشد و لکن صدق
کند آنکه مشغول کرده او را عبادت او از برگشتن بمنی پس لازم نیست چیزی بر او اگر چه
احوط با وجود این عوض دادن است بیک گوسفند چنانچه بهتر برای او رفتن آنست
بمنی در شب بلکه سزاوار نیست آنکه طلوع کند فجر و او در منی نباشد و همچنین جایز نیست
بر او اگر بیرون رود از منی بعد از نصف شب داخل شود بمکه مگر بعد از طلوع فجر
بلکه و پیش از آن اگر چه احوط خلاف آنست پس در بیتوته آنچه واجب است بیتوته
در منی از اول شب است تا آنکه بگذرد نصف آن بلکه سزاوار است بلکه واجب داخل
نمودن بجهت مقدمه چنانچه سزاوار نیست گردنت در اخلال اگر چه افضل بیتوته
نمودنست در منی تمام شب را بلکه مکروه است بیرون رفتن از آن پیش از صبح و همه
اینها در محل بوده اما صاحبان عذر خصوصا سقاها و شبانها پس واجب نیست
بر اینها بیتوته کردن در منی و از این قبیل است کسیکه مریض داشته باشد و بترسد بر او
یا مال داشته باشد و بترسد از ضایع شدن لکن با وجود این احوط اگر نگوییم اقوی
عوض دادن بیک گوسفند بر غیر سقاها و شبانها و بلکه احوط از برای سقا
و شبان بیرون رفتن است وقتیکه غروب کند آفتاب و ایشان در منی باشند
اگر چه در بعضی حدود منی باشد و همچنین است حکم در شخصی که واجب شود برای او

بیتوته کردن در منی بجهت غروب آفتاب پس حالیکه ایشان در منی باشند پس بدرستی
که کفایت میکند در وجوب بیتوته بودن ایشان در حدود منی بنابر اقوی و
احوط پس اگر کوچ کنند و غروب کند آفتاب بنحویکه زایل شود حمره مشرقیه پیش از
بیرون رفتن از منی واجب است بیتوته کردن در آن بلکه اگر بیرون روند از منی پیش
از غروب پس بر گردد بلکه بعد از غروب بجهت برداشتن چیزیکه فراموش کرده بود
اعضا یا تدارک نمودن حاجتی که بجا نیاورده بود از او واجب نیست بیتوته کردن در
منی و اگر بر گردد بان پیش از غروب پس غروب نماید در حالیکه او در منی باشد
پس اقوی و احوط وجوب بیتوته نمودن است در آن و اولی است حکم کردن بوجوب
بیتوته وقتیکه غروب کند آفتاب و او در اثنای مهیا شدن باشد برای بیرون
رفتن از منی و واجب است که رمی نماید در روز یازدهم و دوازدهم هر یک جمره را
بهفت سنگریزه بلکه در روز سیزدهم نیز اگر شب مانده باشد در منی اگر بیتوته
نمودن آن بر او واجب باشد و واجب است در اینجا زیاده از شرطهای رمی که گذشت
ترتیب در رمی کردن باین نحو که ابتدا میکند از جمره اولی و بعد از آن جمره وسطی
و بعد از آن جمره عقبه پس اگر رمی کند بعکس این اعاده میکند جمره وسطی و جمره
عقبه را و وقت رمی از برای مختار از طلوع آفتاب تا غروب آن بنابر اصح و افضل
بلکه احوط رمی نمودن در وقت زوال آفتاب چنانچه افضل در کیفیت رمی آن
چیزیست که وارد شده است در روایت ابن عمار از حضرت صادق ع که فرمودند

رمی

رمی کن در هر روز در وقت زوال آفتاب و بگو چنانچه گفتی در وقت رمی نمودن
جمره عقبه پس ابتدا کن از جمره اولی و رمی کن آن را از طرف چپ آن در حالیکه ایستاده
باشی در روی سنگلاخ و چنانچه گفتی بگو در روز قربانی پس بایست از طرف چپ راه
و رو بکن روی خود را بقبله و حمد و ثنا کن بر خدا و صلوات فرست بر پیغمبر پس قدری پیش
برو و بخوان خدا را و سؤال کن از او قبول نمودن اعمال خود را پس نیز قدری پیش
برو و بعد از آن بکن در نزد جمره ثانیه آنچه را که کرده بودی در جمره اولی و بایست
و بخوان خدا را چنانچه خوانده بودی در اولی و بعد از آن برو بجمره سیم و بر تو باد
آرام و وقار پس رمی کن آن را و توقف بکن در نزد آن و سزاوار نیست که رمی کند
جمره عقبه را پشت بقبله و بهر حال جایز نیست رمی کردن در شب مگر از برای معذور مثل
آنکه مریض یا خائف یا شبان یا بنده باشد پس جایز است از برای ایشان رمی نمودن
جمره هر روز را در شب آن و اگر متمکن نشود از این جایز است رمی کردن همه جمرات
در یک شب و اگر رمی کند جمره لاحقه را بعد از آنکه رمی کرده باشد از جمره سابقه
چهار سنگ را از روی نسیان اتمام میکند سابقه را و بعد از اتمام کردن لاحقه
را اعاده کردن لازم نیست و اگر کمتر از چهار باشد اعاده میکند از برای لاحقه و
کفایت نمیکند اتمام کردن آن و اعاده نمودن لاحقه بنابر اصح و احوط بلکه اگر
ناقص جمره سیم باشد اکتفا میکند باتمام کردن آن پس اگر رمی کند از جمره اولی چهار
تا و رمی کند از جمره دوم و سیم هفت کفایت میکند تمام نمودن جمره اولی اما اگر رمی

کرده باشد از جمره اولی کمتر از چهار عدد اعاده میکند هر سه جمره را و اگر رمی کند از اولی
هفت تا و از دوم سه تا و از سیم هفت اعاده میکند دوم و سیم را و اگر رمی کند
از دوم چهار تا در فرض مذکور اکتفا میکند بتمام کردن آن تا هفت و لکن احوط
اعاده نمودن است در جمیع صور در وقت فوت شدن موالات چنانچه این نیز
احوط و اقوی است در عالم و عامد بلکه احوط الحاق نمودن جاهل است بان و اگر
فراموش کند رمی یکروز را قضا میکند آن را فردا در وقت ادا با ترتیب باین نحو که
اول قضا را بجا بیاورد و بعد از آن ادا را و مستحب است اینکه قضا را بعد از طلوع
آفتاب بجا آورد و ادا را در وقت زوال آفتاب و اگر فوت شده باشد از یکجمره
و نداند که کدام است اعاده میکند هر سه جمره را با ترتیب و مثل اینست اگر فوت شود
از او چهار سنگ از یکجمره و نداند که کدام است بلکه اگر فوت شود از او در صورت
کمتر از چهار تا مگر رمی کند آنچه را اگر فوت شده است بر همه جمرات و ترتیب واجب نیست
و اگر فوت شود از او سه سنگ و شک کند میان اینکه از یکجمره است یا از آید رمی کند
آن را از هر یکی با ترتیب و اگر فوت شده چهار تا باشد اعاده میکند همه را و اگر
فراموش کند رمی جمار را تا اینکه داخل شود بمکه بر میگردد و رمی میکند با بقای وقت
و مثل اینست عالم و عامد فضلا از اینکه جاهل باشد و اگر وقت گذشته باشد
پس چیزی واجب نیست بر او در امسال اگر چه احوط نیز رمی نمودن است بلکه واجب است
که قضا کند آن را در سال آینده خود او و یا نایب او بنابر احوط و اقوی و حرام نیست بر او

دن

دن در نیابت اگر چه عمدا ترک نموده باشد رمی را بنابر اصح چنانچه واجب نیست
بر او حج نمودن در سال آینده اگر چه این احوط است و جایز است رمی از معذور
مثل مریض و امثال آن از کسانیکه قادر نیستند بر رمی نمودن بلکه ظاهر اینست
نیز اگر چه مایوس نباشد از صحت مرض چنانچه اعاده ندارد و اگر صحت یابد با بقای
وقت باقی باشد اگر چه احوط در صورت اعاده نمودن است و نیابت بالجمله مشروط
در بیمار بجهت بیهوشی مشروط نیست بنابر اصح بلکه قوت دارد کفایت کردن رمی متبرع
بدون اینکه نایب بگیرد او را اگر چه واجب بر او نیز بجا آوردن رمی در صورت
امکان بلکه سزاوار است قطع کردن باین در مثل بیهوش اگر چه بهتر نایب بودن است
در این چنانچه بهتر اینست که ببرد مریض را مثل نیز در جمره و بگذارد سنگ را در دست او
پس رمی کند خود مریض با امکان و اگر ممکن نباشد رمی میکند ولی در حالیکه سنگ
در دست او باشد و اگر این نیز ممکن نشود بر میدارد سنگ را از دست او و رمی میکند
و ماندن در منی ایام تشریق را بعد از گذشتن زمان رمی افضل است از آمدن بمکه
بجهت طواف مستحب و امثال آن و شناختن در سابق استحباب وقوف کردن را در
نزد هر جمره در حالیکه مشغول باشد بدعا هائیکه وارد شده است از ائمه و رمی میکند
آنها را از طرف چپ آنها رو بقبله بغیر از جمره عقبه پس بدرستیکه پشت بقبله میکند
در آن و رمی میکند از طرف راست آن و مستحب است بلکه احوط است تکبیر گفتن در منی
در عقب پانزده نماز اول آنها نماز ظهر روز قربانی است و در سایر شهرها بعد از

نه

ده نماز بلکه اگر کوچ نکند در روز سیزدهم مستحب است برای او تکبیر گفتن بعد از
نماز ظهر و عصر و مغرب و عشا بلکه مستحب است تکبیر گفتن بعد از نمازها تا نماز
و بهتر در کیفیت تکبیر اینست که سه دفعه لا اله الا الله بگوید پس بگوید الله اکبر الله اکبر
والله اکبر الله اکبر ولله الحمد الله اکبر علی ما هدانا الله اکبر علی ما رزقنا من بهیمة
الانعام الحمد لله علی ما ابلانا و جایز است کوچ کردن در روز اول که عبادت باشد
از روز دوازدهم ذیحجه از برای کسیکه اجتناب نموده باشد از وطی نمودن زن در حال احرام
و احوط الحاق نمودن بوطی بوسیدن و لمس کردن با شهوت و نکاح کردن
و شاهد شدن و اجتناب نموده باشد نیز از صید نمودن و احوط الحاق کردن
بصید خوردن و گرفتن و نشان دادن و کشتن و تخم انها را و باید کوچ کردن
بعد از زوال افتاب باشد نه پیش از ان بنابر اصح و احوط مگر از برای ضرورت
یا حاجت و ساقط میشود از و رمی نمودن در روز سیم و مستحب است که بنیاد کند بمنی
ان سنگها که با خود داشت بلکه بهتر دفن نمودن انهاست در منی و افضل از برای
او ماندن تا سیزدهم تا انکه رمی را بعمل اورد و اما کسی که اجتناب نموده
باشد از زن و صید پس جایز نیست برای او کوچ کردن مگر در نفر دویم و اینروز دوازدهم
است مثل کسیکه کوچ نکرده باشد در نفر اول و مانده باشد در منی تا غروب افتاب
پس جایز نیست برای او کوچ کردن نیز مگر در روز سیزدهم و احوط از برای نو حاج کوچ
نکردن است نیز مگر در نفر دویم اگر چه پرهیز نموده باشد از زن و صید و جایز است

برای همراهان کوچ نمودن پیش از ظهر بلکه این مستحب است خصوصا از برای امام
که سزاوار است برای او نماز ظهر و عصر را در مکه خواندن و سزاوار است از برای
کسیکه در منی باشد خواندن همه نمازها واجب و سنتی را در مسجد خیف و افضل
ان مصلای جناب پیغمبر در مسجد و ان از مناره است تا سی ذراع از سمت قبله و
طرف راست مناره و چپ ان است و پشت ان و مستحب است صد مرتبه گفتن هر یکی
از تسبیح و تهلیل و تحمید و صد رکعت نماز خواندن در ان و شش رکعت نماز در اصل
صومعه و بهتر اینست که این شش رکعت را بجا اورد وقتیکه بر میگردد بمکه برای
وداع نمودن در وقت روشن شدن افتاب از روز چهارم و در بیجا فایدهای
چند است فایده اول کسیکه بعمل اورد چیزی اگر موجب تعزیر یا حدی یا قصاص
است و بعد از ان پناه ببرد بحرم تنگ میگیرند بر او در طعام و شراب و سخن گفتن
با او تا انکه بیرون شود از ان و اگر بعمل اورد انها را در خود حرم جاری میکنند
انها را در حرم و بعید نیست الحاق نمودن مسجد رسول و مشاهد ائمه بحرم
فایده دویم مکروه است انکه منع نماید کسی حجاج و معتمرین را از سکنی نمودن
در خانهای مکه بلکه احوط ترک نمودن اوست فایده سیم مکروه است بلند
نمودن عمارت از بنای کعبه اگر چه مسجد باشد فایده چهارم اگر ترک نمایند مردم
حج و زیارت قبر پیغمبر را واجب است بر حاکم جبر نمودن مردم بحج و زیارت قبر پیغمبر
بمقداریکه حاصل شود از ان واجب کفایی و اگر مال نداشته باشند انفاق

میکند بایشان از بیت مال مسلمین بلکه اولی اینست که ترک مقام نمودن در انجا
مثل ترک نمودن زیارت فایده پنجم وقتیکه اراده نموده حاج بیرون رفتن را
از مکه و برگشتن را با اهل خود مستحب است از برای او طواف نمودن خانه را هفت
شوط و استلام نمودن حجر اسود و رکن یمانی را در هر شوط با امکان و اگر ممکن
نباشد ابتدا میکند از حجر و ختم میکند بان اگر ممکن باشد نیز پس بیاید بمستجار پس
بجا بیاورد در انجا انچه را که بجا اورده بود در دور اول و در مکه پس دعا میکند
بهر چیز که میخواهد پس استلام میکند حجر اسود را و میچسباند شکم خود را بخانه و
حمد و ثنا میکند بر خدا و صلوات میفرستد بر پیغمبر و ال او پس میگوید اللهم صل علی محمد
عبدک و رسولک و امینک و حبیبک و نجیبک و خیرتک من خلقک اللهم
کما بلغ رسالاتک و جاهد فی سبیلک و صدع بامرک و اوذی فیک و فی جنبک
حتی اتاه الیقین اللهم اقلبنی منجحا مفلحا مستجابا لی بافضل ما یرجع به احد من
وفدک من المغفرة و البرکة و الرضوان و العافیة مما یسعنی ان اطلب ان تعطینی
مثل الذی اعطیته افضل من عبدک و تزیدنی علیه اللهم ان امتنی فاغفر لی و ان احییتنی
فارزقنیه من قابل اللهم لا تجعله اخر العهد من بیتک اللهم انی عبدک و ابن عبدک
و ابن امتک حملتنی علی دابتک و سیرتنی فی بلادک حتی ادخلتنی حرمک و امنک
و قد کان فی حسن ظنی بک ان تغفر لی ذنوبی فان کنت قد غفرت لی ذنوبی
فازدد عنی رضا و قربنی الیک زلفی و لا تباعدنی و ان کنت لم تغفر لی فمن الان

فاغفر لی قبل ان تنأی عن بیتک داری فهذا اوان انصرافی ان کنت اذنت
لی غیر راغب عنک و لا عن بیتک و لا مستبدل بک و لا به اللهم احفظنی من بین
یدی و من خلفی و عن یمینی و عن شمالی حتی تبلغنی اهلی فاذا بلغتنی اهلی فاکفنی
مؤنة عبادک و عیالی من خلقک و منی پس بیا بزمزم و بخور از اب ان و برو
بیرون و بگو ائبون تائبون عابدون لربنا حامدون الی ربنا منقلبون راغبون
الی الله راجعون ان شاء الله پس بیا بمقام و دو رکعت نماز بخوان در پشت ان
پس بیا بملتزم و او را بگیر و شکم خود را بگشا و توقف کن در انجا بقدر یک طواف
که هفت شوط باشد یا هشت پس بیا بحجر و بوس انرا و بمال دست خود را بان
پس روی خود را پس بیاید بخانه و بگذار دست خود را بان و بگو المسکین
علی بابک فتصدق علیه بالجنة پس وقتیکه اراده نمودی بیرون رفتن را پس
سجده کن و طول بده سجده پس برخیز و رو بقبله کن و بگو اللهم انی انقلب
علی لا اله الا الله پس بیرون شو از در حناطها فایده ششم مستحب است تحصیب نمودن
از برای کسیکه کوچ میکند در نفر دویم یا نیمه که نازل شود در وادی محصب
و دراز شود بر پشت در انجا و خوابد پس داخل مکه شود فایده هفتم مستحب است
داخل شدن بکعبه زادها الله شرفا بدون کفش خصوصا برای نو حاج و موکد
است این در حق زنها و مستحب است غسل نمودن پیش از دخول و بگوید در وقت
دخول اللهم انک قلت فی کتابک و من دخله کان امنا فامنی من عذاب النار

بلکه سزاوار است از برای تو حاجی گفتن این در هر زاویه‌ای کعبه چنانچه سزاوار است
برای تو معز او دو رکعت نماز خواندن در میانه استوانه در بالای سنگ
سرخ میخواند در رکعت اول الحمد و حم سجده و در رکعت دوم الحمد و بعد آیات از
قرآن و نماز کردن در زاویه ثابت در هر زاویه دو رکعت و گفتن اللهم من تهیأ
و تعبأ و اعد و استعد لوفادة الی مخلوق رجاء رفده و جایزته و نوافله
و فواضله فالیک یا سیدی تهیئتی و تعبئتی و اعدادی و استعدادی رجاء رفدک
و نوافلک و جایزتک فلا تخیب الیوم رجائی یا من لا یخیب علیه سائل و لا ینقصه
نائل فانی لم آتک الیوم بعمل صالح قدمته و لا شفاعة مخلوق رجوته لکن
اتیتک مقرا بالظلم و الاسائة علی نفسی فانه لا حجة و لا عذر فاسألک یا من هو
کذلک ان تصلی علی محمد و آل محمد و ان تعطینی مسألتی و تقیلنی عثرتی و تقلبنی برغبتی
و لا تردنی مجبوها ممنوعا و لا خائبا یا عظیم ارجوک للعظیم اسألک ان تغفر
لی الذنب العظیم لا اله الا انت و اب هر و بینه نیند در کعبه کرو ما نعی
باشد از زحام مردم از رفتن بزاویه‌ها پس رو بگرداند بر زاویه در مکان خود و بگوی
کن و خدا را بخوان و سؤال کن از او در حالیکه در مکان نماز خود باشی و مستحب است
سجده نمودن در کعبه و گفتن در حالت سجده لا یرد غضبک الا حلمک و لا یجیر
من عذابک الا رحمتک و لا ینجی منک الا التضرع الیک فهب لی یا الهی فرجا بالقدرة
التی بها تحیی اموات العباد و بها تنشر میت البلاد و لا تهلکنی یا الهی حتی تستجیب لی دعائی

و تعرفنی

و تعرفنی الاجابة اللهم ارزقنی العافیة الی منتهی اجلی و لا تشمت بی عدوی و لا تمکنه
من عنقی من ذا الذی یرفعنی ان وضعتنی و من ذا الذی یضعنی ان رفعتنی و ان اهلکتنی
فمن ذا الذی یعترض لک فی عبدک و یسألک عن امره فقد علمت یا الهی انه لیس فی
حکمک ظلم و لا فی نقمتک عجلة انما یعجل من یخاف الفوت و یحتاج الی الظلم الضعیف
و قد تعالیت یا الهی من ذلک الهی فلا تجعلنی للبلاء عرضا و لا لنقمتک نصبا و
مهلنی و نفسنی و اقلنی عثرتی و لا تردیدی فی عزی و لا تتبعنی ببلاء علی اثر بلاء فقد
تری ضعفی و تضرعی الیک و وحشتی من الناس و انسی بک و اعوذ بک الیوم فاعذنی و استجیرک
فاجرنی و استعین بک علی الضراء فاعنی و استنصرک فانصرنی و اتوکل علیک
فاکفنی و اومن بک فآمنی و استهدیک فاهدنی و استرحمک فارحمنی و استغفرک مما تعلم فاغفر لی
و استرزقک من فضلک الواسع فارزقنی و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم
پس وقتیکه بیرون آیی از کعبه مستحب است سه مرتبه گفتن در حال خروج و چرا بدن
اینها اللهم لا تجهد بلاءنا ربنا و لا تشمت بنا اعدائنا فانک انت الضار النافع
پس بیرون شو و قرار ده پله را در طرف چپ خود و دو رکعت نماز بخوان نزد پله کعبه
نماید پس بنوش خود بگیر دلوی از آب زمزم پس داخل شو بخانه وقتیکه آیا دی در خانه
و بگیر حلقه در را و بگو اللهم البیت بیتک و العبد عبدک و قد قلت و من دخله
کان آمنا فآمنی من عذابک و اجرنی من سخطک پس داخل خانه شو پس نماز در
بالای سنگ سرخ دو رکعت پس برو بان استوانه که در مقابل حجرات و بچسبان

سینه خود را بان و بگو یا واحد یا ماجد یا قریب یا بعید یا عزیز یا حکیم لا تذرنی
فردا و انت خیر الوارثین پس بگرد بسوی استوانه و بچسبان بر آن پشت و شکم خود را
و بخوان دعا سابق را فایده هشتم مستحب است خوردن از آب زمزم تا آنکه سیر شدن از آن
پس بدرستیکه حاصل میشود بسبب این شفا هر مرضی او را و ناخوشی و دواء و بلا را دور میشود
بخوردن آن هر مطلبیکه خورده شود بجهة او بتحقیق حکایت شده است که جماعتی از علما
خوردند از آب بجهة مطلبهای مهم مثل تحصیل علم و قضای حاجت و شفا امراض و غیر
اینها پس رسیدند بمطلب خودشان و آنچه ضرور تر است طلب نمودن غفران و داخل شدن
بهشت و نجاة یافتن از آتش و اهوال برزخ و قیامت است و مستحب است بردن تحفه از آب
زمزم و هدیه نمودن و قبول هدیه کردن آن فایده نهم مستحب است از برای مرد و
زن خارج شدن از مکه تا اینکه بخرند بکیسه هم خرما و تصدق کنند از آن است از برای
چیزهائیکه اتفاق افتاده است از ایشان در احرام یا در حرم بدرستیکه این کفاره چیزهائی
است که شاید بعمل آورده باشند از خراشیدن بدن و افتادن شپش و نحو اینها
چنانچه مستحب است برای او بعد از فارغ شدن از حج طواف نمودن بعوض شوهر و دو
رکعت نماز کردن بنیابت پدر و مادر و زن و یا شوهر و اولاد و شخصیکه مخصوص
بان و جمیع اهل شهر خود و عزم برگشت نمودن در سال آینده بدرستیکه این زیاد میکند
عمر را فایده دهم مستحب است رفتن بمولد رسول و آن الان مسجدیست در زقاق
واحد از زقاق مولد مینامند و رفتن بمنزل خدیجه و آن منزلیست که ساکن بود پیغمبر

در اینجا

در اینجا با خدیجه و در اینجا متولد شد اولاد خدیجه از حضرت رسول و وفات
خدیجه در اینجا واقع شد و همیشه مقیم بود جناب پیغمبر در اینجا تا اینکه مهاجرت نمود
و آن الان مسجد است نیز و زیارت نمودن خدیجه در حجون و قبر او در اینجا معروف
در پائین کوه و رفتن بمسجد ارقم نیز و بغاری که در کوه حراست چنانکه گویی که حضرت
رسول میرفت در آن در اوایل نزول وحی و چنان غاریکه احاطه میکرد او را نور
در وقت مخفی شدن پیغمبر از مشرکین و نیز مستحب است از برای کسیکه بیرون میرود از
مدینه نازل شدن در معرس نبی و آن الان چنانچه نقل میکنند مسجدیست در مقابل
مسجد شجره از سمت قبله و قدری دور از شده در آن در شب یا روز نمود و دو رکعت نماز
کردن در آن اگرچه در اوقات مکروهه باشد و وقتیکه متمکن نشود از استطاعت
خروج آن وقت بلکه اگر ترک نماید از عمد آیا ثانیا مستحب است برگشتن بان و عمل بان
ساتو را بجا آوردن و نیز مستحب است نماز کردن در مسجد غدیر و دعا بسیار نمودن
در اینجا و آن جایی است که پیغمبر تصریح نمود بامامت حضرت امیر المؤمنین در اینجا
خاتمه و در آن چند فصل است اول در بیان حرم مدینه است و حد آن از عایر
است تا وعیر و آن دو کوه اند که احاطه نموده اند بمدینه از طرف مشرق و مغرب
و احرام واجب نیست در حرم آن و احوط آنکه بگوئیم اقوی این است که قطع نکنند درختهای آن را
خصوصا درختهای تر را مگر اذخر را و آنچه خارج شده است در حرم مکه بلکه احوط آنکه بگوئیم
اقوی اجتناب نمودن از صید نمودن در میان دو حره آن و حره اسم مکانی است

در حرم مدینه بلکه بهتر اجتناب کردن از صید در همه حرم و مستحب است که غسل کند
در وقت اراده دخول مدینه یا در حین دخول پس می رود به زیارت حضرت رسول صلعم
بغسل دیگر یا بآن غسل و استحباب زیارت آنحضرت از برای همه مردم خصوصا
از برای حجاج از ضروریات دین است بلکه بشناعت که حاکم جبر میکند مردم را اگر ترک
نمایند زیارت آنجناب را و نفقه میدهد بایشان از بیت المال اگر مال نداشته
باشند و کیفیت زیارت آنحضرت در کتب مزار منقولست و مستحب است نماز خواندن
در مسجد حضرت رسول صلعم بدرستیکه آن برابر است با هزار نماز خصوصا در میان قبر
مطهر و منبر شریف که آن یک بقعه است از باغهای بهشت و در خانه حضرت فاطمه
که نماز خواندن در آنجا افضل است از نماز خواندن در روضه و سه روز روزه گرفتن
اگر چه مسافر باشد و صرا اولی آنست که روز چهارشنبه و پنجشنبه و جمعه باشد و بخواند
نماز شب چهارشنبه و روز آن را در نزد استوانه ابی لبابه که آن استوانه توبه است
و نماز شب پنجشنبه و روز آن بخواند و در نزد استوانه که نزدیک بآن استوانه است
نزدیک بمقام نبی صلعم و بخواند نماز شب جمعه و روز آن را نیز در نزد استوانه که نزدیک بمقام
نبی صلعم و اگر قادر باشد که تکلم نکند در این روزها مگر بمقدار ضرورت پس تکلم مکن و سوال
است اعتکاف نمودن در آنجا بلکه بهتر آنست که بخوابد در آن روز و شب در روز
مگر بقدر ضرورت و سوال کن از خدا حاجت دنیا و آخرت خود را و بخوان
در میان دعاها این دعا را اللهم ما کانت لی الیک حاجة شرعت انا فی طلبها

والتمسها

والتمسها او لم اشرع سألتكها او لم اسألكها فانی اتوجه الیک بنبیک محمد
نبی الرحمة فی قضاء حوائجی صغیرها و کبیرها اللهم انی اسالک بعزتک و قوتک
و قدرتک و جمیع ما احاط به علمک ان تصلی علی محمد و آل محمد و ان تفعل بی کذا
و کذا پس حاجتهای خود را طلب کن و باک نیست اگر بماند در شب روز چهارشنبه در نزد استوانه
که نزدیک بالای سر پیغمبر است و در شب و روز پنجشنبه در نزد استوانه ابی لبابه
در شب و روز جمعه در نزد استوانه که نزدیک مقام پیغمبر است و استحباب موکد
زیارت نمودن حضرت فاطمه و بهتر آنست که زیارت کند او را در روضه و در خانه
او و در بقیع جهت اختلاف در مدفن او و اگر چه اوسط این سه مقام اوسطست ممکن که
وقتیکه بنو امیه مسجد را بزرگ نمودند قبر آنحضرت در توی مسجد افتاد و مستحبست
زیارت نمودن امام حسن و امام زین العابدین و امام محمد باقر و امام جعفر
الصادق در بقیع و مستحبست رفتن بمسجدهای مدینه و قبرهای شهدا خصوصا
قبر حمزه و مشربه ام ابرهیم یعنی بعز فرا و که در آنجا ساکن بود و اسم و مادر قبطیه است
و میگویند که تولد نمود ابرهیم را در آنجا و سزاوار آنست که اول برود بمسجد قبا و
نماز بسیار خواند در آنجا بدرستیکه آن اول مسجد است که حضرت رسول نماز خوانده و
در آنجا پس برود بمشربه ام ابرهیم بدرستیکه آن مسکن و مصلای جناب پیغمبر بود
پس برود بمسجد فضیخ و نماز بخواند در آنجا پس برمیگردد بسمت احد و ابتدا میکند
بمسجدیکه نزدیک حره است و نماز میخواند در آن پس میرود بقبر حمزه که پسر عبد المطلب

وسلام میکند با و پس میرود بقبور شهدا و می ایستد در نزد آنها و میگوید السلام
علیکم یا اهل الدیار انتم لنا فرط و انا بکم لاحقون پس میرود بمسجدیکه واقع
شده است در مکان وسیع در طرف کوه از سمت راست خود در وقت آمدن
با حد و نماز میکند در آنجا برون امده پیغمبر با حد در وقت ملاقات نمودن مشرکها
و نماز میکند وقت برگشتن در قبور شهدا پس میرود بمسجد احزاب و نماز میخواند
و دعا میکند بدرستیکه جناب پیغمبر دعا نمود در آن در روز احزاب و عرض نمود یا
صریخ المکروبین و یا مجیب دعوة المضطرین و یا مغیث الملهوفین اکشف همی
و کربی و غمی فقد تری حالی و حال اصحابی و ظاهر آنست که این مسجد مسجد فتح است
زیرا که در این دعا نمود حضرت رسول در روز احزاب پس جناب پیغمبر نمود دعا که اورا
خداوند عالم فتح دادن لشکر کفار بدست حضرت امیر المومنین بجهت کشتن عمرو
ابن عبدود و منهزم شدن احزاب و مسجد فضیخ میگویند این را بلکه این احکامیست
که رد نمودند آفتاب برای حضرت امیر المومنین بعد از گذشتن وقت نماز بجهت
خوابیدن جناب پیغمبر در دامان او تا اینکه نماز عصر را تمام کرد پس افتاد آفتاب
مثل افتادن ستارها و سزاوار است که برود بمقام جبرئیل و بگوید ای جواد ای کریم
ای قریب ای بعید اسالک ان تصلی علی محمد و اهل بیته و ان ترد علی نعمتک و از خواص
این مقام آنست که دعا میکند زن حایض در آنجا بدعا خواندن مگر اینکه پاک میشود
از خون حیض و نیز مستحبست زیارت نمودن ابرهیم پسر حضرت رسول و عبد الله

پسر

پسر جعفر و فاطمه بنت اسد و همه اشخاصیکه در بقیع مدفونند از صحابه و تابعین
و اشکالی نیست در استحباب مجاورت مدینه اگر در بعضی مقامات حرام بود
مجاورت در آنجا بسبب امرهای دیگر فالله العالم فصل دویم در بیان کفارات است
و در آن چند مبحث است مبحث اول در بیان چیزهایی است که کفاره بر آنها مترتب
نیست پس کفاره نیست در چیزهایی که صید نمودن آن جایز است مثل صید دریا و
هر حیوان است که محرم کشتن و حیوان را آوردن یا اصل بودن آن و مرغ خانگی
و دجاج حبشی که ممکن است داخل شدن آن در صید از اصل بجهت عدم امتناع آن
از انسان و نیز کفاره و حرمت مترتب نیست بر کشتن شتر و گاو و گوسفند و حیوانات
اهلی اگر چه وحشی شده باشد بخلاف وحشی آنها پس بدرستیکه کفاره و حرمت
است بآنها اگر چه مانوس و مملوک باشد و نیز کفاره لازم نیست بکشتن حیوانات
درنده اگر چه از طیور باشد خواه ترا قصد نموده باشد یا نه مگر شیر بدرستیکه کشنده
آن در حرم لازم است یک قوچ دادن اگر شیر قصد او را نکرده باشد بلکه هر چند قصد
کرده باشد و لکن در غیر حرم باشد بنا بر احوط اگر نگوییم اقوی بلکه احوط و
اقوی عدم درنده حیوان کشتن درنده است اگر قصد نکند او را بلکه مثل آنست درندهای
طیور اگر اذیت نکنند و مرغهای حرم را و هر حیوانی که متولد شود از دو حیوان مختلف الجنس
تابع است بآن اسم که مناسب او است اگر اسم داشته باشد و اگر نداشته باشد کشتن آن حرام است
بر محرم اگر چه ممتنع نباشد و در کشتن در وقتیکه قصد نکند محرم را او باک نیست بکشتن

عقرب و موش و مار خصوصاً افعی در حرم و غیر حرم و کفاره نیست در کشتن حداءه
و همه اقسام غراب بلکه اقوی جواز انداختن اینها است از پشت شتر هرگاه زخم باشد
پشت آن بلکه در نبودن زخم نیز اگر چه کشته شود بتعمد انداختن و لکن احوط اگر نگوئیم
اقوی این است که نیندازند اینها را بقصد کشتن بلکه احوط اکتفا نمودن است بپراکنده
نمودن اینها از ذبیح حیوان و احوط ترک اقتصار نمودن است بر شتر که زخم داشته باشد
و باکی نیست بکشتن شپش و کیک یا اذیت دادن یا بیرون آن اگر چه احوط کشتن آنست
خصوصاً در وقت عدم اذیت و علی الخصوص در حرم چنانچه احوط و اقوی نکشتن
زنبور است وقتیکه قصد نکند او را و کفاره نیست در کشتن آن از روی خطا بلکه در عمد
نیز اگر قصد کرده باشد او را اگر چه احوط در صورت کفاره دادن است مثل آنکه یک مشت
از آذوقه بالتمکن قصد نکرده باشد او را و کفاره آن عبارتست از اطعام نمودن چیزی
از طعام اگر چه یک مشت باشد و احوط با وجود این است که گوسفند کشتن است اگر کشته باشد
از زنبور و جائز است خوردن صید ... که مستمات بقری و ... و بیرون کردن
اینها از مکه و حرم بلکه احوط اجتناب نمودن است از ... باحتیاط شدید و جائز نیست
کشتن و خوردن اینها در حرم و در احرام بلکه اولی اجتناب نمودن است از آلوده
نمودن و خوردن اگر بیرون کرده باشد اینها را از حرم **مبحث دوم** در بیان
چیزهاییست که کفاره اینها عوض مخصوص دارد و آن پنج قسم است **اول** شتر مرغ است در کشتن
آن لازم است بدنه بلکه اقوی این است که از شتر باشد و ثنی باشد یعنی داخل شده

باشد بسال ششم بلکه بهتر این است که ناقه باشد و اگر عاجز باشد از بدنه دادن
میدهد بمقدار قیمت آن گندم یا غیر آن از چیزهایی که در کفاره مجزی است
دادن اینها اگر چه گندم افضل بلکه احوط است و تصدق میکند بهر مسکین دو مد
پس هرگاه قیمت آن زاید باشد از شصت مسکین لازم نیست بر او تصدق نمودن
زاید و چنانچه لازم نیست تمام نمودن اگر قیمت آن کمتر باشد از شصت و اگر عاجز
باشد از قیمت دادن بایین نحو روزه میگیرد بعوض هر دو مد یک روز تا آنکه
برسد بشصت اگر قیمت آن باین مقدار رسیده باشد و اگر عاجز شود از روزه
گرفتن شصت روز مثلاً هجده روز روزه میگیرد زیاده از آن واجب است
اگر چه متمکن باشد از زاید هر چند از احوط است و اگر عاجز گردد از روزه ماه
دویم بعد از گرفتن ماه اول اقوی سقوط است و احوط روزه گرفتن
نه روز است و بعد از آن بقدر امکان و بعد از آن ساقط میشود از او
دویم گاو وحشی است و لازم است در آن یک گاو اهلی و مثل آن است حمار
وحشی اگر چه احوط با وجود این بدنه دادن است و اگر عاجز باشد از گاو دادن
میدهد بمقدار قیمت آن گندم یا غیر آن از چیزهاییکه مجزیست در کفاره
اگر چه گندم افضل بلکه احوط است و تصدق میکند بهر مسکینی دو مد تا آنکه
برسد بسی مسکین و زیاده از آن لازم نیست چنانچه لازم نیست بر او اکمال نمودن
ناقص و اگر عاجز باشد روزه میگیرد بعوض هر دو مد یک روز و اگر از این نیز

عاجز باشد پس نه روز **سیم** آهوست و در کشتن آن لازم است یک گوسفند و با عجز میدهد بقدر قیمت
آن گندم یا غیر آن از چیزهاییکه مجزیست در کفاره اگر چه گندم افضل و احوط است و تصدق میکند بهر
مسکینی دو مد و زیاده لازم نیست و لازم نیست اتمام نمودن در صورت نقصان و اگر عاجز باشد
روزه میگیرد از هر دو مد یک روز و اگر از آن نیز عاجز باشد پس سه روز و مثل آنست در حکم
روباه و خرگوش بنابر اصح **چهارم** تخم شتر مرغ است پس در هر تخمی از آن اگر حرکت نماید جوجه
در توی آن لازم است یک بکره از شتر و بکره شتر جوانی را میگویند که ماده باشد و احوط یکساله بودن
است و اگر حرکت نکند جوجه آن یا هیچ نداشته باشد ارسال میکند بعدد تخم نر شتر را بماده آن
مثل یکی ... بالای ماده ها پس هر چه که از اینها بعمل آید قربانی است و اگر هیچ بچه نیاورند
پس بر او چیزی لازم نیست و اگر عاجز باشد پس میدهد بعوض هر تخم یک گوسفند و با عجز
اطعام میکند ده مسکین را از برای هر مسکینی یک مد و احوط دو مد است و اگر عاجز باشد
سه روز روزه میگیرد و فرقی نیست میان آنکه خود محرم بشکند تخم را یا حیوان او و چنانچه فرقی
نیست در میان شکستن تنها و خوردن بلکه اگر بشکند تخم را اگر مرده باشد جوجه در توی آن
چیزی بر او لازم نیست و مثل این است اگر تخم فاسد باشد بلکه چنین است نیز اگر بشکند تخم
و بیرون شود جوجه آن و تعیش نماید و ظاهر این است که مصرف این قربانی مثل سایر فداها
بر مساکین حرم است در همان وقت و لازم است تاخیر کردن بجهت تربیت اینها **پنجم**
تخم قطا است و آن مرغیست که او را سنگخوار ... بلکه مثل آنست تخم کبک و در آن
و لازم است در هر یکی از اینها اگر چه حرکت کند جوجه در توی تخم یک بکره از گوسفند

انوا میگویند که قابلیت حمل داشته باشد و اگر حرکت نکند یا جوجه نداشته باشد
ارسال میکند نر گوسفند را بماده ها بعدد تخم چنانچه ذکر شد در تخم شتر مرغ پس
هر بچه که بعمل آید قربانی است و اگر عاجز باشد پس میدهد بعوض هر تخم یک گوسفند
و در صورت عجز اطعام میکند بعوض هر تخم ده مسکین را و با عجز از این روزه میگیرد از
هر تخم سه روز و مثل تخم شتر مرغ **مبحث سیم** در بیان چیزهاییست که عوض مخصوص ندارد
و آن پنج قسم است **اول** حمام است و آن اسم است از برای هر مرغی که آب خوردن از منقار آن
باشد مثل کبوتر و لکن ... بهتر است ترک نمودن احتیاط در هر مرغی که طوق داشته باشد
اگر چه آب خوردن آن مثل کبوتر نباشد بغیر از قطا و کبک و دراج پس در کشتن محرم حمام را
در حل یک گوسفند است و در کشتن محل در حرم یک درهم است و احوط قیمت دادن است
اگر زاید باشد قیمت آن از یک درهم و در جوجه آن برای محرم اگر کشته باشد در حل یک بره
و بهتر است که از بز گوسفند باشد زیاده از شش ماه باشد و بهتر این زیاده شدن
از شش ماه است و برای محل در حرم نیم درهم است و اگر محرم بکشد اینها را در حرم جمع میشود
بر او کفاره احرام و کفاره حرم و احوط مضاعف شدن فداست و حکم تخمی که حرکت کند
جوجه در توی آن مثل حکم خود جوجه است و اگر حرکت نکند پس بر محرم در حل لازم است
و بر محل در حرم ربع درهم و اگر محرم باشد در حرم لازم میشود بر او یک درهم و ربع درهم
و مساوی است وحشی و انسی حمام حرم در قیمت اگر کشته شده باشد در حرم لکن افضل
بلکه احوط این است که اگر از حمام حرم باشد بخرد بقیمت آن علف بجهت حمامهای

حرم و افضل اینست که گندم باشد اگرچه اقوی تخییر است در میان این و صدقه دادن
بقیمت آن و اگر اطعام حرم نباشد پس تصدق میکند قیمت انرا و اگر با وجود اینها عاجز
باشد ضامن میشود نیز قیمت انرا صاحب آن بنابر احوط یا اقوی دوم در بیان قطاة
کبک و دراج یک بره است که از شیر خوردن جدا شده و مشغول چرا کردن باشد
سزاوار نیست ترک احتیاط نمودن در امثال اینها سیم در کشتن هر یکی از خارپشت و
سوسمار و یربوع یعنی موش دشتی یک بزغاله است بلکه احوط این است نیز در امثال اینها
چنانچه احوط در بزغاله این است که شش ماهه یا هفت ماهه باشد اگرچه اقوی خلاف
اینست چهارم در کشتن گنجشک و قبره یعنی چکاوک و صعوه و آن چنانچه حکایت کرده‌اند
گنجشک کوچکی است که دم دراز دارد و میجنباند انرا یک مد است از طعام و احوط یک
گوسفند است در هر مرغ بغیر از شتر مرغ خصوصا در مرغ آبی و اوذه و کلنگ و اوزه
بر کبابی مرغ آبی را در زبان عرب میگویند و احوط با وجود این تصدق کردن
بقیمت آن و در حرم دو قیمت است پنجم در کشتن ملخ یا خرما دانه یکعدد خرما است
و احوط با وجود این یک مشت از طعام دادن است و در کشتن ملخ بسیار یک گوسفند است
اگر ممکن باشد خود را محافظت نمودن از کشتن انها و اگر ممکن نباشد پس چیزی لازم
نیست بر او و دور انداختن شپش از بدن یک مشت است از طعام و مثل این است کشتن او
بنابر احوط و اقوی و هر چیزی که عوض مقدری ندارد از قبل شارع پس لازم است در کشتنی
آن قیمت آن و مثل این است بچه‌هایی که عوض مقدری ندارد و احوط اگر نگویم اقوی اعتبار

علاوه است و تعدد است در مقوم بلکه احوط بودن دو نفر است از مقومین و اگر بکشد صیدی را
که معیوب باشد جایز است عوض دادن بچیزی که مثل آن باشد در عیب مثل کور بودن
چشم چپ و لنگی از طرف راست و امثال اینها و افضل صحیح دادن است بعوض معیوب در
نر و ماده بودن مماثلت شرط نیست ولکن احوط است و معتبر در وقت تقویم عوض
وقت جدا نمودن قیمت است نه وقت اتلاف و در تقویم خود صید مثل چیزهایی که عوض
مقدری ندارند وقت اتلاف است و معتبر در قیمت عوض از گوسفند و گاو و شتر قیمت منی
است اگر جنایت در احرام حج واقع شده است و قیمت مکه است اگر در احرام عمره واقع شده است
و اگر بکشد ماخض را از چیزهایی که عوض دارد از شتر و گاو و گوسفند و مراد از ماخض
حامله است پس باید عوض آن حامله باشد و اگر متعذر شود پس قیمت میکند عوض را
در حالت حمل و اگر زاید شود قیمت گوسفند حامل از غیر حامل ساقط میشود و اعتبار
حمل اگر واجب بقیمت دادن باشد بخلاف آنکه خود عوض باشد نه قیمت آن و اگر زاید
شود قیمت عوض حامل از اطعامی که مقدر بود از شارع مثل زیادتی قیمت گوسفند
حامل بعوض آهوی حامل از ده مسکین پس احوط در این صورت وجوب دادن زیادتی است
بمساکین بجهت حمل اگرچه زیاده باشد از شصت مسکین و اگر حیوان حامل باشد بدو بچه
یا زیاده متعدد میشود عوض و قیمت آن اگر محرم کشته باشد از اهل حرم و اگر جنایت
زند بصید حامل را پس بیندازد بچه را زنده و بعد از آن بمیرند هر دو پس لازم است بر جانی
عوض صید هر دو از مادر مثل آن و از بچه مثل آن و اگر بچه هر دو زنده بمانند معیب

نموده است و چیزی بر او لازم نیست اگر معیوب نشده باشد و در عیب ضامن میشود ارش را
و اگر یکی پر صید بکند عوض از انها و اگر بچه بیندازد و معلوم شود مردن بچه پیش از صید و
جنایت لازم است بر او ارش آن با اینطور که قیمت میکند آنرا اگر بچه حامل و بگیرد بچه معیوب
بعیب بچه انداختن و تفاوت میان دو قیمت ارش است و اگر جنایت بزند با آهو مثلا
و ناقص شود بجهت جنایت عشر قیمت آن واجب است بر او عشر قیمت اگر حاصل این عشر باشد
نمودن باشد اگر بجهت جنایت و باطل شود امتناع نمودن صید ضامن میشود ارش
آنرا و احوط دادن تمام عوض است و اگر باطل کند یک امتناع از امتناعی که صید دارد
باشد امتناع دیگر مثل دویدن آن چنانچه در شترمرغ و دراج ضامن میشود ارش را
یقینا و اگر محرم بکشد حیوانی را و شک نماید که آیا صید بود یا نه ضامن نیست و همچنین
است نیز اگر شک کند که آیا در حرم کشت یا نه و شک کند در آنکه جنایت با آن صید
باعث بلکه این است شک نمودن در آنکه از صید بحساب است یا نه مبحث چهارم در بیان موجبات
ضمان است و آن سه رشته اول در بیان احکام مباشرت باتلاف است پس اگر بکشد
محرم صیدی را در حل لازم میشود فدا دادن بر او و اگر بخورد از آن لازم میشود بر او عوض
آن و اگر رمی کند بصیدی و برساند تیر را بآن و بداند که تاثیر نکرد این رمی در صید
از شکستن یا زخم کردن یا امثال آن پس فدا بر او لازم نیست و باید توبه نماید بگناهی که
بعمل آورده است و اگر رمی کند بصیدی که بکشند بان درست یا باطن و بعد از آن
برسد که چاق شده است و معیوب واجب بر او ربع قیمت آن و مثل شکستن نیست

زخم زدن پس در صورت معیوب لازم است بر او ارش مثل سایر چیزهایی که موجب عیب
باشد و اگر ندانند مقدار ارش را پس تصدق میکند بچیزی که محتمل باشد مطابق بودن
آن با ارش و اگر بعد از جراحت مثلا ندانند حال انرا لازم است بر او فدا چنانچه
لازم است فدا اگر ندانند رسیدن تیر با امثال آن و ندانند که تاثیر کرد در آن یا نه و
اگر رمی کند و رسیدن را ندانند پس چیزی نیست بر او با وجود آنکه احوط نیز لزوم فدا
است و ضامن میشود اجزای صید را چنانچه ضامن خود میشود انرا پس لازم است بر او ارش
جنایت اجزای آن مگر در غزال یعنی آهو بره پس در شکستن محرم یکی از شاخهای آن در حل
ربع قیمت است و در هر دو شاخ نصف قیمت است و در بیرون آوردن دو چشم آن
تمام قیمت است و در شکستن یکی از دستها یا پایهای آن نصف قیمت است و اگر بعمل
آورد محرم یکی از اینها را در حرم لازم است بر او فدا با زیادتی بر آنچه گفته شد و اگر شریک
باشند جماعتی از محرمین در کشتن صیدی در حل لازم است بر هر یکی یک عوض کامل و اگر
در حرم باشد مضاعف میشود بنحوی که گذشت و اگر جماعتی از محلین بکشند از اهل حرم
لازم است بر هر یکی یک قیمت و اگر شریک باشد محرم یا محل در حل یا در حرم جاری
میشود بر هر یکی حکم خود او در حالت استقلال و نیز واجب میشود فدا دادن کامل
اگر شراکت در خوردن در صید باشد و اگر صید نماید محرم مرغی از حرم و بکشد
آنرا بزمین زدن لازم است بر او فدا و قیمت و تعزیر نمودن بر او و اگر بگیرد ماده
آهوی را و بدوشد شیر او را و بخورد لازم است بر او قربانی کردن و قیمت شیر نیز

کند صید را در حالتیکه محل باشد و برسد بصید در حالتیکه محرم باشد ضامن نیست بر آن مثل آنکه بکند او در سر خود پیش از احرام چیزی را که کشنده شپش است بعد از آن احرام ببندد و کشته شود شپشها بسبب او چیزی بر او لازم نیست و اگر متمکن نباشد از زایل نمودن آن در حال احرام و اگر متمکن باشد و ازاله نکند ضامن است و چنین است نیز اگر دام گذارد برای مرغ در حالت حل پس صید بیفتد در آن در حالت احرام یا چاه بکند یا بر نحو بلکه اگر قصد نکند با اینها صید نمودن را ضامن نیست اگرچه متمکن باشد از زایل نمودن آن در حال احرام و ازاله نکرده باشد **دویم** از موجبات ضمان ید است هر کسی که احرام ببندد و صید داشته باشد زایل میشود ملک از آن و واجب است بر او رها کردن آن پس اگر پیش از رها کردن در صورت امکان بمیرد صید بمرگ خود فضلا از اینکه تلف کند از آن لازم است بر او ضمان آن و فرقی نیست در این میان حرم و غیر حرم بلکه اگر ممکن نشود رها کردن تا اینکه تلف شود ضامن نیست بنابر اقوی اگرچه ضمان داشته نیز و اگر رها نکند از آن تا اینکه محل شود در صورتیکه صید را داخل حرم نکرده باشد پس چیزی نیست بر او بغیر از معصیت در رها نکردن و احوط اگر نگوییم اقوی رها کردن است بعد از محل شدن اگر واجب شده بود بر او در حال احرام مثل اینکه متذکر نشد و اهمال کند در آن بلکه احوط رها کردن است مطلقا اگرچه اقوی خلاف آنست و اگر رها کند صید شخص دیگری را از دست او ضمان نیست بر آن شخص مثل کسیکه بگیرد مال مغصوب را از دست

غاصب و رد کند بصاحب آن و اگر در صورت سابق صید را داخل حرم کرده باشد و بیرون آورد آن را از حرم لازم است بر او برگردانیدن آن بحرم بنابر احوط پس اگر تلف شود پیش از آن ضامن است بر آن و اگر صید در دست او ودیعه یا عاریه باشد یا امثال اینها و متعذر شود رد نمودن بمالک میدهد بوکیل یا ولی او که عبارت باشد از حاکم شرع و اگر این نیز متعذر باشد میدهد به بعضی از عدول مؤمنین و اگر این نیز متعذر باشد رها میکند و ضامن میشود برای آن و اگر صید دور باشد از محرم در حال احرام مثل اینکه در بلد او و بلد یا در غیر آن باشد زایل نمیشود ملک او از صید پس جایز است برای او فروختن و هبه نمودن آن و غیر اینها بلکه از برای اوست مالک شدن بصیدی که دور باشد از محرم بخریدن و قبول هبه نمودن فضلا از داخل شدن بملک او بسبب ارث و اگر نگاه دارد محرم صید را در حل پس بکشد آن را محرم دیگر ضامن میشود هر یک یک فدا کامل و اگر در حرم باشند زیاد میشود فدا یا مادامیکه ببدنه نرسد بلکه در رسیدن آن نیز بنابر احوط اگر نگوییم اقوی و اگر هر دو محل باشند و لکن در حرم باشند زیاد نمیشود فدا و اگر یکی از ایشان محل باشد و دیگری محرم و در حرم باشند زیاد میشود فدا بر محرم نه بر محل و اگر نگاه دارد محرم صید را در حل و بکشد آن را محل در حل ضامن میشود محرم نه محل و اگر نقل کند محرم یا محل در حرم تخم غیر از موضع آن پس فاسد شود تخم بسبب نقل نمودن مثلا ضامن است بر آن بلکه احوط

اگر نگوییم اقوی ضمانت مادامیکه محقق نشود بیرون آمدن جوجه از تخم زنده و سالم پس اگر معلوم نباشد حال آن ضامن است بر آن و اگر بعد از نقل نمودن بگیرد آن را مرغ دیگر در زیر خود و سالم بیرون آید جوجه از آن ضامن نیست بر آن و همچنین است نیز اگر شکند آن تخم فاسد را و اگر ذبح کند محرم صید را در حال اختیار میته میشود در حق محل فضلا از غیر او بخلاف اینکه صید کند آن را محرم و ذبح نماید آن را محل بعد پس بدرستیکه آن حلال است برای محل **سیم** از موجبات ضمان تسبیب است و در آن پانزده مسئله است **مسئله اول** هر کسیکه ببندد در را و اشد بر روی حمام حرم و جوجه و تخم آن ضامن میشود بجهت در بستن پس اگر بسبب زایل گردد و رها شود آن با سلامت ساقط میشود ضمان از او و اگر هلاک شود ضامن است محرم بر حمام یک گوسفند و بر جوجه بره و بر تخم یک درهم و ضامن است محل بر حمام یک درهم و بر جوجه نصف درهم و بر تخم ربع درهم **مسئله دویم** واجب است یک گوسفند بنابر احوط اگر نگوییم اقوی بر کسیکه برماند حمام حرم را و برگردد حمام و اگر برنگردد واجب است بر او از هر حمام یک گوسفند و اگر شک کند در عدد آنها بنا میگذارد بر اقل و اگر شک کند در برگشتن آنها بنا میگذارد بعدم برگشتن و اقوی مساوی بودن محل است با محرم در این حکم و اقرب اینست که اگر حمام برگردد باشد و بر گردد بمحل خود چیزی لازم نیست بر او و اگر شریک باشند جماعتی در رماندن حمام اقوی اینست که یک فدا واجب است بر همه ایشان خواه عدد

هر یک مستقل باشد در رماندن و اگر تنها شود یا نه و خواه حمامها برگردند یا نه بلکه ظاهر اینست که فرقی نیست در میان اینکه همه اینها محرم باشند یا محل یا مختلف در حرم باشند یا در حل و لکن این حکم منحصر است بر غیر حمام حرم نه حیوان آهو و امثال آن و اگر برگردند بعضی از حمام پس آنهایی که برنگشته اند از برای هر یکی یک گوسفند است و چیزی لازم نیست بر او بجهت حمامها که برگشته اند و احوط وجوب جزا است از یک گوسفند بنسبت همه پس اگر حمامها چهار باشند و برگردد از آنها دو عدد لازم میشود بر او نصف گوسفند بجهت اینها و واجب است بر کسی که رمانده است حمامها را سعی نمودن در برگشتن آنها با امکان و اگر محتاج باشد بمؤنه واجب است نیز و اگر حمامها از حرم خارج نشوند از محل خودشان بپا دور نباشند واجب نیست سعی نمودن در برگشتن آنها اگرچه قایل باشیم بوجوب فدا دادن **مسئله سیم** اگر دو نفر محرم باز یاد می نمایند یکصید را پس برسد با یکی از آنها و خطا کند ملتقی واجب بر هر یک یک فدا و فدا لازم نیست بر آنکه خطا نموده است اگر محل در حرم باشد و هر دو محل باشند **مسئله چهارم** اگر جماعتی از محرمین آتش روشن کنند در حل و بیفتد صید در آن و تلف شود پس اگر قصد کرده بودند از این تلف نمودن صید را لازم است بر هر یک یک فدا و اگر قصد نکرده بودند آنرا لازم است بر همه ایشان یکفدا و اگر بعضی قصد نموده باشند و بعضی نه نموده باشند واجب بر هر کسیکه قصد کرده است یکفدا و بر همه باقی یکفدا اگرچه یک نفر باشد

بنابر احوط اگر نگوییم اقوی و اگر این امر محل کرده باشد در حرم یا قصد نبود
واجب بر او قیمت بلکه احوط وجوب قیمت است اگرچه قصد ننموده باشد و
مضاعف میشود فدا برای محرم در حرم با قصد نبود بلکه احوط این است با عدم قصد
نیز و اگر آتش روشن کننده یکنفر باشد واجب بر او یک گوسفند خواه قصد نموده
باشد یا نه مسئله پنجم وقتیکه محرم رمی کرد صیدرا و کشت او را یا زخم دار کرد و معلوم
نشد حال آن لکن بسبب اضطراب آن کشته شد صید یا جوجه مرغ دیگر لازم است برای او
فدا همه اینها و فرقی نیست در میان آنکه محرم کرده باشد این را در حل یا محل کرده باشد
در حرم و اگر محرم کرده باشد در حرم مضاعف میشود فدا بر آن مسئله ششم ضامن است
محرم هر چیزی که پیش انداخته باشد حیوان خود را در حل بجنایت آن حیوان بجمیع جراحات
از سر و پا و دست و مثل این است سوار اگر جنایت در حال ایستادن باشد اما
در حال راه رفتن پس ضامن است بجنایت سر و دو دست آن مثل کسی که خود پیش
پیش باشد و یکی از حیوانات و مثل محرم است محل در حرم و مضاعف میشود فدا بر محرم
در حرم مسئله هفتم اگر نگاه دارد محرم صید را در حل یا در حرم و بچه داشته باشد
آن صید در حل یا در حرم پس تلف شود بچه بجهت نگاه داشتن مادر آن ضامن است
بچه را بنابر احوط اگرچه با مضاعف بودن فدا باشد در بعض صور چنانچه ضامن است
مادر را نیز اگر تلف شود بسبب نگاه داشتن و مثل این است اگر نگاه دارد محل
صید را در حل و بچه آن در حرم باشد و تلف شود بجهت نگاه داشتن مادر

ضامن

ضامن نیست مادر را در هر گاه تلف شود مگر آنکه در حرم باشد و اگر نگاه دارد
محل مادر را در حرم و بمیرد بچه در حل ضامن است آنرا بنابر احوط بلکه اقوی
و اما مادر پس اشکال است در ضمان آن در صورت تلف مسئله هشتم
اگر ترغیب کند بگوییم سگ خود را به صید پس بکشد سگ آنرا ضامن است برای آن
خواه در حل باشد یا در حرم اگرچه مضاعف میشود فدا در حرم بلکه ترغیب نماید
سگ را محل در حل پس داخل شود به صید بحرم و سگ متابعت کند از او بگیرد
در حرم ضامن میشود برای آن بلکه احوط ضمان است نیز اگر ترغیب کند سگ را در حل
پس داخل شود بحرم و بگیرد غیر آن صیدرا در حکم ترغیب نمودن است و اگر سگ بسته
بسته شده باشد در حرم یا محرم باشد یا بگشاید از او در حل در حالتیکه صید حاضر باشد
مثل او و مثل این است اگر بگشاید صید بسته شده را پس سگ بگیرد آنرا بلکه ضامن است
نیز اگر گشاده شود سگ خود بخود بجهت تقصیر کردن در محکم بستن آن بلکه احوط
اگر نگوییم اقوی این است اگر تقصیر کرده باشد در بستن سگ دیگری که هرگاه امر نموده
باشد او را به بستن آن بلی ضمان نیست در بودن سگ با خود اگر تقصیر ننموده باشد
در بستن آن با وجود آنکه بهتر در اینجا نیز ضمان است مطلقا اگر با خود برده باشد از او
لکن مالک شود از او در حرم یا در احرام در حالتیکه آورده باشد از او شخص دیگر
پس ضمان نیست بر او و اگر محرم چاه بکند در جایی عدوانا و هلاک شود در صید
بجهت افتادن در آن چاه ضامن است برای آن بلکه احوط ضمان است اگر بکند

در ملک خود یا در جای مباح مثل کندن چاه در ملک خود در حرم و دام گذاشتن
در آن بجهت صید و اگر ببندد سگ را یا بگشاید بند او را در حالیکه صید حاضر
باشد پس بکشد صید را اتفاقا ضامن است بنابر احوط اگر نگوییم اقوی مسئله نهم
اگر رم بدهد صید را پس خورد صید بچیز دیگر و هلاک شود بسبب آن یا هلاک
شود صید دیگر بجهت آن یا بگیرد آنرا حیوان درنده ضامن است برای آن و اگر برگردد
باشیانه یا بمأوای خود یا بجایی که رم کرده بود از آنجا ضامن نیست بلکه مثل این
است اگر سکون کند در جای دیگر و تلف شود بعد از آن در وقتیکه نسبت تلف
شد بر آن بآن مسکن نمیدهند و اگر نسبت را بآن دهند پس ضامن است مثل آنکه
تلف شده باشد پیش از سکون کردن بآفت آسمانی مسئله دهم اگر صید بیفتد در
دام و قصد نماید خلاص کردن آنرا پس بمیرد یا معیوب شود ضامن است بنابر احوط
مثل آنکه خلاص کند آنرا از دهن گربه یا حیوان درنده یا از زیر دیوار بود دا
بجهت دوا نمودن برخم های آن پس بمیرد در دست او و اگرچه اقوی در اینها عدم
ضمان است مسئله یازدهم اگر محرم دلالت کند دیگری را بصید در حل یا در حرم یا
در محل دلالت کند در حرم پس بکشند آنرا یا زخم زنند یا بگیرند ضامن است برای آن
بلی ضمان نیست اگر چیزی مرتب نشود بر دلالت کردن او یا ببیند آنرا مدلول
پیش از دلالت این و مثل این است نیز اگر بعمل آورد چیزی که بجهت آن خبر دار شود
دیگری از صید اگر قصد نکرده باشد از آن اخبار نمودن او را و اگر دلالت کند محل

محرم

محرم این صید در حل ضامن نیست بنابر اصح مبحث پنجم در بیان صید حرم است
و حرم احاطه نموده است مکه را از جمیع اطراف و حرام است در آن بر محل هر صیدی که
حرام است بر محرم در حل پس هر یکی از محلها اگر بکشد صید حرام را واجب است بر او قیمت
آن و اگر محرم باشد واجب بر او زیاده از قیمت فدا دادن اگر صید از چیزهایی
باشد که فدا دارد و اگر از اینها باشد پس مضاعف میشود قیمت آن برای احرام
حرم و اگر شریک باشند جمعی از محلها در کشتن صید واجب میشود بر هر یک
قیمت بنابر اقوی چنانچه در سابق مذکور شد و چیزی نیست بر محل نکشتن پیش و
کبک و مرغ و چیز در حرم و مکروه است از برای محل کشتن آن صیدیکه قصد حرم نموده
باشد بنابر اصح و ضمان نیست بر او اگرچه بزند آنرا در خارج حرم و داخل شود بحرم
پس بمیرد در آنجا و لکن مستحب است دادن قیمت آن و نیز مکروه است کشتن صید در خارج
حرم تا میل بریدار هر طرف و از احرام بیاشند مستحب است بر او فدا دادن
چنانچه مستحب است از برای او صدقه دادن اگر بیرون آورد چشم آنرا یا بکند
شاخ آنرا و اگر ببندد کسی صیدرا در حل پس داخل میشود ببندها خود بحرم جایز نیست
بیرون آوردن آن بلکه اولی و احوط اجرا نمودن حکم صید حرم است بر آن و اگر
در حل باشد و رمی کند صیدرا در حرم لازم است بر او عوض آن و مثل این است اگر بشاد
سگ بر آن اما اگر بفرستد آنرا بصید در حل پس داخل شود خود سگ بحرم و بکشد
صید دیگر را بخصوص بکشد صاحب سگ سبب باشد در این پس ضمان نیست چنانچه

سبک خود شی برود بحرم بدون آنکه کسی فرستاده باشد او را و اگر بفرستد او را
بصید در حل پس داخل شود صید بحرم و متابعت کند او را سگ و بکشد در حرم
ضامن است بنابر احوط اگر نگوییم اقوی چنانچه ضامن میشود اگر در حرم باشد
پس بزند صید را در حل و بکشد او را و مثل اینست اگر بعضی او صید در حرم باشد و بعضی
دیگر در حل و بزند آن بعضی را که در حل است و بکشد او را فضلا از اینکه بزند
آن بعضی را که در حرم است و اگر بکشد صید را در شاخه از درخت که در حل است
ضامن میشود اگر اصل آن در حرم باشد و ضمان نیست در عکس این ولکن احوط
اگر نگوییم اقوی تغلیب نمودن جانب حرم است بجهت بودن بعضی شاخه های آن
اگرچه اصل آن در حل باشد و هر کس داخل شود بحرم با صید زنده واجب است رها
کردن آن بلکه اگر بیرون نیاورد آن را از حرم و تلف شود ضامن است خواه تلف از خود
باشد یا از دیگری و اگر مرغی باشد که پر بریده شده باشد پرهای آن واجب است حفظ
نمودن آن تا اینکه کامل شود پرهای آن و بعد از آن لازم است رها کردن آن
و جایز است سپردن آن بشخص دیگر برای حفظ اگرچه زن باشد و احوط اعتبار
عدالت در آن شخص و اگر موقوف باشد قبول نمودن آن باجرت واجب است براو
چنانچه واجب است براو مؤنه آن صید تا زمان رها کردن آن و اگر رها کند او را
پیش از کامل شدن پرهای آن ضامن است اگر تلف شود یا معلوم نباشد حال
آن و بالجمله در الحاق نمودن غیر مرغ بآن درین حکم و اگر پرهای او خود کنده

بلد

باشد واجب است براو داشتن آن و حفظ نمودن آن تا بحد نمو برسد و جایز است
محل صید نمودن حمام حرم در حرم بنابر اقوی اگرچه احوط خلاف آنست و هر
کس بکند یکی از حمام حرم لازم است براو صدقه دادن و احوط اگر نگوییم اقوی
اینست که صدقه را بآن دست دهد که پر را کنده بود و متعدد میشود صدقه
بتعدد کندن پر بلکه احوط ارش دادن است با وجود این اگرچه اقوی خلاف اوست
بلی اگر معیوب شود بسبب کندن ضامن میشود ارش را و اگر بکند زیاده از یک
پر بیک کندن پس احوط اگر نگوییم اقوی تعدد کفاره است بتعدد و اما اگر بکند
از موی دیگر غیر از پر یا از غیر حمام حرم لازم است براو ارش اگر ناقص شود بسبب آن
ولکن احوط الحاق نمودن سایر مرغها حرم است بحمام حرم چنانچه احوط الحاق
نمودن غیر کندن پر است از چیزهایی که موجب درد و الم باشد بکندن و ساقط
نمیشود صدقه و ارش بجهت روییدن آنچیزی که کنده شده بود و هر کس که بیرون
ببرد صید را از حرم بغیر از قمری و دباسی واجب است برگردانیدن آن بحرم و اگر
تلف شود پیش از آن اگرچه بسبب باشد ضامن است برای آن و همچنین است
بیضه اخراج نمودن از حرم و اگر بگیرد از درختی از حرم داخل شود بحرم پس بر او
رد آن است از آن و بکشد صید را لازم نیست براو و مثل اینست اگر بفرستد سگ
بصید در حل پس بحرم رود کند بجهت آنکه از حرم در وقت راه رفتن و اگر ذبح کند محل
فضلا از اینکه محرم باشد صید را در حرم میته میشود آن صید و اگر ذبح کند محل

در حل پس بیاورد بحرم حرام نیست بر محل بخلاف محرم و صید قابل ملک نیست
در حرم بهمه اسباب ملک بر محل فضلا از اینکه محرم باشد باکی نیست بمالک شدن
محل در حالتیکه در حرم باشد صید در خارج حرم مثل خریدن و کیل یا گرفتن آن
و امثال اینها فضلا از اینکه بسبب ارث باشد **مبحث ششم** در بیان توابع کفاره
است معلوم شد در سابق اینکه واجب قیمت دادن بر محل در حرم و فدا
دادن بر محرم در حل اگر فدا داشته باشد و قیمت دادن یا فدا اگر در حرم باشد
و در قیمت دادن اگر فدا نداشته باشد و اینکه احوط اگر نگوییم اقوی جریان
این حکم است در چیزیکه واجب باشد در آن بدنه بر کسیکه در حرم باشد و واجب میشود
در آن دو بدنه و مکرر میشود کفاره بمکرر شدن جنایت بر صید بجهت فراموشی
احرام یا نسیان و فدا لازم است در دو صید اگر اندازه نشان داشته باشد و مثل این است
خطا نیز مثل اینکه قصد نمود کشتن غیر صید را پس بکشت او را بلکه مثل اینست اگر تعدد
جنایت بجهت جاهل بودن باشد بحکم شرعی بنابر اقوی و اما اگر تعدد از روی
عمد باشد واجب است براو یک کفاره بجهت جنایت اول و در غیر آن کفاره واجب
نیست و واجب است انتقام از بحد او بنا بر اصح اینکه اگر اول ملخ باشد و ثانی
شتر مرغ واجب نیست اول کفاره بر شتر مرغ ولکن تکرار اول احوطست و ظاهر آنست
که این حکم مختص است بمحرم بخلاف محل در حرم پس مکرر میشود کفاره بمکرر شدن جنایت
مطلقا و ظاهر نیز اختصاص این حکم است بیک احرام نه دو احرام پس مکرر میشود

کفاره

کفاره بتکرر صید در دو احرام اگرچه نزدیک باشد زمان آنها مثل اینکه یکی
در احرام اول و دیگری در اول احرام دویم باشد فضلا از اینکه دو احرام
در دو سال باشد و فرقی نیست در تکرر کفاره میان اینکه دو احرام مرتبط بیکدیگر
باشند مثل حج تمتع و عمره یا نباشد مثل حج افراد و عمره آن چنانچه فرقی نیست در مکرر
بودن در صورت عمد میان اینکه دویم بعد از دادن آن کفاره اول شده باشد
یا نه لکن معتبر است اینکه عمد بعد از عمد باشد اما اگر بعد از خطا باشد واجب است
مکرر کفاره مثل عکس آن و ضامن میشود صید را محرم و محل در حرم بجهت کشتن
آن عمدا یا بمعنی که بداند صید است و بکشد او را در حالتیکه متذکر باشد احرام را
خواه عالم باشد بحکم یا نه مختار باشد یا مضطر بغیر از آنکه مذکور شد در سابق
مثل ملخ که متعذر داشته باشد احتراز نمودن از آن یا حیوان درنده که حمله نموده
باشد براو بلکه مثل عمد است نیز سهو کردن یا بمعنی که غافل باشد از احرام یا از
احرام بودن آن یا خطا کردن مثل اینکه قصد کند چیز دیگر را و خطا کند از آن
و بکشد صید را بلکه اگر قصد نماید خلاص نمودن از آن از حیوان درنده یا امثال
آن پس بکشد او را خطا ضامن است نیز و چنین است نیز اگر بزند صید را بستی و بکشد
او را و برسد بصید دیگری و بکشد هر دو را و فرقی نیست در مقدار کفاره میان عالم
و غیر آن اگرچه احوط در اول مضاعف بودن است و اگر بخورد محل گوشت شتر مرغ را ای که محرم
و محرم بخورد او را لازم است بر محل بعوض هر گوشت یک درهم و بر محرم بعوض هر بچه یک

کوسفند و فرق نیست در این حکم میان محل و حرم اگرچه احوط بر محل اگر در حرم باشد
وجوب اکثر امرین است از درهم یا قیمت تخم و بر محرم اگر خورده باشد درهم دادن
بلکه گوسفند و درهم است بلکه احوط جمع نمودن میان گوسفند بجهت خوردن و
فرستادن نرهای شتر را بماده‌ها بآن نحو که ذکر شد اگر شکسته باشد بجهت آن و اگر محرم
در محل باشد بلی اگر بچه را نما دارد در حالتیکه چنین باشد انها واجب نیست بر محرم
بغیر از گوسفند اگر چه شکسته باشد آنها را خود محرم و اگر محرم طبخ کند و بعد از آن بشکند
و بخورد ظاهر وجوب گوسفندات تنها و احوط وجوب فرستادن نرهای شتر است
بنحو سابق و اگر تخم بخیر را بشکند محل از برای محرم و بخورد از آن محرم واجب است براو
گوسفند نیز و بر شکننده چیزی لازم نیست اگر چه محرم باشد بنابر اصح و اگر تخم بخرد
از برای محرم پس احوط بر مشتری دادن یکدرهم است و احوط از آن گوسفند است
یا درهم و اگر بخرد محرم برای خود از محل و مباشر باشد بخوردن و مقدمات آن
واجب براو گوسفند و درهم و احوط با وجود اینها فرستادن شتران بنحو سابق
و اگر منتقل شود تخم بمحل بعد از خریدن و او قبل کند محرم و او بشکند و بخورد
از آن پس احوط اگر نگوییم اقوی وجوب درهم است بر محل و گوسفندات بر محرم و احوط
با وجود این قیمت تخم است و فرستادن شتران اگر شکسته باشد خود محرم از آن
و بر محل چیزی نیست اگر غیر از تخم چیز دیگر خریده باشد برای محرم اگرچه بود کرده باشد
از تخم مثل شتر مرغ و واجب است بر محرم قیمت یا آن چیزی که رفض نموده است شارع

بان

بان و مال المالک نمی‌شود محرم بسبب قهری مثل ارث و فضلا از اختیاری مثل بیع و صلح
که در نزد او باشد بلکه اگر با خود داشته باشد صید را در حال احرام زایل می‌شود
ملک او از آن اما اگر در وطن باشد او محرم مثل آنکه در بلد او باشد پس اقوی مالک
بودن او است بسبب اختیاری مثل خریدن وکیل او و فضلا از آنکه قهری باشد و فرق
نیست در میان ابتدا ملک و استدامت آن پس درست نیست از برای محرم قبض
نمودن صید از بایع و واهب و نحو اینها بلکه از ترکه نیز پس اگر قبض کند و تلف
شود در دست او لازم است براو عوض در راه خدا و قیمت آن برای مالک اگر
بایع باشد نزد واهب و باقی میماند مال مورث او از صید در حکم مال میت اگر
غیر از محرم وارث دیگر نداشته باشد پس وقتیکه محل شد داخل می‌شود در ملک او
اگر در حرم نباشد و اگر شریک داشته باشد در ارث پس هر گاه محل شد پس از قسمت
نمودن ترکه شریک می‌شود در صید و اگر محل نشد پس از قسمت از اوفق بر دادن
و اگر میت وارث بعید داشته باشد غیر از محرم مختص می‌شود صید بآن و ما بقی ترکه
به محرم و اگر محرم پیش از احرام بفروشد صید را و بعد از آن احرام ببندد و مشتری خیار
عیب داشته باشد معین می‌شود براو ارش یا انتظار کشیدن تا بحال احلال
و اگر امانت باشد صید در پیش محل و اراده نماید احرام بستن را تسلیم میکند آنرا بصاحب
آن و اگر نباشد بحاکم شرع و اگر متعذر باشد پس بشخص ثقه و اگر او نیز متعذر بود
پس اشکال دارد در آنکه آیا واجب براو رها نمودن صید و ضامن شدن بقیمت

یا واجب حفظ نمودن و ضامن شدن بر فدا در وقت تلف شدن آن و صبر تا احرام
شکستن است تا آنکه رد کند آنرا بمالک و اگر در پیش او باشد تا احرام نمودن رد
میکند بمالک یا ولی او و احوط ضامن بودن است بر فدا و اگر محرم مضطر باشد
بخوردن صید بجهت گرسنگی جایز است خوردن و ضامن می‌شود بر آن و اگر مضطر باشد
بخوردن صید یا میته مقدم میدارد صید را و فدا میدهد از آن در صورت استطاعت
و اگر ممکن نباشد ثابت می‌شود در ذمه او و فرقی نیست در این میان آنکه صید در
حل ذبح شده باشد یا در غیر آن حتی آنکه اگر ممکن نباشد برای محرم صید نمودن اگر در
حرم باشد مقدم میدارد آنرا بر میته پس صید میکند و میخورد از آن بعد از ذبح و اگر
صید ملک دیگری باشد ضامن می‌شود یک قیمت برای مالک و قیمت دیگر یا فدای
آن اگر فدا داشته باشد برای فقرا بنابر اصح و هر چیزی که لازم است بر محرم از فدا
ذبح یا نحر میکند آنرا در منی اگر حاج باشد و اگر در عمره باشد خواه عمره تمتع یا مفرده
پس اگر فدا صید است ذبح یا نحر میکند در مکه و اگر غیر آن است مخیر است در میان مکه و منی
و لکن احوط تعین مکه است و هر کسیکه واجب شود براو گوسفند در کفاره صید و
عاجز باشد از آن اطعام میکند ده مسکین را و اگر از آن نیز عاجز باشد سه روز
روزه میگیرد و احوط این است که در حج باشد و محل دادن طعام بر مساکین بعوض گوسفند
یا حیوان تابع است بجز ذا لحیوان در محل ذبح آن در منی یا در مکه و بعضی گفته‌اند که
مکان مخصوص نیست **مبحث هفتم** در بیان سایر محرمات که مترتب با آنها کفاره

وان

و آن هفت است **اول** تمتع نمودن با زن پس کسیکه جماع کند با زن خود یا کنیز اگر محرم
کنیز یا متعه باشد در احرام حج یا واجب باشد یا مستحب پیش از مشعر و
بعد از عرفه اگرچه وطی بغایب شدن حشفه باشد در قبل یا در دبر در حالتیکه
عامد باشد در جماع و عالم باشد بحرمت آن واجب می‌شود براو تمام نمودن حج
و کشتن بدنه و حج دیگر نمودن در سال آینده و ظاهر این است که حج اول فرض است
و دوم عقوبت و لکن احوط مراعات نمودن نیات در میان فرض و عقوبت
پس اگر بمیرد پیش از تمکن مثلا ساقط می‌شود بنابر مختار و احوط قضا نمودن است از
جانب میت خصوصا ظاهر ترتب این احکام است بر زنا و لواط فضلا از آنکه جماع
کند با کنیز خود پس اگر وطی نماید خنثی مشکل را مترتب می‌شود براو همه احکام بخلاف
آنکه وطی کند او را در قبل تنها یا وطی کند بهیمه را بنابر اصح و چنین نیست اگر زن
مکره یا ناسی احرام یا جاهل بحکم باشد و اگر محرم باشد زن او نیز و مطاوعت
کند او را در جماع مترتب می‌شود بر زن همه احکام مزبوره و جدا میکنند ایشان را
از یکدیگر در حج اتمام و حج قضا نیز اگر حج کنند از آن طریقی که واقع شده بود جماع
در آن تا تمام شدن مناسک و ظاهر این است که جدا کنند ایشان را تا آنکه برگردند
بآن مکانی که جماع در آنجا واقع شده بود بلکه احوط این است در حج اتمام نیز و مراد
از جدا نمودن این است که نگذارند ایشان را در خلوت مگر آنکه در نزد ایشان کسی
باشد که مانع شود بعدم وقوع جماع در نزد او بخلاف طفل غیر ممیز و مثل آن

از آنچه خاصیت مانع نیست حضور ایشان از جماع و اگر اکراه کند زن را صحیح است
حج زن مثل عکس این و لازم است بر مرد دو کفاره و مرد در حج اول و اگر جماع کند
از روی عمد و علم بعد از وقوف مشعر و پیش از طواف نساء یا آنکه طواف نموده
باشد از آن سه شوط و یا کمتر یا آنکه جماع کند در غیر قبل و دبر مثل تفخیذ و امثال
آن اگر چه انزال نکرده باشد لازم است بر او یک بدنه و چیزی دیگر بر او لازم نیست
و صحیح است حج او و اگر حج کند در سال آینده بهتر و اگر فاسد شدن حج اول پس افساد کند
آن را نیز لازم میشود بر او چیزی که لازم شده بود در افساد اول و همچنین مرتبت
میشود حکم نیز بر افساد پس اگر بجا آورد بعد از این یک حج صحیح کفایت میکند از حج اول
که فاسد شده بود و از قضای آن و واجب نیست بر او حج دیگر اگر چه دو حج را فاسد کرده
باشد و نیز مکرر نمیشود قضا بر او به جهت مکرر بودن جماع در یک احرام همچنین واجب
شهاملا نیز اگر طلب منا نموده باشد بجهت یا بغیر آن و منی بیرون آمده باشد لزوم
اگر چه احوط قضا نمودن حج است نیز و اگر جماع کند محل در صورت علم و اختیار
با کنیز محرم خود که اذن داده بود او را با احرام بستن متحمل میشود کفاره او را و اگر مختار
در سیاق بدنه یا گاو و گوسفند و اگر قادر باشد بر اینها و اگر قادر نباشد مگر بر گوسفند
پس مخیر است در میان آن و سه روز روزه گرفتن و احوط معین بودن بدنه است
اگر قادر باشد بر آن و اگر قدرت نداشته باشد پس مخیر است در میان گوسفند و
روزه و فرقی نیست بنا بر احوط اگر نگوییم اقوی در میان مکره بودن کنیز خود و

عدم آن و اگر احرام کنیز بدون اذن او باشد کفاره بر او لازم نیست اگر وطی نماید
غلام محرم خود را که مأذون بود در احرام اگر چه این احتیاط از آن نیز احوط است
این حکم است در زن خود نیز و مثل این است عکس این اگر چه اقوی خلاف آن است
و اگر جماع کند محرم پیش از طواف زیارت لازم میشود بر او بدنه و با عجز از آن احوط
اگر نگوییم اقوی لزوم گاو است و اگر عاجز شد پس گوسفند است چنانچه احوط اگر نگوییم
اقوی در کفاره جماع قبل از مشعر لزوم گاو است در صورت عاجز شدن از بدنه
و اگر عاجز باشد از گاو نیز پس هفت گوسفند است و تعیین از کشتن بدنه است در وقتی
که متمکن باشد از آن و اگر محرم تجاوز کند از نصف طواف نساء و بعد از آن جماع
نماید لازم نیست بر او کفاره دادن و اتمام میکند طواف را از جایی که قطع نموده بود
اگر چه احوط اعتبار نمودن پنج شوط است در طواف نساء بلکه احوط وجوب کفاره
است اگر جماع پیش از اتمام طواف واقع شود اگر چه یک شوط باشد و اگر محرم عقد
کند زنی را برای محرم دیگر و دخول کند با او لازم میشود بر هر یک از ایشان یک بدنه
اگر عالم باشند به احرام و تحریم آن بلکه احوط اگر نگوییم اقوی این است در صورت جهل نیز
و مثل این است نیز اگر عقد کند از برای محرم محل باشد و عالم باشد به تحریم و با احرام و دخول
کند محرم به زن پس واجب بر او بدنه فضلا از دخول کننده بلکه واجب است نیز بر زن
اگر در احرام باشد یا محل باشد ولکن عالم باشد به محرم بودن کسی که عقد برای
او واقع شده است بلکه بعید نیست نیز الحاق نمودن با این محل را که تزویج نموده باشد

زن محرم را در حالتی که عالم باشد به احرام او و اگر عقد کند محرم زن محرم را از برای
محل پس در لزوم بدنه بر عاقد وجهی است موافق احتیاط لکن اقوی عدم آن است
اینها همه در حکم بدنه بود و اما اتمام نمودن حج و قضا کردن آن در سال آینده
مختص است به غیر عاقد و اگر جماع کند محرم در احرام عمره مفرده پیش از سعی فاسد میشود
عمره او و واجب است بر او بدنه در ماه آینده و اگر جماع در عمره تمتع باشد احوط
قطع نمودن آن است و تجدید نمودن عمره تمتع است از میقات با وسعت وقت و در
ضیق وقت اتیان نمودن حج افراد است با عمره مفرده و بعد از آن بجا آوردن
حج تمتع است در سال آینده اگر چه اکتفا نمودن با تمام عمره و حج تمتع خالی از قوت
نیست و اگر جماع بعد از سعی واقع شود پس فاسد نمیشود عمره تمتع اگر چه واجب میشود بر او
بدنه اگر موسر باشد و گاو اگر متوسط الحال و گوسفند اگر معسر بلکه فاسد نمیشود
در عمره مفرده نیز بنا بر اصح و اقوی این است که اگر عمره مفرده فاسد شود اتمام میکند
آن را و بعد از آن تجدید میکند مثل حج فاسد بلکه ظاهر این است که اولی فرض است و دومی
عقوبت چنانچه شناختی در حج و مراد از فاسد ناقص شدن است نه معنی مصطلح
و احوط اگر نگوییم اقوی این است که عمره مجدده را در ماه آینده بجا آورد و اگر نگاه کند
محرم به غیر اهل خود و منی بیرون آید از او لازم است بر او بدنه اگر موسر باشد و گاو
اگر متوسط الحال باشد و گوسفند اگر معسر باشد و مقدار و شناختن این هر سه گذشت
است به عرف و فرقی نیست در حکم مزبور میان قصد نمودن امنا و عدم آن و با شهوت

نگاه کردن و عدم آن و میان اینکه معتاد باشد بیرون آمدن منی از نگاه کردن و
نگاه کردن یا نه اگر چه احوط در اخیر و در اول با وجود این اجرا نمودن حکم استمنا است
بر آن و اگر نگاه کند به زن خود یا لمس کند او را بدون شهوت چیزی بر او لازم نیست
اگر چه منی بیرون آید از او در صورتی که معتاد نباشد با این و قصد نموده باشد از آن
اما با قصد اینها پس او حکم لزوم بدنه است مثل آنکه نظر کند به او با شهوت و منی
خارج شود از او و اگر لمس کند او را با شهوت لازم است بر او گوسفند اگر منی خارج
نشود از او اگر چه احوط بدنه دادن است در صورت آمدن منی و اگر زن خود را ببوسد
بدون شهوت لازم است بر او یک گوسفند و اگر با شهوت باشد یک بدنه و اگر ببوسد
او را بعد از طواف نساء در حالتی که زن طواف نساء را بعمل نیاورده باشد مستحب است
از برای مرد کشتن یک گوسفند از خود و چیزی نیست بر بوسیدن مادر و امثال او
از کسانی که بوسیدن اینها به جهت مهربانی روا است و اگر منی آید از بازی نمودن
با زن خود لازم است بر او یک بدنه بلکه بر زن نیز اگر مطاوعت کند او را و اگر گوش
کند صدای جماع کننده پس منی خارج شود از او بدون آنکه نظر کند به زن چیزی
لازم نیست بر او و مثل این است اگر بشنود کلام زن خود را پس منی خارج شود از او
اگر معتاد نباشد با این بلکه در حالت اعتیاد نیز اگر چه احوط اجرا نمودن حکم
استمنا است بر آن و چیزی لازم نیست بر او اگر نظر کند به زن در حالت جماع یا بدون دیگر
لواطه میکند با یکدیگر یا مرد و حیوان در حین وطی پس منی بیرون آید از او

واگر حج یا عمره کند مستحب او فاسد کند از جماع نمودن مثلا و بعد از آن محصور
شود و معنی محصور بیان خواهد شد لازم است بر او که بکند بجهت افساد دیگر باید
بجهت احصار و کفایت میکند از برای او یک قضا در هر دو مثال یا سال آینده
قضای حج فاسد واجب نبود است اگر چه حج اسلام و امثال او نباشد از چیزهایی
که خود او واجب نموده است دویم طیب است پس چیزیکه حرام است از طیب بر محرم
ابتداء یا استدامة لازم است دوری کردن از بوئیدن و خوردن در صورت علم و عمد
و فرقی نیست در این میان خوردن و استشمام نمودن و بخور یا اندود کردن
و غیر اینها از چیزهایی که حرام است بر محرم از طیب بلکه اگر استعمال کند و غذا که
طیب داشته باشد اگر چه در حالت ضرورت باشد و اگر چه به دماغ کشیدن یا حقنه
نمودن باشد واجب است بر او یک گوسفند و اگر طیب به بدن یا جامه باشد فورا
کند زایل نمودن از آن تا اینکه احرام ببندد یا بچسبد طیب با او در حال احرام یا سهوا
استعمال کند آن واجب است بر او زایل کردن آن خواه خود او زایل کند یا کس دیگر
و کفاره نیست بر او بجهت شستن آن به دست خود اگر چه بهتر آنست که مباشر غسل شخص
محل باشد بلکه بعید نیست معین بودن این در وقتیکه شستن محرم به دست خود
مستلزم باشد ماندن طیب را در دست او و باک نیست خلوق کعبه اگر چه زعفران
داشته باشد و نیز باکی نیست به میوه مثل ترنج و سیب و به یا ریاحین مثل نیلوفر
و گل سرخ و امثال اینها بنا بر اینکه حرام باشد اینها یا امثال اینها بر محرم یعنی

کفاره مترتب نمیشود بر اینها اگر چه حرام باشد استعمال اینها و لکن احوط کفاره
دادنست نیز چنانچه احوط کفاره دادنست بجهت قربانی نمودن اگر ادهان کند به روغن
و بخوان از چیزهایی که جایز است بر محرم خوردن اینها اگر چه اقوی عدم کفاره است
سیم گرفتن ناخن است پس در هر ناخن یک مد است از طعام تا اینکه برسد به ده یا بیست
پس در شوق در گرفتن ناخنهای دو دست و دو پا در یک مجلس بدون تخلل کفاره
در میان یک قربانی است و اگر هر یک از دست و پا در یک مجلس باشد لازم است بر او دو
قربانی و احوط نمودن قربانی است در گرفتن پنج ناخن نیز چنانچه احوط اگر نگویم اقوی
اینست نیز در گرفتن ناخن دستی که یک انگشت از آن کم باشد و احوط جاری بودن حکم
دست اصلی است بر دست زاید بلکه در انگشت زاید نیز اگر چه اقوی خلاف آنست و اگر
کفاره داده باشد از ناخنها که گرفته بود پیش از رسیدن بحدی که موجب گوسفند
باشد متعدد میشود در صورت مذکور بتعدد آن گرفتنها و اگر کفاره بدهد بجهت دستها
یا پاها و بعد از آن بگیرد مابقی را در همان مجلس یا بعکس احوط لزوم ... است بر او زاید
از ده ناخن یا یک گوسفند و فدیه از برای هر ناخن و اگر بگیرد چهار ده دست و ده پا بمقداری
که ناقص باشد از مجموع هر یک اگر چه قلیل باشد مثلا نه ناخن از دست و نه ناخن از پا
واجب فدیه دادن برای هر ناخنی و گرفتن بعض ناخن مثل همه ناخن است بنابر احوط
بلی اگر بگیرد آن را به دفعات متعدده در یک مجلس متعدد نمیشود فدیه بسبب آن و اگر ناخنها
متفاوت باشد پس احوط تعدد است و اگر کسی فتوی دهد بمحرم بگرفتن پس بگیرد چون

از آن بیرون آید لازم است بر مفتی یک گوسفند اگر چه محرم نباشد بلکه و مجتهد نباشد
نیز بلی معتبر است که در نزد مفتی که قابل فتوی دادن باشد و اگر محرم عمدا خون را بیرون
آورد پس چیزی لازم نیست بر مفتی و احوط قبول نمودن قول مفتی است در بیرون آمدن
خون اگر چه اقوی خلاف آنست چنانچه احوط لزوم کفاره است بر مفتی اگر فتوی دهد
بگرفتن ناخن و بشود از شخص دیگر و چون بیرون آید بگرفتن آن اگر چه اقوی خلاف
آنست و ضمانی نیست بر مفتی اگر فتوی دهد بچیزی بیرون آوردن یا بغیر آن از سایر
محرمات اگر چه این احوط است و اقوی واجب بودن یک گوسفند است بر همه مفتیها
اگر فتوی بگرفتن ناخن را بغیر فتوی همه ایشان بدهند خصوصا در وقتیکه فتوی ایشان
دفعة صادر شده باشد اگر چه احوط تعدد است در همه صور بلکه اقوی لزوم کفاره است
در کندن دندان اسیا بلکه در مطلق دندان اگر چه خون بیرون نیاید چهارم
پوشیدن مخیط است هر که بپوشد آن را در حال احرام از روی علم و عمد لازم است بر او
یک گوسفند بلکه اگر مضطر باشد به پوشیدن جامه مخیط بجهت گرمی هوا یا سرما پس آن
لازم است نیز بر او یک گوسفند اگر چه جایز باشد از برای او پوشیدن ... بلکه احوط
اینست نیز در پوشیدن چکمه و شمشک اگر چه مضطر باشد و احوط شمول ...
کردن و مغفر و در سابق ذکر شد الحاق نمودن زره بافته شده و امثال آن
بمخیط و مثل اینست قباء اگر بپوشد آن را مضطر بودن اینکه مقلوب کرده باشد آن را
و همچنین طیلسان در وقتیکه بسته باشد تکمه آن را پنجم در بیان احکام سر تراشیدن

در تراشیدن موی است از روی علم و عمد در مطلق ازاله آن مخیر است در میان یک
گوسفند و اطعام شش مسکین هر مسکین دو مد و روزه گرفتن سه روز اگر چه ازاله
آن بجهت ضرورتی باشد هر چند احوط در صورت گوسفند دادنست چنانچه احوط
مخیر است نیز در ازاله سایر موهای بدن بغیر از موی زیر بغل پس هرگاه بکند هر دو
زیر بغل باید قربانی نماید و در یکی از آنها اطعام سه مسکین است و احوط قربانی است
نیز در کندن سبیل و تراشیدن آنها چنانچه احوط و اقوی الحاق نمودن تراشیدن
و مطلق ازاله نمودن موی زیر بغل است بکندن آن بلکه احوط جاری نمودن حکم
کل است در بعض پس تراشیدن بعضی سر مثل تراشیدن همه و لکن منافی بصدق نمودن
مسمای سر تراشیدن است و در صورت عدم صدق پس احوط قربانی است اگر ممکن
باشد بکندن زیر دو بغل یا از اینکه باشد از آن و صدقه دادن است بهر چیزیکه
میخواهد اگر کمتر باشد از آن و فرقی نیست در لزوم فدیه بر محرم بجهت تراشیدن سر
میان اینکه خود محرم بتراشد آن را یا دیگری با اذن او خواه محل باشد یا محرم و اگر
اذن نداده باشد او را پس بتراشد سر او را محل دیگر نسبت نمیدهند تراشیدن را
بخود محرم اگر چه بجهت راضی شدن باشد بتراشیدن او و فدیه لازم نیست بهیچیک از
ایشان چنانچه فدیه لازم نیست بر محرم اگر بتراشد سر محل را و اگر لمس کند ریش
یا سر خود را و بیفتد موی از آن اگر چه یکمو باشد اطعام مسکینی یک مشت از طعام
در مشت مستحب است و اگر لمس کند در وضو یا در مطلق طهارت اگر چه تیمم باشد

لازم نیست چیزی بر او واگر چه احوط اطعام یک مسکین است بلکه بنا بر اقوی لازم است
در صورت کثرت مو یا اشتداد مو و در سایه نمودن سر در وقت راه رفتن اگر
چه بجهة ضرورت باشد لازم است یک گوسفند و احوط با وجود این تصدق کردن
است از هر روزی یک مد و احوط از آن از برای هر روزی یک گوسفند است بر
مختار و ظاهر تعدد گوسفند است بجهة تعدد نسک مثل حج و عمره بلکه تعدد است
نیز در مضطر بجهة تعدد سبب تظلیل نمودن بسبب آن بلکه سبب اولی عود کند
لازم است تعدد کفاره نیز اگر از اولی کفاره نداده باشد بلکه احوط است در مختار
نیز اگر عصیاناً تظلیل کند پس توبه کند و بعد از آن نیز تظلیل کند نیز واجب
یک گوسفند اگر بپوشد سر خود را بجامه یا بپوشاند از گل یا او تماس کند
در آب یا بر دارد بر بالای سر چیزی را که بپوشاند از بلکه احوط تعدد گوسفند
است از برای هر روزی بر مختار اگر چه اقوی خلاف است بلی اگر مکرر کند مختار
پوشیدن سر را مکرر میشود کفاره اگر چه در یکمجلس باشد ولکن متعدد نمیشود
بجهة تعدد غطا و فدیه لازم نیست بپوشیدن بعض سر بچیزیکه خارج نکند از
مکشوف بودن سر مثل یک قطعه گل یا بند مشک یا خیط و امثال آنها
و محقق میشود تغطیه بپوشیدن ساتر اگر چه نازک باشد بنحویکه ظاهر باشد بجهة
در زیر اوست **ششم** جدال است و کفاره آن اگر دروغ باشد در یکمرتبه یک گوسفند
است و در دو مرتبه گاو است و در سه مرتبه بدنه است و اگر راست باشد در مرتبه

بر

یک گوسفند است و در کمتر از آن کفاره نیست اگر چه واجب است استغفار و توبه نمودن
و شرط نیست توالی سه قسم در اخیر فضلاً از اول و اگر مضطر باشد بر یمین بجهة
اثبات کردن حق یا نفی نمودن باطل پس کفاره لازم نیست و معصیت ندارد
اگر چه این احوط است بلی اگر قصد کرده باشد باین اکرام برادر مؤمن را مثل
اینکه گفته باشد با و بمنکی این کار را مثلاً قسمهای متعدد بخورد بجهة بجا
آوردن آن کفاره لازم نیست بر او و ظاهر اینست که وجوب گاو در دو قسم
و وجوب بدنه در سه قسم وقتی است که از سابق کفاره نداده باشد پس اگر
کفاره داده باشد در هر یکی لازم نیست بر او مگر گوسفند و اگر کفاره داده
باشد از هر دو قسم لازم نیست بر او مگر گاو و اگر قسمها زاید باشد لکن کفاره
نداده باشد نیست مگر یک بدنه و همچنین است حکم در سه قسم راستی اینها همه
در جدال بود و اما فسوق پس چیزی لازم نیست در آن بغیر از استغفار
و لکن مستحب است از برای او صدقه دادن بچیزی بلکه صدقه دادن بگاو
هفتم کندن درختی است در حرم که حرام باشد کندن آن اگر چه کننده آن
محل باشد پس در درخت بزرگ یک گاو است و در کوچک یک گوسفند
است و در بعض درخت قیمت آن بعض است مگر اینکه بر گرداند از اینجا
خود بجائی که مساوی باشد با او در خوبی و اگر ممکن نشد پس بر گرداند بجای
در حالتی که بر گردد بحال اولی خود و اگر بر کرید یا با نحال مثل اینکه بخشکد

و بر گردانیدن ثمر نکند پس کفاره در حال خود باقی است و کفاره نیست
در کندن گیاه حرم اگر چه معصیت نموده است مگر در چیزهائی که حلال است
کندن آنها اگر چه احوط صدقه دادن است هر قدری که میخواهد و احوط
از آن ضامن شدن او است بقیمت آن **تتمه** وقتیکه جمع شود بر محرم اسباب
مختلفه که موجب کفاره اند مثل صید نمودن و جامه پوشیدن و ناخن گرفتن
و طیب استعمال کردن و نحو اینها لازم میشود از هر یکی یک کفاره خواه همه را
در یکوقت بعمل آورده باشد یا در اوقات متعدده کفاره داده باشد
از اول یا نه بلکه مکرر میشود کفاره بجهة تکرر یک سبب مثل صید و وطی از
چیزهائی که فرق نباشد در شرع و عرف در صدق سبب بودن بتمامی
آن میان اتحاد مجلس و وقت و تعدد اینها و در میان تخلل کفاره و عدم
آن و اگر مکرر شود داخل ذکر و اخراج آن بیک زن در یکمجلس مکرر میشود
کفاره بجهة او و اگر بیرون بکشد ذکر را از فرج یک وطی میباشد اگر چه مکرر
شود انزال کردن و تحریک نمودن آن در حال جماع اما اگر مکرر شود سر
تراشیدن پس اگر در یکوقت باشد کفاره مکرر نمیشود بجهة آن و اگر در
دو وقت باشد مثل اینکه بتراشد بعض سر را در صبح و بعض دیگر را در شام
مکرر میشود کفاره بجهة آن و اگر بپوشد جامهها متعدد یکی را بعد از دیگری
مکرر میشود کفاره اگر چه در یکمجلس باشد و جامهها از یک صنف باشد بلکه

اگر

اگر مکرر کند پوشیدن یک لباس را باین نحو که بکند از بعد از پوشیدن
و بپوشد از دفعه مکرر میشود کفاره نیز بلکه اگر بپوشد جامههای متعدد را
در یکدفعه مکرر میشود کفاره نیز بنا بر اصح و اگر استعمال کند طیب را یکدفعه
بعد از دفعه دیگر متعدد میشود کفاره بر او و متعدد نمیشود کفاره که
در صورتیکه جمع کند انواع طیب را و یکدفعه استعمال کند اینها را و مثل این است
نیز اگر تناول کند طیب را در یکوقت بنحویکه صدق کند بان استعمال
واحد و اگر بپوشد نیز متعدد باین نحو که دهن را پر کند و بعد از آن
عود کند بپوشیدن مکرر میشود کفاره نیز بلکه احوط مکرر است تکرر پوشیدن
اگر چه دهن را پر نکند و بالجمله پس مدار در صدق تعدد سبب علیم تعدد است
در عرف و هر محرمیکه بپوشد یا بخورد از روی علم و عمد چیزیرا که جایز نیست
بر او پوشیدن و خوردن آن و از برای آن معکد شرعی نداشته باشد واجب است
بر او یک گوسفند بلکه لازم است کشتن یک گوسفند در هر چیزیکه حرام باشد
بر محرم و تصریح نشده باشد از شارع بعدم کفاره در آن یا اینکه تصریح کرده
باشد که لازم است بر او اراقه دم و معین نکرده باشد از اینکه کفاره نیست بر ناسی
و ساهی و جاهل مگر در صید بلکه مستحب است از برای او بعد از فارغ شدن
از مناسک و اراده نمودن بیرون رفتن از مکه و اخریدن خرما بکفهم
و تصدق نمودن آن تا اینکه کفاره باشد از خوردن یا چیزهائی دیگر که

سرزده است از او بعد از احرام از چیزهایی که عالماً شود باید و اما صید پس لازم است
در آن کفاره در صورت سهو و جهل نیز بلکه ظاهر لزوم کفارات بسبب آن
بر مجنون پس باید بدهد آن را خود مجنون بعد از رفع شدن جنون و اگر رفع نشود
پس بر ولی او بلکه اگر مجنون باشد و احرام ببندد بان ولی پس کفاره لازم است
بر ولی مثل طفل والله العالم **تکمله** در بیان احکام صد و احصار است
و صد عبارت است از ممنوع شدن محرم از اتمام نسکی که احرام بسته است از برای
آن بسبب دشمن و احصار عبارت است از ممنوع شدن بهمان نحو بسبب مرض
پس محرم وقتیکه متلبس شود بحج و بعد از آن مصدود شد محل میشود از هر چیزی
که احرام بسته بود از آن حتی از زنان بعمل آوردن محلل آن و وقتیکه راه نداشته
باشد بجز از راهی که صد شده است یا اینکه راه داشته باشد لکن قاصر
باشد نفقه او از آن راه و اگر از آن نفقه او کم نباشد واجب است رفتن از آن راه
و باقی میماند در احرام اگر چه راه طولانی باشد بلکه در این صورت اگر ترس فوت
شدن حج داشته باشد محل نمیشود تا اینکه محقق شود فوت شدن حج از وی پس
بعد از آن محل میشود بعمره مفرده مثل سایر اشخاصی که فوت شده باشد حج از او
بسبب دیگر غیر از صد و جایز نیست از برای او محل شدن بجهت خوف از فوت شدن
حج بلکه بجهت علم نیز پیش از محقق شدن فوات بنابر اصح پس حج را بجای آورد
در سال آینده وجوباً اگر حج واجب باشد بر او خواه بجهت مستقر شدن حج در ذمه

او

او یا بجهت مستطیع شدن در سال آینده و اگر واجب باشد بجا می آورد در سال
آینده بنحو مذکور استحباباً و محل نمیشود مصدود مگر بعد از ذبح یا نحر نمودن
قربانی در جای صد یا بعد از فرستادن آن بمحل قربانی و زمان نحر از حین صد
شدن است تا تنگ شدن وقت از حج و واجب نیست بر او تاخیر نمودن تا تضیق
وقت اگر چه ظن کند منکشف شدن صد را پیش از ضیق بلکه اینکه احوط است
که ذبح و نحر را در روز قربانی بجا آورد و اما مکان نحر پس جایز است در حل
و در حرم بلکه در بلد خود نیز و احوط وجوب نیت محل شدن است وقت
ذبح نمودن اگر چه اقوی خلاف است چنانچه احوط حلق و تقصیر نمودن است
نیز اگر چه اقوی عدم اعتبار اینها است و اگر قربانی را با خود برده بود مثل
حج قران و بعد از آن مصدود شد یا محصور کفایت میکند از قربانی که با خود
برده بود از قربانی تحلل اگر چه احوط قربانی تحلل نمودن است نیز و عوض نیست
از برای قربانی تحلل در حالت اختیار و اضطرار پس باقی میماند در احرام
اگر عاجز باشد از قربانی نمودن تا اینکه قادر شود بر آن یا اینکه عمل کند نسک را
اگر چه عمره باشد و محقق میشود مصدود شدن از حج بممنوع شدن از وقوف
عرفه و مشعر بلکه ممنوع شدن از چیزی که فوت میشود حج بجهت فوات آن از این
دو وقوف چنانچه شناختی تفصیل آن را در سابق و واجب نیست صبر نمودن
بر او تا فوت شدن حج و اگر وقوف کند عامداً در دو موقف پیش از وقت

بجهت ثابت شدن ماه در پیش ایشان و ثابت نشده باشد پیش ما
و ممکن نباشد تاخیر کردن از ایشان پس این در حکم مصدود نیست بلکه حکم
این مثل کسی است که فوت شده باشد حج او و اگر چه احوط جاری کردن حکم
صد و فوت بر او و اگر مصدود شود بعد از ادراک دو موقف از آمدن
بمنی تنها نایب بگیرد در رمی نمودن جمره و ذبح کردن در منی مثل مریض پس حلق
میکند و محل میشود و بعد از آن اتمام میکند ما بقی اعمال را و اگر نایب گرفتن
ممکن نشود پس اقوی جواز محل شدن است بقربان کردن در همانجا و اولی
ازین مصدود شدن است از منی و مکه و اگر مصدود باشد از مکه تنها بعد از بجا
آوردن افعال منی پس اگر طواف و سعی را بعمل آورد در تمام ذی الحجه اگر چه
بنایب گرفتن باشد صحیح شد حج او و اگر ممکن نشد اقوی محل شدن است بقربانی
و احوط ماندن است در احرام نسبت بزن و طیب و صید تا اینکه بجا آورد
باقی مناسک را و محقق میشود صد بجهت ممنوع شدن از رجوع بمنی برای
رمی جمار و بیتوته کردن در آنجا بلکه حکم میشود بصحت حج او و نایب میگیرد
در رمی نمودن جمار در همان سال اگر ممکن باشد و اگر نباشد پس در سال آینده
و محقق میشود صد در عمره تمتع بممنوع بودن از دخول مکه یا ممنوع شدن
از بجا آوردن افعال عمره بعد از دخول مکه اگر چه بعض افعال باشد بلکه
چنین است حکم در عمره مفرده حتی اگر مصدود شود از طواف نساء بعد از

تقصیر

تقصیر نمودن جاری میشود بر او حکم مصدود اگر چه احوط باقی ماندن است
در احرام نسبت بزن تنها تا اینکه محل شدن بقربانی از برای مصدود از نساء
و حصر آنست که نذر غیر هم پس جایز است از برای او محل شدن بعمره در مقامی که
جایز باشد محل شدن برای او و واجب نیست بر او قربانی نمودن بجهت فوت
شدن حج اگر چه این احوط است و اگر محبوس شود بجهت دین پس اگر قادر باشد
باداء آن و ادا نکند محل نمیشود بقربانی نمودن و اگر عاجز شود از اداء آن محل
میشود بقربانی نمودن اگر چه احوط نیز مراعات نمودن محلل غیر مصدود است
از برای او و محقق میشود نیز صد بمحبوس شدن از روی ظلم یا بجهت مال یا بجهت
خود حج و اگر مصدود و محصور نماید تا اینکه حج فوت شود جایز نیست از برای او بعد
از این محل شدن بقربانی خواه تاخیر نمودن بجهت امید زایل شدن عذر باشد
یا نه بلکه محل میشود بعمره مفرده مثل سایر اشخاصی که فوت شده باشد حج
از ایشان و واجب نیست قربانی کردن بجهت فوت شدن حج چنانچه گذشت حتی
اگر چه این احوط است و واجب بر او تدارک نمودن حج اگر مستقر شده بود
در ذمه او پیش از این یا باقی باشد استطاعت او تا سال آینده و اگر چنین نباشد
و مستحب باشد حج او پس لازم نیست اعاده نمودن آن اگر چه واجب شده بود
بجهت شروع کردن بآن و همچنین واجب نیست اعاده نمودن اگر واجب شده
باشد حج بر او در همان سال و زایل شود استطاعت او بدون تقصیر اگر مستمر

باشد ممنوع شدن او از آنکه بعد از فوت شدن حج محل میشود از عمره و قربانی
کردن بلکه اگر رفته باشد به بلد خود پیش از محل شدن و متعذر شود بر او جهت
نمودن هدی هم امسال بجهت خوف از طریق جایز است برای او محل شدن به قربانی
نمودن در بلد خود اگرچه احوط خلاف این است و اگر بداند زایل شدن
دشمن را پیش از فوات حج نیست از برای او محل شدن بلکه اگر غالب شود
بر ظن او زایل شدن دشمن قبل از فوات جایز است برای او محل شدن
فضلا از آنکه امید داشته باشد به زوال آن اگرچه احوط باقی ماندن است
در احرام مثل سایر صاحبان عذر پس اگر محل نشود و زایل شود دشمن
در حالتیکه وقت فوت نشده باشد واجب است اتمام کردن نسکی که احرام بسته
بود از آن و در صورت فوات محل میشود بعمره مفرده و اگر محل شود و بعد از آن
آن دشمن زایل شود و وقت وسعت داشته باشد واجب است بجا آوردن
حج اسلام با بقای شرایط آن و شرط نیست در بقای وجوب آن استطاعت
از بلد در این صورت و اگر کسی فاسد کند حج او و بعد از آن مصدود شود
محل میشود بجهت صد و واجب است بر او یک بدنه بجهت افساد حج و قربانی کردن
یک گوسفند برای محل شدن و حج نمودن در سال آینده بجهت افساد اگر حج او
مندوب باشد و ساقط میشود از او وجوب اتمام برای صد و اگر حج اسلام باشد
خواه مستقر باشد وجوب آن یا مستمر باشد استطاعت از او تا سال آینده پس

احوط

احوط آن است که نیت اقوی وجوب حج است بر او اولی بجهت حج اسلام و دویمی
بجهت افساد حج و اگر محل شود مصدود در فرض مذکور پیش از فوات و زایل
شود دشمن در وقتیکه وسعت داشته باشد بجهت تجدید کردن حج واجب است
بر او تجدید کردن اگر حج واجب باشد و باقی میماند در ذمه او حج عقوبتی
بجهت افساد و همچنین واجب است بر او بجا آوردن حج نیز اگر حج فاسد مندوب
باشد و حج دیگر بر او لازم نیست و اگر زوال دشمن پیش از محل شدن دشمن
اتمام میکند حج فاسد را و قضا میکند وجوبا اگرچه حج فاسد مندوب باشد
و اگر فوت شود اتمام نمودن فاسد محل میشود بعمره مفرده و قضا میکند حج را وجوبا
اگرچه حج فاسد مندوب باشد و واجب است بر او یک بدنه بجهت افساد و لازم
نیست بر او کشتن گوسفند بجهت فوات حج و اگر فوت شود حج و دشمن باقی
باشد و مانع شود از عمره نمودن پس جایز است بر او محل شدن بدون آنکه
عدول کند بعمره و واجب است بر او گوسفند کشتن بجهت محل شدن و بدنه
بجهت افساد و قضا نمودن چنانچه شناختی و اگر باقی باشد در احرام تا آنکه
فوت شود حج محل میشود بعمره مفرده و اگر دشمن دفع نشود مگر بقتال نمودن
واجب نیست بر او قتال کردن خواه غالب باشد بظن او و سالم ماندن
یا هلاک شدن و فرقی نیست در این میان مسلم و کافر بلکه جایز است
از برای او قتال کردن در صورت اول بخلاف آنکه ظن کند هلاک

شدن را یا مساوی باشد هر دو احتمال واگر ابتدا کند دشمن بدعوی
نمودن پس اگر مضطر باشد بدفع نمودن آن واجب میشود قتال پس اگر
بپوشد محرم بجهت دعوی چیزی را که ساتر سر باشد مثل زره یا مخیط فواجبست
بر او فدیه دادن واگر بکشد آدمی را یا تلف کند مال او را ضامن نیست بر آن
واگر بکشد صیدی را از کفار لازم است بر او فدا و ضامن قیمت نیست برای کفار
واگر دشمن طلب مال کند واجب نیست بذل نمودن مال اگر مطمئن نباشند
بسبب ایشان واگر مطمئن باشند واجب بذل کردن در صورت امکان
از مال و همه اینها هم احکام صد بود **واما** احصار هر کسی که متلبس شود
باحرام حج یا عمره تمتع یا عمره مفرده و بعد از آن محصر شود واجب بر او
فرستادن قربانی سیاق را اگر سیاق کرده باشد واگر نکرده باشد فرستند
یک قربانی یا قیمت آنرا و محل نمیشود تا اینکه برسد قربانی بجای خود و آن
منی است اگر حاج باشد یعنی بحج در زمان روز قربانی است بنابر احوط اگر چه
اقوی الحاق نمودن ایام تشریق است بآن و فناء کعبه است اگر معتمر باشد
باقی میماند در احرام تا اینکه برسد زمانی که از برای کشتن قربانی معین
کرده بود واگر زمان معین نکرده باشد میماند تا اینکه یکبار در زمان
قربانی پس تقصیر میکند و محل میشود از هر چیزی که حرام بود بر محرم مگر زنها
پس باید که خود را محافظت کند تا اینکه حج کند در سال آینده خود یا اینکه

طوف

طواف کنند از او طواف نسا اگر حج او مستحب باشد یا واجب باشد که مستقر
نشده باشد در ذمه او یا مستقر شده باشد ولکن عاجز باشد از رجوع نمودن
واما اگر واجب مستقر باشد و متمکن باشد از رجوع موقوف میشود
تمام محل شدن او بعمل آوردن نسک و قوة دارد الحاق نمودن مستاجر
و متبرع از جانب غیر در کفایت نمودن فعل نایب از ایشان بحج مندوب
واگر محصر شده باشد در عمره تمتع پس ظاهر حلال شدن زنها است برای او
نیز بعد از تقصیر نمودن اگر چه احوط بجا آوردن طواف نسا است
هر چند که نایب گرفتن باشد واگر معلوم بحجر بعد از محل شدن ذبح
نشدن آن قربانی که فرستاده بود آنرا معصیت نیست بر او و کفاره
نیست بر او در چیزهایی که عمل نموده است بآن از منافیات احرام و فواجبست
بر او قربانی فرستادن در سال آینده و باید امساک کند از چیزهایی احرام از حین
فرستادن قربانی تا بوعده بلکه احوط امساک نمودن است تا اینکه
معلوم شود کشته شدن قربانی واگر نفرستد قربانی را و بعد از آن زایل شود
مرضی که عارض شده بود پیش از محل شدن واجب بر او تمام نمودن
نسک پس اگر در عمره مفرده باشد تمام میکند آنرا واگر در حج باشد و یکی
از دو موقف را یافته باشد صحیح است حج او واگر نیافته باشد پس محل شود
بعمره مفرده و واجب بر او قضا در سال آینده در حج مستقر یا مستمر و مستحب

از برای او قضا نمودن در حج سنه بعد و اگر بداند فوت شدن حج را یا فوت
شود بعد از فرستادن قربانی و نایل شدن عذر پیش از تقصیر کردن
پس احوط و اقوی وجوب رفتن است بمکه جهة محل شدن بعمرهٔ مفرده
و اگر محل شود کسیکه عمرهٔ مفرده نموده باشد بتقصیر کردن بعد از فرستادن
قربانی واجبست براو عمرهٔ مفرده نمودن در صورتیکه مستقر شده باشد
در سابق وجوب آن در ذمهٔ او یا مستمر باشد و اگر چنین نباشد مستحبست
از برای او عمره نمودن بعد از زوال عذر بدون اینکه انتظار بکشد فصل
میان دو عمره را اگر چه احوط از برای او بجا آوردن عمره است در ماه آینده
و اما کسیکه حج قران کرده باشد پس محصور شود بعد از آن محل گردد حج میکند
در سال آینده مگر حج قران در وقتیکه معین شده باشد براو بلکه اگر
معین نشده باشد نیز بنابر احوط و اقوی بلی اگر فرض او تمتع باشد و قران
کرده باشد جهة ضرورت پس مصدود شود یا محصور و محل شود و بعد از آن
متعین میشود براو حج قران و احوط در تدارک نمودن سابق بجا آوردن
است مثل آنچه بر او محل شده بود از آن با امکان بدون اینکه فرق باشد
در میان حج قران و غیر آن و مستحب است اینکه بفرستد شخص قربانی را از
کسیکه اراده حج نموده است و معین کند با او روز اشعار و تقلید کردن
و روز قربانی کردن را پس اجتناب میکند او از آن روز که معین کرده است جهة

اشعار

اشعار از چیزهائیکه اجتناب میکند محرم از آنها بعد از آنکه پوشیده باشد
لباس احرام او کنده باشد مخیط را که معین کرده است جهة اشعار او گشاده
باشد سرها بصورة محرم بدون اینکه تلبیه بگوید تا بروزی که معین نموده است
ذبح را اگر معین کرده باشد و اگر معین نکرده باشد تا بگذشتن زمان
ذبح بلکه احوط از برای او کفاره دادنست اگر بعمل آورد چیزیرا که موجب
کفاره است بر محرم بلکه بهتر ذبح نمودن گاو است جهة پوشیدن جامهٔ مخیط
برای تقیه بلکه بهتر جاری نمودن این احکام است بر کسیکه بفرستد قیمت
قربانی را و مدار در رسیدن قربانی بمیقات تخمین است و مستحب است نیز
کیفیت دیگر که قایم مقام حج نمودنست در هر سال اینکه بفرستد از یکی
از برادران مؤمن قیمت قربانی را و امر کند او را که طواف نماید هفت
شوط از او در خانه خدا و ذبح کند از قبل او پس وقتیکه روز عرفه میشود
میپوشد جامهای خود را و بهتر اینست که مثل جامهٔ محرم باشد و آماده
میشود و میرود بمسجد و دعا میکند
در آنجا تا بعد غروب آفتاب والله
العالم بالصواب وصلی الله
علی محمد و آله الطاهرین
ولعنة الله علی اعدائهم
احقر عباد الغفار
ابن محمد عظیم صوفی
اتمام علی سبیل
التعجیل

طلب حاجی ابراهیم از حاجی کریم

[illegible]

طلب حاجی ابراهیم از [illegible]

[illegible]

بدل مرحوم حاجی [illegible] حاجی کریم مانده

[illegible]

[illegible] از حاجی ابراهیم

ابریشم [illegible]

[illegible]

